

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
SANAL MÜZE KULLANIMINA VE SANAL MÜZELERLE
İLGİLİ DEĞER KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Esra SEVİ

Kütahya-2023

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZE
KULLANIMINA VE SANAL MÜZELERLE İLGİLİ DEĞER
KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Danışman:
Doç. Dr. Hafize ER TÜRKÜRESİN

Hazırlayan:
Esra SEVİ

Kütahya - 2023

Kabul ve Onay**KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ****LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana bilim dalında, 202085351106 öğrenci numaralı, Esra SEVİ'nin hazırlamış olduğu “SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZE KULLANIMINA VE SANAL MÜZELERLE İLGİLİ DEĞER KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ” başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunma sınavı jüri tarafından yapılmış ve adayın tezinin OY BİRLİĞİ ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

07/09/2023

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Hafize ER TÜRKÜRESİN		
Doç. Dr. İbrahim SARI		
Doç. Dr. Kamil UYGUN		

Onay

Doç. Dr. Arif KOLAY

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Kullanımına ve Sanal Müzelerle İlgili Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

07/09/2023

Esra SEVİ

Özgeemiş

Araştırmacı ilkokul, ortaokul ve liseyi Kütahya Merkez'de okudu. Lisans öğrenimini 2019 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde tamamladı. Bir yılsonunda Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Bölümünde öğrenime başladı. Öğrenimi sırasında ortak şekilde yürütölen "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Pandemi Döneminde Sanal Tur Kullanımına İlişkin Görüşleri" adında bir makale yayımladı. Bu doğrultuda “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Kullanımına ve Sanal Müzelerle İlgili Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri” isimli yüksek lisans tezini tamamladı.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZE KULLANIMINA VE SANAL MÜZELERLE İLGİLİ DEĞER KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

SEVİ, Esra

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hafize ER TÜRKÜRESİN

Eylül, 2023, 136 sayfa

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde sanal müze kullanımına ve sanal müzelerle ilgili değer kazanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma karma yöntemlerinden biri olan açımlayıcı sıralı desene göre yürütülmüştür. Araştırmanın nicel kısmında ön test-son test zayıf deneysel desen; nitel kısmı ise olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kütahya Dumlupınar Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde bulunan yirmi iki üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Teker ve Özer (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "*Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği*" ve araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen nicel verilerin analizinde betimsel istatistiklerden ve Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden yararlanılmıştır. Araştırmanın nitel bölümünde elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşleri yapılan etkinlikler sonucunda anlamlı düzeyde olumlu yönde artış göstermiştir. Öğretmen adaylarına göre sanal müze kullanımı vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık ve estetik değerlerini olumlu yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer Kazandırma, Değer, Sanal Müze, Sosyal Bilgiler Öğretimi

ABSTRACT**SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' OPINIONS ON THE USE OF VIRTUAL MUSEUMS AND THE GAIN OF VALUE RELATED TO VIRTUAL MUSEUMS****SEVİ, Esra****Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education****Supervisor: Assoc. Prof. Hafize ER TÜRKÜRESİN****September, 2023, 136 pages**

This research aimed to determine the opinions of prospective teachers regarding the use of virtual museums in social studies teaching and the acquisition of values related to virtual museums. The research was conducted according to the exploratory sequential design, which is one of the mixed methods. In the quantitative part of the research, pretest-posttest weak experimental design; In the qualitative part, a phenomenology pattern was used. The study group of the research consists of twenty-two third-grade students in the social studies teaching department of Kütahya Dumlupınar University. The data of the research were collected using the "Virtual Museum Virtual Tour Satisfaction Scale" adapted into Turkish by Teker and Özer (2016) and the semi-structured interview form created by the researchers. Descriptive statistics and Wilcoxon Signed Rank test were used in the analysis of the obtained quantitative data. The data obtained in the qualitative part of the research was analyzed using the descriptive analysis method. According to the analysis results, teacher candidates' opinions regarding the use of virtual museums increased significantly positively as a result of the activities. According to prospective teachers, the use of virtual museums positively affects the values of patriotism, scientificness, independence and aesthetics.

Keywords: Adding Value, Social Studies Teaching, Value, Virtual Museum

ÖNSÖZ

Teknolojinin her geçen gün gelişim göstermesi birçok alanı etkilediği gibi bireylerin sahip olduğu değerleri de etkilemiştir. Günümüzde teknoloji hem toplumları etkilemekte hem de toplumdan etkilenmektedir. Toplumları bir arada tutan ve millet olma yolunda önem taşıyan değerler bir ülkelerin devamlılığı için gereklidir. Bu sebeple teknoloji kullanılarak bireylerin benimsediği değerler olumlu yönde geliştirilebilir ve değiştirilebilir.

Eğitimde teknoloji kullanılarak değerlerin öğretilmesini sağlayabilecek uygulamalardan biri sanal müzelerdir. Uzun zamandan beri yaygın eğitimde varlığını sürdüren sanal müzeler, örgün eğitimde de kullanılmaya başlanmıştır. Hem göstermiş olduğu gelişim hem de ulaşılabilirliğin ekonomik olarak kolaylaşması sayesinde, sanal müzelerin kullanıldığı alanlar gün geçtikçe çeşitlenmiş ve eğitimdeki yararları gözler önüne serilmiştir. Bu sebeple araştırmada sanal müzelerin kullanımı ve sanal müzeler aracılığıyla değerlerin öğretilmesi konusunda öğretmen adaylarının görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tez danışmanım olmasından yana çok müteşekkirim olduğum, çalışmanın yürütülmesinde bana akademik ve psikolojik yol gösteren, desteğini ve yardımını esirgemeyen, sabrını ve iyi niyetini üzerimden eksik etmeyen değerli hocam Doç. Dr. Hafize ER TÜRKÜRESİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım

Son olarak hayatımın her anında yanımda olan, yüksek lisans eğitimim süresince de bana güvenip beni destekleyen değerli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	8
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	9
1.4. SAYILTLAR.....	12
1.5. SINIRILILIKLAR	13
1.6. TANIMLAR	13

İKİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL ÇERÇEVE

2.1. MÜZE KAVRAMI VE TARİHÇESİ.....	16
2.2. TÜRKİYEDE MÜZELER VE SAYILARI.....	18
2.3. MÜZE ÇEŞİTLERİ	20
2.4. MÜZELERİN FONKSİYONLARI	21
2.5. MÜZE EĞİTİMİ	23
2.6. TEKNOLOJİ BAĞLAMINDA OKULLARDA SANAL MÜZE EĞİTİMİ	25
2.7. EĞİTİMDE SANAL MÜZE KULLANIMIN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	28
2.8. SOSYAL BİLGİLERDE SANAL MÜZE KULLANIMI	30
2.9. SOSYAL BİLGİLERDE SANAL MÜZE VE DEĞER KAZANIMI	39
2.10. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	53
3.2. ÖRNEKLEM.....	56
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	57
3.3.1. Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ)	58
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	59
3.4. KATILIMCI EĞİTİMİNDE SUNUM VE UYGULAMA	60
3.5. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZE KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ	66
4.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZELER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN BETİMSSEL ANALİZİ	66
4.3. KAZANDIRDIĞI DEĞERLER YÖNÜNDEN SANAL MÜZE UYGULAMASI.....	72
4.3.1. Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular	72
4.3.2. Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular.....	73
4.3.3. Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular	75
4.3.4. Estetik Değerine İlişkin Bulgular	76
4.3.5. Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular.....	78
4.4. SANAL MÜZELERDE DEĞER AKTARIMINI ETKİLEYEN UNSURLAR.....	79
4.4.1. Olumlu Nitelikteki Unsurlar	79
4.4.2. Olumsuz Nitelikteki Unsurlar	80

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA ÖNERİLER

5.1. SONUÇ	84
5.2. TARTIŞMA	86

5.3. ÖNERİLER	90
EKLER.....	92
KAYNAKÇA.....	97
DİZİN	122

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: 2016-20 Yılları Arasında Müze ve Örenyerlerimizin Ziyaretçi Sayıları	18
Tablo 2.2: Müze Çeşitleri.....	21
Tablo 2.3: Müzelerin Fonksiyonları ile Taşıdıkları Anlamlar.....	22
Tablo 2.4: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarıyla İlişkilendirilebilecek Bazı Sanal Müzeler	38
Tablo 3.1: Tek Grup Ön Test-Son Test Deneysel Desen.....	54
Tablo 3.2: Çalışma Grubundaki Öğretmen Adaylarının Demografik Bilgilerinin Dağılımı	57
Tablo 3.3: Deneysel Uygulamaya İlişkin Çalışma Grubu Simgesel Gösterimi	57
Tablo 3.4: Başvurulan Kitaplara Ait Bilgiler	62
Tablo 3.5: Yapılan Uygulamadan Örnek Müzeler.....	63
Tablo 4.1: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Kullanımına İlişkin Görüşleri.....	66
Tablo 4.2: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Hakkındaki Bilgileri	67
Tablo 4.3: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Hakkındaki Bilgi Kaynakları	67
Tablo 4.4: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Kullanım Durumları	68
Tablo 4.5: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Hakkındaki Görüşleri.....	68
Tablo 4.6: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulamasının Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımına İlişkin Görüşleri	69
Tablo 4.7: Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerden Kazanılan Değerlere İlişkin Görüşleri.....	70
Tablo 4.8: Vatanseverlik Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu	72
Tablo 4.9: Bilimsellik Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu.....	74
Tablo 4.10: Bağımsızlık Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu	75
Tablo 4.11: Estetik Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu	76

Tablo 4.12: Duyarlılık Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu	78
Tablo 4.13: Olumlu Nitelikteki Unsurlara İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu	79
Tablo 4.14: Olumsuz Nitelikteki Unsurlara İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Araştırma Süreci.....	55
Şekil 3.2: Uygulamaya Ait Sunum Görseller	60
Şekil 3.3: Uygulamaya Ait Görseller	61
Şekil 4.1: Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerden Kazanılan Değerlere İlişkin Görüşleri.....	71

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Değişen dünya düzeni pek çok alanda nüfuzunu günden güne artırmaktadır. Bu etki toplumların temel taşı olan eğitim-öğretimde de yenilik ve değişimleri beraberinde getirmiştir. Değişen sistem eğitim öğrenme anlayışını değiştirmiş ve geleneksel eğitim yaklaşımını benimsemeyi bıraktırmıştır. Yerini özgünlük ve farklılıkları ön plana çıkararak ilgi odağı öğrenme olan yapılandırmacı anlayışa bırakmıştır (Bauman, 2000; Akt: Hesapçioğlu, 2001). Yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte dünyada yaşanan gelişmelerin eğitime aktarılması amaçlanmıştır (Şaşan, 2002). Bu amaç doğrultusunda eğitim alanında birçok yenilik gerçekleşmiştir.

Yapılandırmacı anlayış, öğrenme ortamında öğretmenin nasıl öğreteceği ile öğrencinin nasıl öğreneceği arasındaki dinamik bir ilişki olarak görülebilir (Gürbüz, 2010). Bu kuramın en önemli özelliği “*Bilen, gerçeği kendi yaşantılarına ve çevreyle etkileşimine dayalı olarak yaratır*” anlayışıdır (Arslan, 2010, s. 3). Diğer bir deyişle öğrencinin bilgiyi kendi yaşantısı ve çevresi yoluyla inşa etmesi olayıdır. Nitekim bilginin işlevsel olarak kullanılabilmesi için öğrencinin öğrendiklerini kendi yaşamı boyunca uygulaması beklenir. Bu doğrultuda çevre ve yaşantı temeliyle oluşturulan bilgi daha kalıcı olacaktır.

Çevre ile etkileşim sonucu oluşan bilginin değer kazanmasıyla birlikte öğrenme ortamları da çeşitlilik kazanmıştır (Saraç, 2017). Bu kapsamda öncelikle okul ve sınıf içi olarak görülen öğrenme ortamları, okul dışı ortamları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Şimşek, 2016). Okul dışı öğrenme, sınıf dışında toplum ve doğal çevre gibi değişik ortamlarda çalışılmasını öngören çok boyutlu öğrenme etkinliklerini içeren bir süreçtir (Bunting, 2006). Diğer bir deyişle okul dışı öğrenme ortamı, öğrencilerin okulda öğrendiklerini pekiştiren, öğrenilen teorik bilgilerin gerçek yaşamla ilişkili olduğunu gösteren öğrenme ortamlarıdır (Kubat, 2018). Teorik bilginin yaşamla beraber pratiğe dönüşmesini sağlayan ortamlar bazı disiplinler için daha kolay ve pratiktir. Bu disiplinlerden biri de konusu hayatın içinden olan sosyal bilgiler disiplindir.

Öğrenme ortamlarının çeşitliliği konusunda avantajlı olan sosyal bilgiler, teorik bilgisinin yaşamın içinden oluşmasıyla diğer disiplinlerden ayrılır. Nitekim sosyal bilgiler konusu tamamen insan olan ve insan eylemlerini konu edinen bir disiplindir (Keçe ve Merey, 2011). Günlük hayatla ve insanla doğrudan ilişkili olan sosyal bilgiler dersi içeriği, sınıf dışı öğrenme yaklaşımıyla ele alınmaya uygundur (Gedik, 2010). Diğer bir ifade ile sosyal bilgiler öğretimi değişik ortamlarda çalışılmasını öngören çok boyutlu öğrenme etkinliklerini destekleyen bir yapıdadır.

Sosyal bilgiler öğretiminde bahsi geçen okul dışında öğrenmeye yardımcı ortamlardan biri de müzelerdir (Öztürk, 2014). Müzeler, geçmiş ve gelecek arasında ilişki kurabileceğimiz, bu amaçla zengin diyaloglar oluşturmamızı sağlayan, çok sesli ve kapsamlı alanlar olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Müzeler Konseyi [ICOM], 2019). Müze gezileri bireyi düşünmeye zorlar, gözlem yaptırarak ilişkiler kurdurur ve yorumlatarak sonuçlara ulaştırır (Abacı, 1996). Düşünme, gözlem ve yorumlama becerisine katkıda bulunan müzeler başlıca yaygın eğitim kurumları olarak görülmüştür (Şahan, 2005). Ancak müzeler gittikçe artan oranda örgün eğitimi tamamlama görevi de üstlenmiştir (Erbay, 2017). Bu görev doğrultusunda müzeler için örgün eğitimdeki karşılığı olan müze eğitimi kavramını ortaya çıkmıştır. Şöyle ki; müze nesnelerinin pedagojik amaçlar doğrultusunda eğitim perspektifinden yorumlanmasına müze eğitimi adı verilmektedir (Hein, 2006). Başka bir ifade ile müze eğitimi toplumların ilerleyebilmesi için gerekli görülmüş sınıf dışı öğrenme ortamlarıdır.

Toplumların biriktirdiği somut ve somut olmayan tüm kültürel değerlerin tanınması ve toplumun ilerleyebilmesi için sonraki kuşaklara aktarılmasını gerekli kılar (Can, 2009). Müzeler sahip oldukları kültürel öğeleri ait oldukları toplum ve çevreye aktarımının yanı sıra yine toplumdan beslenmektedir (Çavdırılı ve Gök, 2020). Görmezden gelinen, aktarılmayan, araştırılmayan kültürler ise yok olmaya dolayısıyla beslediği toplumun yok olmasına sebep olacaktır. Diğer bir değişle toplumların devamlılığı doğru ve yerinde kültür aktarımı ile mümkündür. Toplumların devamlılığını sağlayan kültür aktarımının en önemli yapı taşlarından biri de eğitimidir yani okullardır. Diğer bir ifade ile temel olarak eğitimin yapı taşlarından biri de kültürlemedir (Başaran, 1994). Bu sebepten kültür aktarımında eğitimin yeri yadsınamaz. Okullar birer bilgi yuvası olmanın yanında bulunduğu toplumun kültürünün öğrenildiği ve tüm yaşamında kullanabileceği yapıya dönüştürdüğü yerdir. Kültür aktarımı çok geniş bir perspektif olmasının yanında soyut yaşantıları kapsadığı için öğretimi ve aktarımı zor bir alandır. Ancak kültür aktarımı için müzeler soyut aktarımın somutlaşmış hali olarak karşımıza çıkar. Bu yönüyle müzeler kültür aktarımında kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Kültür, müze ve eğitim birbirlerini besleyen alanlardır. Bu alanların desteklenmesi toplumdaki gelişmeleri beraberinde getirecektir.

Müzelerin kültür aktarımı olarak değerlendirilmesi toplumda yaygın müze eğitimi olarak adlandırılır. Yaygın eğitim içerisinde müzeler bireyleri kendi kültürlerini tanımanın yanında başka uygarlıkların kültürlerini anlama konusunda kazanımlar elde

etmelerine yardım eder (Mercin, 2006). Müzeler gözlem, mantık, yaratıcılık hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunan başlıca yaygın eğitim kurumlarıdır (Abacı, 1996). Diğer taraftan müzelerin eğitimin bir parçası olarak kullanımına örgün müze eğitimi denilmektedir (Özmen, 2018). Örgün ve yaygın eğitimin birbiriyle sarmal ilişkisi müze eğitiminde de devam etmektedir. Örgün eğitimde müze kullanımı yaygın müze eğitiminin temeli olarak kabul edilebilir. Çünkü eğitim yaşamın temelini oluşturur (Aslan, 2001). Örgün eğitim programlı ve planlı olarak yürütüldüğü için örgün müze eğitimi de bu plan ve programa dâhil edilmelidir. Bu doğrultuda müze eğitimi eğitim programlarınca desteklenmeli ve öğretmenlerin kullanımı için planlanmalıdır.

Bu alanda yeterince alt yapı oluşmadığı ve neyin nasıl yapılacağına dair araştırmalar yeterli olmadığı için etkili bir şekilde müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması da söz konusu olamamaktadır (Keskin ve Kaplan 2012). Türkiye’de müzelerin yaygın veya örgün eğitim olarak kullanılması oldukça yeni bir alandır. Dünyada müze eğitimi Avrupa ve Amerika’da 1950’lili yıllarda ağırlık kazanmış olmasına karşın Türkiye’de 1990’dan itibaren sistemli bir yapıya kavuşmuştur (Karadeniz ve Okvuran, 2014). 2000’li yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı eğitim programlarında yerini almaya başlamıştır (Karadeniz ve Okvuran, 2018). Müze eğitimi, tarihi ve kültürel unsurlar bakımından zengin olan Türkiye için geç kalınmış ve ihtiyaç duyulan bir alandır (Şahan, 2005). Son yıllarda bu alandaki eksikleri gidermek için müzelerin çekici unsurları artırılmaya başlanmış ve çalışmalar hız kazanmıştır (Erdoğan, 2021). Müzelerin örgün eğitim açısından eksiklerini gidermek için ise Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarında müze eğitimini birçok disipline entegre etmeye başlamıştır.

2008 yılında yapılan değişikliklerle Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından Türkçe, Matematik, Görsel Sanatlar, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi gibi birçok dersin öğretim programlarına müze ile ilgili eğitim çalışmaları eklenmiştir (MEB, 2008b). Sosyal bilgiler dersi içinde müze eğitimi, öğretim programında belirtilen birçok amacın etkili bir şekilde gerçekleştirilmesine imkân verecek potansiyeldedir (Yılmaz ve Şeker, 2011). Müzeler, sosyal bilgiler eğitimi içinde kazandırılması gereken beceri ve değerleri etkin olarak öğrencilere aktaran bir yapıya sahiptir. Sosyal bilgiler dersi yapısı itibariyle birçok disiplinden oluşmaktadır ve içinde çok sayıda soyut kavram ve değer bulunmaktadır. Soyut olan bu kavram ve değerlerin

somutlaştırılarak öğrencilere öğretilmesinde müzeler önemli bir aracı rol üstlenmektedir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler dersi kapsamında birçok konu ve kazanım müze eğitimi ile desteklenerek daha eğlenceli ve kalıcı hale getirilebilir. Müzeler, değer eğitiminin yanında program içinde bulunan bazı becerilerin kazanılmasını sağlar. Öğrencide tarihsel anlama ve tarihsel düşünme becerisinin geliştirilmesinde müze eğitimi önemli görülmüş ve bu konudaki çalışmalara ağırlık verilmeye başlanmıştır (Aktaş, Yılmaz ve İbrahimoğlu, 2021; Aktekin, 2008). Bu doğrultuda gerçekleşen müze eğitim çalışmalarının yapılması ile Türkiye’de henüz kurulamamış olan okul, müze ve öğrenme ilişkisi kurulmaya çalışılmaktadır (Akmehmet, 2005).

Müze eğitiminin gerekliliğinin bilinmesinin yanında bazı dezavantajları nedeniyle göz ardı edilmiş bir öğrenme etkinliği olarak tanımlamak mümkündür. Eğitim sistemimizde müzelerin eğitimde kullanılmamasının sebepleri araştırmacılar tarafından araştırma konusu olmuştur. Kalabalık sınıf mevcudu, yasal işlemler, öğrenci kontrolü, sorumluluk, ulaşım, ekonomik, bilgi eksiliği, veli izinleri, iklim, zaman, uzaklık vb. gibi sıralanabilecek dezavantajlar nedeniyle öğretmenlerin müzelerin kullanımını erteledikleri yapılan çalışmalarca tespit edilmiştir (Aktekin, 2008; Arı, 2010; Demirci, 2009; Göğebakan, 2018; Kamçı ve Memişoğlu, 2020; Karaman, 2022; Kartal ve Şeyhoğlu, 2020; Keleş, 2003; Yıldırım ve Tahiroğlu, 2012; Zayimoğlu ve Öztürk, 2014). Yapılan çalışmalarda tespit edilen dezavantajlar müzelerin eğitim ortamı olarak kullanmaktan uzaklaştırmaktadır. Ancak ertelenen ya da göz ardı edilen müze eğitimi çalışmaları, teknolojik gelişmelerin eğitime uyarlanması ile yerini sanal müze eğitimine bırakmıştır.

Yapılandırmacı eğitim kapsamında kullanılan teknolojik gelişmeler müzelerin sınıf ortamına taşınmasını mümkün kılmıştır. Sınıf ortamında mekân değişimi sağlayan teknolojik gelişmenin müze eğitimi karşılığı olarak karşımıza sanal müzeler çıkmaktadır. Diğer bir deyişle müzelerin teknolojik yansıması sanal müzelerdir. Müze gezilerinin dezavantajlarını ortadan kaldıran sanal müzeler müze eğitimi için önemli bir adım olarak görülebilir. Yapılandırmacı yaklaşım özelliklerini yansıtan uygulama olan sanal müzeler, konu ile ilgili derin bilgiler edinmeye yardımcı bir kaynak konumundadır. Sanal müzeler, soyut konuların somutlaştırılmasında yararlanılabilecek materyaller arasındadır. Öğrencilere öğrenme ortamı çeşitliliği sağlayan sanal müzeler eğlenceli ve etkileyici sınıf ortamı oluşturmak için öğretmene imkân sağlamaktadır. Bu ve bunun gibi etkinliklerin veya materyallerin sınıf ortamında kullanımı sosyal bilgiler dersinin öğrenciler tarafından sevilen bir ders hâline gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Görüldüğü üzere sanal

müze teknolojisi sağlamış olduğu faydalardan ve kolaylıklardan dolayı, sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere birçok derste kullanılabilecek bir teknoloji olarak değerlendirilebilir. Ancak bu teknolojinin eğitimde kullanımı yeteri kadar yaygın değildir (İlhan, Tokmak ve Aktaş, 2021). Çünkü sanal müze uygulamasının eğitimciler tarafından öğretim aracı olarak kullanımı henüz yeni bir olaydır. Türk eğitim sistemi ve sosyal bilgiler eğitimi için yeni bir alan olarak görülen sanal müzenin eğitim alanında kullanımının ilerleyen zamanlarda artacağı düşünülmektedir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Birden çok disiplinin bir araya gelmesiyle oluşan sosyal bilgiler dersinin geçmişten günümüze birçok tanımı yapılmıştır (Sönmez, 1994). Sosyal bilgelerin tanımındaki değişimin nedeni olarak dersin içeriğinin değişmesi veya ülkenin eğitim yaklaşımlarının değişimi sayılabilir. Sosyal bilgiler dersi en genel tanımıyla NCSS'e (1993, s.3) göre "*Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar*" olarak ifade edilmektedir. Yapılan diğer tanımlarda ise sosyal bilgiler dersinin çeşitli bilgi, beceri ve değerleri kazandıran, gerçek yaşamı konu edinen bir ders olduğu vurgusu yapılmaktadır (Yaşar ve Bayır, 2010). Sosyal bilgiler dersinin birçok disiplin tarafından meydana gelmesi, konularının büyük oranda geçmişe dayanması ve soyut nitelikte olması nedeniyle öğrenciler tarafından genellikle sıkıcı bir ezber dersi olarak algılanmaktadır (Demir ve Akengin, 2014). Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersini önyargılardan kurtarmak ve kalıcı öğrenme sağlamak için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Sosyal bilgiler dersi için kullanılan materyaller dersin somutlaştırılması ve öğretimin kolaylaştırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Öğretmenlerin derste çeşitli materyalleri kullanımının akademik başarıyı, öğrencilerin derse karşı olan olumlu tutumunu artırdığını bilerek destekleyici materyallere yer vermesi doğru olacaktır (Fidan, 2008). Nitekim materyallerin öncelikli amacı öğretimi desteklemektir (Önal, Kılıç, Çolak ve Kızılcıoğlu, 2017). Ancak öğretmenlerin öğretimi destekleyen materyaller bulmada zorlandıkları yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir

(Ağır, 2003; Alataş, 2008; Kuş ve Çelikkaya, 2010; Polat, 2006). Teknolojideki gelişmelerin eğitime yansması derslerde kullanılabilir materyal sayısını artırmıştır.

Teknoloji ile birlikte materyal çeşitliliğinin sağlanması sosyal bilgiler dersi içinde değerlendirilebilecek bazı olumsuz durumların ortadan kaldırılmasında önemli bir etkidir. Sosyal bilgiler dersinde teknoloji kullanımıyla birlikte derslerde amaca uygun birçok materyal oluşturulabilir. Bu materyallerden biri de sanal müzelerdir. Sanal müzeler, görsel ve işitsel olarak birden çok duyuya hitap eden bir teknolojik materyal olarak adlandırılabilir. Bir fotoğraf karesinden ibaret olmayıp 3d sistemle değişken ve dinamik yapıya sahip olan sanal müzeler, öğretimde somutlaştırmaya yardımcı olan başlıca materyallerden biridir (Sungur ve Bülbül, 2019). Sanal müzeler öğrencilere ve öğretmenlere müze gezilerinin getirdiği olumsuz durumları ortadan kaldırarak ekonomik şekilde öğrenme fırsatı sağlamaktadır. Birçok avantajı bir arada bulunduran sanal müzeler aktif katılımı destekleyerek kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olacak bir araçtır.

Sanal müzelerin eğitim alanında kullanımı az ve ulaşılması kolay olmasına rağmen yaygınlaşmamış bir materyaldir (İlhan, 2017). Nitekim sanal müzeler müze çeşitliliği açısından gerek ülkemizde gerekse dünyada ücretsiz olarak kullanıma sunulmuştur. Müze çeşitliliği açısından da oldukça geniş perspektifi bulunan müzeler sadece sosyal bilgiler dersi için değil birçok disiplinin öğretiminde etkin olarak kullanılabilir bir materyaldir.

Sosyal bilgiler dersi için kullanılabilir materyaller arasına giren sanal müzeler öğrenciler üzerinde oluşturduğu etkileri gözlemlemek adına farklı kademe ve disiplinlerde çeşitli araştırmalar yürütülmüştür (Ata, 2002; Ay ve Fidan, 2014; Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021; Demirboğa, 2010; Demirci, 2009; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008; Ermiş, 2010; Filiz, 2010; Südor, 2006; Gökmen, 2004; Utku, 2008). Bu araştırmaların temel amacı sanal müze kullanımının öğrencilerin derse yönelik motivasyon, tutum ve başarıları üzerinde bir etkisinin olup olmadığıdır. Ancak sosyal bilgiler dersinin tanımında da yer alan çeşitli değerlerin kazandırma amacı ile sanal müze veya müze eğitimi çalışmalarına literatürde bir çalışmaya ulaşılmıştır. İlgili araştırma Meirkhanovna ve ark. (2022) tarafından sınıf öğretmenlerinin sanal müzelerde değer aktarımına ilişkin görüşleri üzerinedir. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür taraması sonucunda, sosyal bilgiler beceri kazandırma ve müze eğitimi alanında boşluk olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle yürütülen çalışmamızda problem cümlesi, “Sosyal bilgiler

öğretmen adaylarının sanal müze kullanımı ve sanal müzelerde değer kazanımına ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Eğitim öğretim sürecinin önemli yapı taşlarından biri öğretmenlerdir. Öğrencilerin öğrenme süreçlerine etkin katılmasını sağlamak ve bunun için gereken ortamı oluşturmak öğretmenlerin rolüdür. Öğretmene yüklenen bu roller öğretmenin sahip olması gereken becerileri artırmakta ve bir takım ek sorumluluklar yüklemektedir (Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2007).

Bu hazırlanma dersin kapsamının, konunun, ilkelerinin bilinmesinin yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders için beklenti ve hedeflerini karşılaması gerekmektedir (Karakuyu, 2010). Diğer bir deyişle öğretmenin Milli Eğitim Bakanlığı'nın çizdiği çerçeve boyutunda öğretimi düzenlenmesinin yanında değişiklikleri yakından izleyerek istenilen dünya düzenine öğrencilerini hazırlayabilmek olmalıdır. Fındıkçı' e göre (1998) öğretmenlerden öğrenen insan modeli yaratması beklenmektedir. Dolayısıyla öğrenen insan modeline modellik yapan ve çeşitli araçlarla dersini düzenleyen öğretmen, bu sayede hedef ve beklentileri yerine getirmiş olacaktır. Öğrencilere çağın getirdiği yenilikleri sınıfa getirmenin ve yenedünya düzenini tanıtmının bir yolu da eğitimde teknolojinin öğretmenler tarafından etkin şekilde kullanılmasıdır. Teknolojinin öğretmenler tarafından etkin kullanılması dersleri daha zevkli hale getirdiği, görsel gösterimin anlamayı kolaylaştırdığı, kullanım kolaylığı sağladığı, dikkat çektiği, zaman tasarrufu sağladığı yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir (Dargut ve Çelik, 2014; Yavuz ve Coşkun, 2008; Yılmaz, Üredi ve Akbaşlı, 2014). Diğer bir ifade ile eğitimde teknoloji kullanımı, eğitim faaliyetlerini desteklemektedir.

Eğitim teknolojileri oldukça çeşitlidir. Eğitim teknolojilerini sınıflamak ve sıralamak oldukça geniş olan ve halen gelişen bir alandır. Nitekim teknolojiye yaşanan her gelişme eğitim teknolojilerinin de çeşitlenmesine ve ihtiyaçlar doğrultusunda kullanımına neden olacaktır. Günümüzde teknoloji kullanımı ile birlikte doğan ve eğitim aracı olan uygulamalardan biri sanal müzelerdir. Söz konusu teknoloji uygun alt yapının olduğu akıllı tahta ve internet ağı üzerinden hızlı bir şekilde ulaşılan materyal haline gelmiştir. Kullanım kolaylığı, zamandan tasarruf sağlaması, dersleri somutlaştırması ve eğlenceli hale getirmesi, birçok bilgi, beceri ve değer aktarımına olanak sağlaması gibi hususlar nedeniyle tercih edilen uygulamalardan biri olmuştur (Aktekin, 2008; Arı, 2010;

Demirci, 2009; Göğebakan, 2018; Kamçı ve Memişoğlu, 2020; Karaman, 2022; Kartal ve Şeyhoğlu, 2020; Keleş, 2003; Yıldırım ve Tahiroğlu, 2012; Zayimoğlu-Öztürk, 2014). Sanal müzeler, kullanım kolaylığının yanında sadece akıllı tahtalar aracılığıyla değil internet bağlantısı olan telefon, tablet, bilgisayar üzerinden öğrencileri yeterli doyuma ulaştırabilecek bir uygulamadır. Sanal müzeler içerisinde verilen bazı bilgilendirici metinler veya videolar sayesinde bir müzeyi yanınızda rehber varmışçasına bilgi edinmenizi kolaylaştıracak şekilde dizayn edilmiştir. Bunun yanında ders etkinliği olarak tasarlanabilecek sanal müzeler sınıf ikliminde zaman ve maliyet açısından ekonomik olarak müze gezisine imkân sağlayacaktır. Bu doğrultuda yapılması planlanan araştırmada, sanal müzelerin sosyal bilgiler dersinde kullanılması ile birlikte, öğrencilerin bazı nesnelerin, kavramların aynı zamanda değer kavramının kolayca somutlaştırılacağı düşüncesidir. Böylece aktarılması zor olan değer kazanımının daha kolay ve etkili şekilde aktarılması beklenmektedir. Bu sayede dersin daha kalıcı ve eğlenceli hale geleceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerde değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için öncelikle bir sınıf seviyesi ve uygun değerler belirlenmiştir. Yapılması planlanan araştırmada sanal müze uygulamasının sosyal bilgiler dersinde kullanılmasıyla birlikte, görsel ve işitsel olarak kullanılan 3d uygulamanın dersi monotonluktan kurtararak daha eğlenceli hâle gelmesi beklenmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarına, sanal müze uygulaması kullanımı ile değer aktarımına ilişkin farkındalık yaratarak görüşleri alınmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Dünyayı şekillendiren ve ihtiyaçlarımıza göre çeşitlenen teknoloji, her alanı bugün etkisi altına almıştır. Teknolojik olarak gelişmiş birçok ülke gerçek güç unsurunun fiziksel güçten ziyade eğitilmiş insandan olduğunun bilincindedir (Çetin, Çakıroğlu, Bayılmış ve Ekiz, 2004). Bilgi çağına uygun olarak gelişmiş ülkelerin neredeyse tamamı teknolojiyi çok iyi üreten veya kullanan ülkeleri oluşturur. Bilginin kapsamının bütünüyle değiştiği günümüzde okullarda bu bilgilere ulaşma, kullanma ve ileride üretme adına etkin bireyler yetiştirilmesi beklenmektedir (Sert, Kurtoğlu, Akıncı ve Seferoğlu 2012). Bu hedeflerin gerçekleşmesi için bilginin aktarılmasından sorumlu olan öğretmenlere, kendilerini sürekli geliştirme rolü düşmektedir. Toplumu şekillendiren öğretmen yenikleri yakalayabilmek için kendini de sürekli şekillendirmelidir. Öğretmenler için bu

şekillendirme ve gelişme günümüzde teknoloji ile mümkündür. Kısaca eğitimde teknoloji öğretmenle var olur. Bu yüzden yapılan veya yürütülen eğitim teknolojisi çalışmalarının birçoğu öğretmenleri kapsamaktadır. Bu tür yeniliklere uyum sağlanması için çeşitli araştırmalar yürütülmektedir (Alpar, Batdal ve Avcı, 2007; Şahin ve Demir, 2015; Topuz ve Göktaş, 2015). Yapılan araştırmalarda teknoloji ve eğitim için olumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Yenice'e göre (2003) Bilgisayar destekli eğitimin etkililiğini ölçtüğü deneysel bir çalışmada, teknoloji ile eğitim ortamının birleşmesiyle öğrenciler, hem dikkat hem de motivasyon olarak derse daha çabuk adapte olduğu belirlenmiştir. Kırallı'e göre (2013), bilgisayar kullanımının öğrenmeye ve bilginin kalıcılığa etkisini tespit ettiği tarama araştırma modeli yaptığı çalışmada, öğrencilerin motivasyon'unu artırıldığı ve öğrenmeler için verimli ortam sağlamada etkili olduğu bildirilmiştir. Yapılan çalışmalarda desteklenen eğitim teknolojileri öğretimin öğrenci kitlesini aktif ve istekli kılma düşüncesini yerine getirmektedir (Demirci Güler ve Irmak, 2018). Bu gerekliliklerin yerine getirmek ve çağın takibi için çeşitli uygulamalar hayata geçilmeye başlamıştır. Yürütülen araştırmaların yanı sıra eğitimde teknolojik uyumun sağlanması ve eksikliklerin giderilmesi adına çeşitli çalışmalar, raporlar ve projeler yürütülmektedir (Topuz ve Göktaş, 2015). Bu doğrultuda eğitim programları hazırlanmakta ve bu hedefler programlar aracılığıyla öğretmenlere bildirilmektedir. Mesleki alan bilgilerinden ziyade teknolojik alan bilgisi daha hızlı değişime uğramaktadır. Bu nedenle öğretmenler teknolojik alan için desteklenmeli gerekli olduğu durumlarda hizmet içi eğitimle yenilikler takip edilmeye çalışılmalıdır (Bozkurt ve Cilavdaroğlu, 2011). Bütün disiplinlerin konusu olan eğitim teknolojisi sosyal bilgilerinde içeriğinde de yer almaktadır. Sosyal bilgilerin eğitim teknolojisi bünyesinde yer alan örneklerinden biri sanal müzelerdir.

Ortam zenginliği ve sınıf dışı etkinlikleri sınıf içi etkinlikler kapsamına çeviren sanal müzeler son yıllarda önemli gelişmelere sahip olmuştur. Nitekim bu gelişmeler insandan ve sosyal konulardan etkilenen yapıdadır. Sosyal hayatı ve eğitimi sekteye uğratan güncel olaylardan biri dünyayı etkisi altına alan Coronavirüs (Covid-19) salgınıdır. Sanal müzelerin popülerlik kazanmasının ilk hareketlenmesi Covid-19 salgınının dünyaya yayılması ile gerçekleşmiştir. Salgın durumunda müzeler ise topluma katkılarını devam ettirebilmek adına ziyaretçilerine kapılarını sanal olarak açmıştır (Kasapoğlu-Akyol, 2020; Karadeniz, 2020). Sanal müzeler, müzelerin toplum mekânları olması sebebiyle kapatıldığı dönemde müzelerin hiç olmadığı kadar erişilen olmasını

sağlamıştır (Aksoy, 2020; Ortaç, 2021). Ayrıca pandemi döneminde sivil toplum kuruluşu, üniversiteler düzenledikleri çalışmalarla sanal müzelerin gelişimine yön vermişlerdir (Akyol, 2020). Karşılaşılabilecek birçok durumda sanal uygulamaların geliştirilmesi veya kullanımının yaygınlaştırılması sosyal hayatın ve eğitimin sekteye uğramaması açısından önemlidir (Can, 2020). Kriz zamanlarında uzun dönemli planlamalar yapmak ve hayata geçirmek zordur ancak sanal müzelerin gelişimi için bu kriz önemli bir adım niteliğinde olmuştur. Sadece kriz zamanlarında değil yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile birlikte sanal müzeler diğer taraftan müze eğitimi önem kazanmıştır.

Yapılandırmacı eğitim yaklaşımının benimsenmesi ile beraber eğitim ortamlarının çeşitlendirilmesinin önemi artmıştır. Çünkü günümüzde eğitim tek başına salt bilgidir ibaret değildir. Bilginin öğrenilmesinden ziyade nerde kullanılacağı ya da öğrencinin bildiği bilgilerden yola çıkarak yeni bilgilere ulaştırmayı amaç edinir. Bu amaç doğrultusunda şekil alan yapılandırmacı eğitim bunu sağlamanın çoklu ortamın varlığıyla gerçekleşebileceğini öne sürer. Bu ortamlar sadece mekân değişimi ile sınırlı değildir. Sınıf içi etkinlik veya materyallerin kullanımı ile öğrencilere zengin öğrenme yaşantıları şeklinde gerçekleştirilebilir (Akyol ve Çiftçi, 2020). Bu zengin öğrenme ortamlarını destekleyen uygulamalardan biri olarak sanal müzeler örnek olarak gösterilebilir. Diğer taraftan yapılandırmacı eğitim yaklaşımının kazandırmayı amaçladığı 21. Yüzyıl becerilerini kazandırmayı da desteklenmesine yardımcı olacaktır. Sözü edilen 21. Yüzyıl becerileri yapılandırmacı eğitim ile önem kazanmış ve programda öğrenciye kazandırılması beklenmektedir (Kalemkuş, 2021). 21. Yüzyıl becerilerinden biri olarak gösterilen, bilgi, medya ve teknoloji becerisi de öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerindendir (Yalçın, 2018). Bu becerilerin kazandırılmasına da yardımcı olan sanal müzeler eğitimde hem öğrenciye hem de öğreticiye fayda sağlayacaktır. Hâlihazırda sanal müzelerin öğrenciye sağladığı becerilerin kazandırılmasının yanı sıra değer kazanımı sağlaması açısından da önemlidir.

Müzeler, toplumların maddi, manevi ve kültürel birikimlerinin sergilendiği yerler olduğu bilinmektedir. Bu mekânlarda sergilenen eserler, toplumun geçmişine ışık tutması, geçmişin sevinç ve kederlerini yansıtmaları ve eski dönemdeki gündelik hayatı, yani tarihin özünü aktarmaya çalışması bakımından toplum açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda müzelerin bir toplumun için belirli değerleri yansıttığını söylemek doğru olacaktır (Meirkhanovna, vd., 2022). Toplumsal yaşam ile ilgili değerlerin ilköğretimden itibaren verilmesi önem arz etmektedir (Bulut, Kara, Taşkiran

ve Topkaya, 2014). Değerlerin somutlaştırılması adına kolaylaştırıcı etkiye sahip olan sanal müzeler değerlerin kazandırılmasında önemli etkiye sahiptir. Sanal müze aracılığıyla değerleri aktarımına fayda sağlamasının yararlanacağı disiplinlerden biri de sosyal bilgilerdir. Değer aktarımının birinci derece önemli olan disiplinin ise sosyal bilgiler olduğu söylenebilir (Yel ve Aladağ, 2009). Sanal müzeler de kültür yani değer aktarımının kolaylaştırıcı etkisine sahip yeni teknolojik araç niteliğindedir. Bir uygulamaya veya özel bir yeteneğe ihtiyaç duymayan sanal müzeler birçok değer ve becerinin kazandırılmasında önemli bir kaynaktır.

Kullanıldığı alan açısından geniş yelpazeye sahip olan sanal müzeler çeşitliliklerinin varlığı sebebiyle birçok alana hizmet etmektedir. Bu teknolojik materyal rahat kullanım, zaman ve ekonomik olarak verdiği avantajlardan dolayı eğitimde tercih edilen yeni öğretim araçları arasındadır. Araştırmamızda yer verdiğimiz değer kazanımına ilişkin sanal müzelerin değerleri somutlaştırmasıyla, öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını yükselteceği, tutumlarını olumlu yönde değiştireceği ve başarılarını arttıracığı düşünülmektedir.

1.4. SAYILTILAR

Bu çalışmaya yönelik sayılıtlar, aşağıda maddeler hâlinde verilmiştir.

1. Araştırmaya katılmış olan öğrencilerin veri toplama araçlarına içtenlikle, samimi ve yansız olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.
2. Ön test ve son test uygulanan tek grup için sadece araştırma için kullanılan uygulamalardan etkilendikleri, diğer değişkenlerden etkilenmedikleri varsayılmıştır.
3. Görüşme formlarının katılımcıların görüşlerini derinlemesine ortaya çıkaracak nitelikte olduğu varsayılmaktadır
4. Araştırmacının uygulama süresince tek grup olarak yürüttüğü çalışmada eşit ve yansız bir şekilde davrandığı varsayılmıştır.
5. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sanal müze görüşlerini belirlemeye yönelik ölçekleri farkında olarak ve isteyerek cevapladıkları varsayılmaktadır.
6. Araştırmadan elde edilen sonuçların inandırıcı ve tutarlı olduğu varsayılmıştır.

1.5. SINIRILILIKLAR

1. Deneysel çalışmaya veri toplamak amacıyla sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yapılan görüşme için oluşturan çalışma grubu; Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal bilgiler 3.sınıf programında yer alan 22 gönüllü öğretmen adayı ile sınırlıdır.
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımının değer kazanımına ilişkin görüşlere yönelik deneysel çalışma 2 ders saati sanal tur uygulaması hakkında bilgi daha sonra 2 ders saati uygulamalı bir etkinlik ile sınırlıdır.
3. Araştırmanın deney grubu 22 öğrenci ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Sanal müze kullanımının önemini anlamlandırmak için bazı temel kavramlar hakkında bilgi verilmiştir. Bu kelimeler hakkında bilgi sahibi olmak yararlı olacaktır. Bu kavramlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

Müze: Müze halkın ihtiyaçları ve zevk alma doğrultusunda, tarihi, bilim ve teknik bakımdan çeşitli araçların sergileyen ve ticari amaç gütmeyen kurumdur (Buyurgan ve Mercin, 2005).

Müze Eğitimi: Kişilerin gelişimlerini sağlamak için müzelerdeki değerlerin kavramların ve bilgilerin pedagojik formatta geliştirilip aktarımıdır (ICOFOM, 2010).

Sanal müze: Çeşitli medya araçlarından faydalanılarak hazırlanılmış nesne ve belgeleri barındıran kesintisiz iletişim ve sürekli erişimin sağlandığı, fiziksel mekâna ihtiyacı olmayan müzelere denir (Düzgün, 2007).

Yeni Müzecilik: Toplumla müze ilişkisini güçlendirmek amacıyla yeni metot, yöntemlerin oluşturulması kavramına yeni müzecilik denir (Message, 2006).

Yeni Müzecilik Hareketi: İçinde bulunduğu toplumun ve yaşamını idame ettiği zamanın göre dönüşen ve değişen aktif müzecilik hareketine verilen isimdir (Doğan, 2010).

Sergileme: Bir ürünün kitleye sunumundaki süreç ve tanıtımları kapsayan yöntemlere denir (Demir, 2009).

Artırılmış Gerçeklik: Gerçek dünya ile bağlantılı olarak veri ve görüntülerin eklenebildiği, gerçek ve sanal nesnelerin aynı ortamda bulunup algılanabildiği ortamdır (İçten ve Güngör, 2017).

Arttırılmış Görsellik: Sanal ortamda kurgulanan objelerin derinlik algısı kazandırılarak obje çeşitliliğini arttırma yöntemidir (Diker, 2019).

Artırılmış Gerçeklik: Mekân veya objenin sanal birleşen ile harmanlanmasıyla oluşan gerçeklik algısıdır (Azuma, 2001).

Değer: İnsanların ortak bağlamda ve anlayışla birbirleriyle davranışlarını düzenlemesini sağlayarak bir arada tutan yapı taşıdır (Er-türküresin, Başer ve Yapıcı, 2018).

Sosyal Bilgiler: Sosyal ve beşeri bilimlerin bütünleşmesinden oluşan vatandaşlık yeterlikleri kazandırmayı amaçlayan genç insanların iyi vatandaş olmalarına yardım eden çalışma alanıdır (NCSS, 1994).

Modern Müzecilik: Müzeyi kapsayan eserlerin seçimi, bakımı ve sergilenmesinin düzenlenmesi ve müzeyi toplumla bütünleştirme yönünde çalışmaları kapsayan yaklaşıma denir (Keleş, 2003).

Kültür: Toplumun sanat, bilgi, hukuk, ahlak ve geriye kalan tüm yetenek ve alışkanlıkları içeren bütündür (Kocadaş, 2005).

İKİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL ÇERÇEVE

2.1. MÜZE KAVRAMI VE TARİHÇESİ

Müze kavramının geçmişi tarihsel süreç içerisinde ele alındığında Yunanca “mouseion” sözcüğünden türediği görülmektedir. Bu sözcüğün anlamı, ilham perileri ya da tapınağı şeklinde açıklanmaktadır (Zülfikar ve Özgür, 2020).

Uluslararası Müzeler Komitesi’nin (ICOM) 2007 yılında tanımladığı müze “Müze, toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden malzemeleri araştıran, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan, inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr amacı gütmeyen sürekliliği olan bir kurumdur.” şeklindedir. Daha sonra tanımını güncellemiş ve genişletmiştir. Ayrıca ICOM tarafından müze ve toplum ilişkisini pekiştirmek adına 18 Mayıs olarak belirlenen Uluslararası Müzeler Günü ilan edilmiştir. Müzelerin kültür bakanlığı tarafından yapılan bir tanımlamasında ise, geçmişle ilişkin her türlü bilginin korunması, saklanması, sergilenmesi amacıyla oluşturulmuş ve ziyaretçilerin bilinçlenmesine olanak sağlamasının yanında evrensel kültür için önemli olan kurum olarak tanımlanmaktadır (Kültür Bakanlığı, 2002). David Murray’e göre ise (1904) müzelerin ilginç eserleri toplayıp, sınıflandırıp, sergilendiği koleksiyonları bulundurulduğunu söyleyerek müzeleri mekân olarak tanımlamıştır (Akt: Öztürk, 2021). Sıralanan tanımların yanı sıra mekândan ayrı düşünülerek müzeleri toplum ile bağlaştırarak yapılan açıklamalarda bulunmaktadır. Bu tanımlamalar mekândan ayrı düşünmenin yanı sıra müzelerin dört duvardan ibaret olmadığını ve çeşitli amaçlara hizmet ettiğini vurgulamaktadır. Bu tanımlamalar ise klasik müze anlayışından ziyade çağdaş müze anlayışına hizmet etmektedir. Atagök’e göre (1999) müze; gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygularının pekişmesine katkıda bulunacak yaygın eğitim kurumları olarak ele almaktadır.

İnsanın var olmasından bu güne çeşitli eserleri sergileme ihtiyacı ile ortaya çıkan müzecilik faaliyetleri tarihte Paleolitik çağda başlamıştır (Uçankuş, 2000). Tarih öncesi çağ müzecilik anlayışı bir binaya ihtiyaç duymaz. Sergilenme genelde mezarlar ile sınırlı kalmıştır. Mezarlarda bulunan eşyaların ölen kişi için ihtiyaçlarını gidermesi ve eşlik etmesi düşüncesiyle konulmuştur (Kaydu-Akbudak, Gölbaşı ve Başbüyük, 2017).

Müzelerin sergilenme açısından ilk olarak avcılık ve toplayıcılıkla beraber Mısır ve Mezopotamya bölgesinde dini açıdan değerli olan eşyaların veya nesnelerin kişilerin görecekleri yerlere yerleştirilmesiyle ilk örneklerini vermiştir (İsmayilov, 2007; Akt:

Özmen, 2018). Koleksiyon anlamında müzeler ise genelde zengin, soylu ve yöneticiler tarafından oluşturulmuştur. İlk olarak M.Ö. 300’lü yıllarda, İskenderiye’de I. Ptolemaios (M.Ö. 323-289) tarafından müzenin kurulduğu kabul edilir (Çiftçi, 2021). Ayrıca İskenderiye sarayında bulunan müzenin bir bölümünün de kütüphanede bulunmaktadır. Başaran’a göre (1988) ise bilinen en eski müzenin Akropol tören kapısının solunda yer alan “Pinacothèque2” adlandırılan kısım olarak belirtmektedir. Burada Klasik Antik Çağ’daki ressamların eserlerinin sergilendiği bilinmektedir.

Ortaçağda müzeler ise sosyal, kültürel yapıdaki değişimler ve kıta keşiflerinin sonuçları olarak koleksiyonculuk olarak baş göstermiştir (Tezcan, Akahmet ve Ödekan, 2011). Atasoy’a göre (1999) ise koleksiyonculuğun doğuşu yakın doğudur. Müzelerin ilk oluşumlarına bakılacak olunursa, müzeler ilk zamanlar bir mekân ile kısıtlı olmadığını daha çok sergi şeklinde olduğu görülmektedir. Ancak günümüz koleksiyonculuğuna yakın bir koleksiyonculuk ilk Roma döneminde ortaya çıkmıştır (Yaraş, 1994; Akt: Keleş, 2003). Romalıların koleksiyonculuk anlayışlarının bu kadar gelişmesi ise Antik Yunan’a ilgi duymaları ve uzun süren fetihleri neden olmuştur (Cook ve Erbay, 2019). Ortaçağ Avrupa’sında ise bu durum sadece kilise ve manastır gibi kurumların tek elinde olduğu dini ve değerli eserleri koleksiyonculuk kapsamında birleştirdiği bilinmektedir (Yücel, 1999). Kısaca Ortaçağ Avrupa’sında müzeliik toplama işlevinden başka bir fonksiyona hizmet edememiştir. Orta çağ sonrasında ise ticaretin ve kültürler arası alışverişin önem kazanması ile 17. yy’de kuruculuğunu soyluların, din adamlarının, sanatçıların ve yöneticilerin yaptığı, sergiler kurulmuştur. Bu mekânlar farklı ülkelerde farklı isimlerle adlandırılmıştır. “Fransa’da cabinet de curiosités (merak dolabı) İtalya’da studiolo, Almanya’da da kunstkammern (sanat dairesi), wunderkammern, (harikalar dairesi) veya raritätenkabinett (nadire dolabı)” olarak adlandırılmış ve soylu koleksiyoncuların ilgi odağı olmuştur (Artun, 2017, s.15-16). Daha sonrasında ülkeler tarafından tek eline alınan müzecilik çeşitli gelişimlerle bugün ki şeklini almıştır. Diğer taraftan kültürel olarak farklı çeşitliliğe sahip olan Anadolu toprakları müzecilik faaliyetleri açısından önemli değere sahiptir.

Anadolu topraklarında müzecilik adına Bergama’da bulunan “Pergamon Kütüphanesi” dikkatleri üzerine çekmektedir. Bu kütüphanenin müze olarak sayılmasının kitapların yanı sıra resim müzesi niteliği taşıdığı ve çeşitli heykel ve büstlerin sergilendiği kaynaklarca aktarılmaktadır (Başaran, 1988). Anadolu topraklarından Türk müzeciliğine geçiş ise Selçuklu döneminde surların çevresine çeşitli eserlerin sergilenmesi ile

başlatılabilir (<https://kvmgm.ktb.gov.tr>, 2023). Daha sonra için ise beylikler çeşitli sergileme faaliyetleri yürütmüşlerdir. Ancak Anadolu toprakları ve Türk müzeciliği açısından tam ve kapsamlı müzeciliğin gelişimi Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir. Osman Hamdi Bey tarafından hayata geçirilen müzecilik etkinlikleri ile kurumsal müzeciliğe adım atılmıştır. Hiçbir kanun veya düzenleme bulunmayan Anadolu topraklarındaki eserlerin yurt dışına çıkarılmaması üzerine 19. yüzyılda ile yasa üzerinde çalışmıştır (Sönmez, 2020). Buna ek olarak Osman Hamdi Bey tarafından 1883 yılında Güzel Sanatlar Akademisi (Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'ni) kuruldu. Ayrıca Osman Hamdi Bey tarafından İstanbul Arkeoloji Müzesinin ilk temelleri atıldı (Türkseven, 2010). Zengin kültür katmanlarına sahip olan Anadolu toprakları için önemli bir adım atılmıştır. Türk müzeciliğinin önemli dönüm noktalarından olan bu gelişmeler çeşitli tasniflerin yanında özel müzelerin açılmasına izin verilmesi ile daha da gelişerek günümüzdeki boyutuna ulaşmıştır.

2.2. TÜRKİYEDE MÜZELER VE SAYILARI

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın birer eğitim kurumu olarak nitelendirdiği ve bakanlık bünyesine bağlı 212 müze ve 144 düzenlenmiş ören yeri ve 356 ünite bulunmaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr, 2023). Diğer taraftan ise en çok özel müzenin bulunduğu şehir İstanbul’dur. Özel müze sayısının çokluğu açısından İstanbul’u Ankara ve İzmir takip etmektedir (Zengin ve Özer, 2014).

Müzelerin yıllara göre müze sayısı değerlendirildiğinde 2021 yılında 2020 yılına göre %5,1 artış yaşandığı görülmektedir. Eser sayısı açısından artış ise önceki yıla göre %0,7 artarak 3 milyondan fazlasına ulaşmıştır. Bakanlık bünyesindeki müzelerde ise eser sayısı ise önceki yıla göre %0,7 artarak 3 milyondan fazla artmıştır. (<https://data.tuik.gov.tr>, 2023). Yıllara göre müzelere gerçekleştirilen ziyaret sayıları Tablo 2.1’de verilmiştir (Kültür Turizm Bakanlığı, 2020).

Tablo 2.1: 2016-20 Yılları Arasında Müze ve Örenyerlerimizin Ziyaretçi Sayıları

Yıllar	Ziyaretçi Sayıları
2016	17.521.316
2017	20.509.746
2018	28.145.550
2019	34.828.618
2020	8.918.950

2016-2020 yılları arasında müze ve örenyerlerinin fiziksel ziyaretçi sayıları bakımından verilen tablo değerlendirildiğinde: 2019 yılına kadar görülen ziyaretçi sayılarındaki artış 2020 yılıyla beraber 2019 yılının nerdeyse 4/3 oranında azalmıştır. Bunun sebebi ayrı bir araştırma konusu olabilir. Ancak bu azalmanın nedeni Coronavirüs (covid-19) salgının sosyal ve kültürel hayatı sekteye uğratması olabilir. Ancak bu sekteye uğratma sanal müzelere ilgiyi artırmıştır.

Sanal müzelerin gelişimi ile Türkiye’de de sanal müze sayısından önemli bir artış olmuştur. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün <https://sanalmuze.gov.tr/> adresinden ulaşım sağlanarak sanal olarak müzelere erişim sağlanabilmektedir. Son eklenen sanal müzeler ve ören yerleri ile sayısı bugün 43 adettir. Bu müzeler şu şekilde sıralanabilir (Kültür Turizm Bakanlığı, 2023);

- Kurtuluş Savaşı Müzesi-Ankara
- Cumhuriyet Müzesi-Ankara
- Efes Müzesi-İzmir
- Troya Müzesi-Çanakkale
- Anadolu Medeniyetler Müzesi-Ankara
- Gazi Müzesi-Samsun
- Göbeklitepe Ören Yeri-Şanlıurfa
- Etnografya Müzesi-Ankara
- Antalya Müzesi-Antalya
- Boğazköy Müzesi-Çorum
- Arkeoloji Müzesi-Gaziantep
- Zeugma Müzesi-Gaziantep
- Çorum Müzesi-Çorum
- Şanlıurfa Müzesi-Şanlıurfa
- Adana Müzesi-Adana
- Arkeoloji Müzesi-Hatay
- Van Müzesi-Van
- Göreme Açık hava Müzesi-Nevşehir
- İhlara Vadisi-Aksaray
- Hattuşa Ören Yeri-Çorum
- Atatürk Müzesi-İzmir

- Nemrut Ören Yeri-Adıyaman
- Hierapolis Ören Yeri-Denizli
- Laodikeia Ören Yeri-Denizli
- Türk ve İslam Eserleri Müzesi-İstanbul
- Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı Ören Yeri- Bitlis
- Uşak Müzesi - Uşak
- Arkeoloji Müzesi - Mersin
- Havalimanı Müzesi - İstanbul
- Cumhurbaşkanlığı Milli Mücadele Sergisi - Ankara
- Assos Ören Yeri - Çanakkale
- Arkeoloji Müzesi - İstanbul
- Efes Ören Yeri - İzmir
- Eskişehir Odunpazarı Modern Müze
- Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi
- Çanakkale Kilit Bahir Kale Müzesi
- Çanakkale 1915 Hilal-i Ahmer Hastanesi Canlandırma Alanı
- Çanakkale Hamidiye Tabyası Çanakkale Savaşları Tarih Müzesi
- Polis Müzesi - Ankara
- ASBÜ - Hazine Müzesi
- Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi
- Gökyay Vakfı Satranç Müzesi
- Hacı Bayram Veli Müzesi – Ankara

2.3. MÜZE ÇEŞİTLERİ

Müzelerin kurulması veya ziyaretinin bir amaç üzerinde kurulmuş bir denge olarak kabul edilebilir. Müzeler ise bu denge doğrultusunda kullanım amaçlarına göre tasnifleme yoluna gidilmiştir. Bu graplama cinsine, statüsüne, bağlı olduğu kuruma göre şeklinde olabilir (<https://ekitap.ktb.gov.tr>, 2023). Kullanım amacına göre çeşitlenen ve gruplanan müzeler ise Tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2.2: Müze Çeşitleri

Koleksiyonlarına göre müzeler	Bağlı oldukları kurumlarına göre müzeler	Hizmet alanlarına göre müzeler	Koleksiyonlarını sergiledikleri mekânlarına göre müzeler	İşlevlerine göre farklı müzeler	Diğer müzeler
Genel müzeler	Devlet müzeleri	Bölge müzeleri	Açık hava müzeleri	Tek kişilik veya bir nesneyi konu alan müzeler	Çocuk müzesi
Arkeoloji müzeleri	Belediye müzeleri	Halk müzeleri	Anıt müzeler		Denizaltı müzesi
Sanat müzeleri	Özel müzeler		Müze evler		
Tarih müzeleri	Vakıf müzeleri	Ekomüze		Atatürk (müze evleri)	Spor müzesi
Etnografya müzeleri	Eğitim kuruluşlarına üniversitelere bağlı müzeler	Hizmet ettikleri topluma yönelik müzeler		Devrim Müzeleri	
Doğa tarihi ve jeoloji Müzeleri	Askeri müzeler				
Bilim müzeleri				Sanal müzeler	
Planetaryumlar					
Endüstri müzeleri					
Ekonomüzeler					

Kaynak: Mete ve Karaman, 2009.

Diğer sınıflama ise ICOM'un 7 Temmuz 1995 yılında Norveç'te yapılan 18. olarak düzenlene Genel Kurul toplantısında yapılmıştır. Söz konusu toplantı da müze çeşitleri şöyle sıralanmıştır (Kervankiran, 2014):

- Koleksiyonlarına göre müzeler
- Bağlı olduğu idari birimlere göre müzeler
- Hizmet ettikleri bölgeye göre müzeler
- Hitap ettikleri kitleye göre müzeler
- Koleksiyonlarını sergileme yöntemlerine göre müzelerdir.

Müze türleri ayrıca birbirleriyle ilişkili alanlardır. Bir müze, müze çeşitlerinden bir ya da bir kaçını kapsayabilir. Diğer bir deyişle bir müze birkaç müze çeşidini bünyesinde bulundurabilir (Ayaokur, 2014).

2.4. MÜZELERİN FONKSİYONLARI

Müzecilik anlayışının gelişimi ile birlikte çağdaş müzeciliğin temelleri atılmıştır. Klasik müzecilik anlayışının daha kapsamlı biçimi olan çağdaş müzecilik birçok fonksiyonu da bünyesinde bulundurmaktadır. Klasik diğer bir ifade ile geleneksel müzecilik anlayışı sınırlılıkları bakımından toplama, koruma ve sergilemenin ötesine geçememiştir. Ancak çağdaş müzecilik anlayışı olarak yürütülen müze çalışmaları

günümüzde birçok görevi üstlenmektedir (Okan, 2018). Çağdaş müzecilik anlayışında katılımcıların birçok gereksinimi göz önüne alınarak hazırlanmış ve müzeleri bir bina ya da koleksiyon olmaktan öteye götürememiştir. Ancak çağdaş müzecilik anlayışı müzeleri bir okul olarak değil ancak bir kültür merkezi olarak görmektedir (Okan, 2015). Kısaca günümüz müze anlayışı için çok işlevli kültür topluluğu denilebilir. Bu anlayış doğrultusunda müzelerin birçok fonksiyonundan bahsetmek mümkündür. Çağdaş müze anlayışı klasik müzelerin üstlendiği sanatsal, kültürel ve bilimsel ögelere ek olarak bazı fonksiyonları üstlenmiştir. Bu fonksiyonlar başta eğitsel, sosyolojik ve psikolojik iyileştirme işlevlerini bünyesinde bulundurulur (Kahraman, 2021). Buyurgan ve Mercin ve Özsoy'a göre (2005) müzecilik anlayışının fonksiyonları ise şöyle sıralanmıştır; sergileme fonksiyonu, halkı eğitme fonksiyonu, toplama fonksiyonu, belgeleme fonksiyonu, koruma fonksiyonu, eğlendirme fonksiyonu, araştırma fonksiyonudur.

Sıralanan işlevlerin yerine getirilmesi için müzelerin alanlarını genişletmeleri, çeşitlendirmeleri ve toplumsal misyonunu yerine getirmek için alanlarını genişletirler. Bu genişleme kaynakların etkin kullanılmasının yanı sıra, diğer kurumlarla işbirliğini zorunlu tutar. Diğer bir ifadeyle müzelerin işlevlerini yerine getirmesi güncellemelerinin sürekli olmasıyla doğru orantılıdır (Sivrikaya ve Güneröz, 2022). Nitekim katılımsız ve değişime kapalı müzeler kapalı ve sıkıcı mekân olmaktan ileri gitmemiştir. Black'e göre (2012) fonksiyonları açısından müzeler ise 4 ana başlık altında toplanmıştır (Akt: Diker, 2019). Fonksiyonların taşıdığı anlamlar ise Tablo 2.3'de verilmiştir.

Tablo 2.3: Müzelerin Fonksiyonları ile Taşıdıkları Anlamlar

Bütün toplumlar için kültürel değerleri barındırması ile taşıdığı anlam.	Müzelerin Kültürel Fonksiyonu
İnsanlık tarihi ile kültürü temsil etmesi ile taşıdığı anlam	
Kültürel çeşitliliği barındırmaları ile taşıdıkları anlam.	
Ayrımcılık gözetmeksizin insanlığa ait olmaları ile taşıdığı anlam.	Müzelerin Sosyal Fonksiyonu
Müzelerin Sosyal Fonksiyonu Toplumsal bağları tesis etme ve güçlendirme ile taşıdığı anlam.	
Toplumsal bilincini ve aidiyeti geliştirmesi ile taşıdığı anlam	
Eğitsel içeriği ile taşıdığı anlam	Müzelerin Eğitsel Fonksiyonu
Toplumsal öğrenmeyi sağlaması ile taşıdığı anlam	
Turizm hareketlerini desteklemesi ile taşıdığı anlam	Müzelerin Ekonomik Fonksiyonu
Gelir sağlayıcı özelliği ile taşıdığı anlam	

Kaynak: Black, 2012; Akt: Diker, 2019.

Müzeler taşıdıkları fonksiyonlarına göre sınıflandırılırken bazı temel ölçütler dikkate alınmıştır. Ancak bir müze bünyesinde birden çok fonksiyonu barındırabilmektedir.

2.5. MÜZE EĞİTİMİ

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından geniş tanımıyla müze eğitimi şöyle tanımlanmıştır:

“Müze, sadece kar amacı gütmeyen, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemeler üzerinde araştırma yapan, onları toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve eğlence gibi amaçlar doğrultusunda sergileyen ve sürekliliği olan bir kurumdur.”

Tanımdan da anlaşılacağı üzere müze eğitimi herkesin yararınadır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Yeni müzecilik kapsamında değerlendirilen müzelerin eğitim işlemi sadece örgün eğitimi değil yaygın eğitimi de kapsamaktadır. Nitekim eğitim yaşam boyu devam eden ve yaşamı kapsayan bir olgudur. Caspar F. Neickel tarafından kaleme alınan 1727 tarihli “Museographia” adlı kitapda müzelerin ilk kez eğitim aracı olarak tanımlandığı bilinmektedir (Tezcan Akahmet ve Ödekan, 2011). Ancak müzelerin dünya da yaygın eğitim kurumu olarak atfedilmesi 19.yy başlarında gerçekleşmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde müzelerin eğitim mekânı olarak kullanımı daha yaygın olarak görülmektedir (Buyurgan, 2017). Dünya da müze eğitiminin gelişimi ise 1793 yılında Louvre’da düzenlenen ilk halka açık sergi müze eğitimi alanında ilk adımı atıldığı kabul edilmektedir (Özmen, 2018). Bu gelişim beraberinde üniversitelerde müzecilik faaliyetlerinin yaygınlaşmasını ve akademik çalışmaların hızlanmasına öncülük etmiştir.

Türkiye için müzelerin öneminin kavrandığı 1950 yılında, uluslararası müzeler konseyi (ICOM)’a üye olarak müzeler önem kazanmış ve bu doğrultuda 1958 yılında öğretmenlere tanıtım için el kitabı yayımlamıştır (Uçar, 2014). Bu tür gelişmeler gösteriyor ki ülkemizde 1950li yıllarda müzelerin önemi anlaşılmış ve bu doğrultu da çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde ülkemizde müzelerin eğitim işlevi günden güne önemini artırmaktadır (Şahan, 2005). Öneminin bilinmesinin yanında bu alanda yeterince alt yapı oluşmadığı için müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması da sınırlı kalmıştır (Keskin ve Kaplan 2012). Müzelerin eğitim ihtiyacını karşılaması ise müzeleri daha değerli kılmaktadır. Nitekim müzelerin her türlü gelişimi eğitimi etkileyecek eğitimdeki her gelişme müzelerin etkinliğini artıracaktır. Ancak son

zamanlarda adından da çokça bahsedilen müze eğitimi araştırmaları hız kazanmıştır (Özmen, 2018). Ülkemiz açısından müzelerin eğitimde kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimin arkeolojik mekânların ve müze kullanımına ilişkin öğretmen ve akademisyen görüşleri almak için yapılan anket çalışmaları (Anahtarcıoğlu, 2019), Sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin alınması (Egüz ve Kesten, 2012), çalışmalar görülmektedir. Benzer şekilde müzelerin sosyal bilgilere özgü beceri gelişimi incelendiği çalışma (Üztemur, Dinç ve Acun, 2018), Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müze kullanımına yönelik tutumlarının incelendiği çalışmalar (Aktaş, Yılmaz ve İbrahimoğlu, 2021) yapılmıştır. Bunun yanında Sosyal Bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının müze eğitime yönelik öz-yeterliklerinin incelendiği çalışmalar (Körükçü, 2019), İlköğretim öğrencilerinin müze gezisi ve müzelerin Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Yılmaz ve Şeker, 2011) çalışmaları da yer almaktadır. Ayrıca Tarih ve Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimi doğrultusunda öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi (Çerkez, 2011), Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretimi doğrultusunda müzenin önemi hakkında görüş ve düşünceleri (Yılmaz ve Egüz, 2015), incelendiği çalışmalar mevcuttur. Bu noktada müzeye yönelik yapılan çalışmaların uygulamadan ziyade görüşlerin incelendiği ve yaşantıların tespiti ortaya konulmaya çalışılmıştır. Eğitimde müze kullanımının motivasyon ve başarı için gerekli görülüp eğitimde kullanımının ve yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Ancak özellikle gelişmiş ülkelerde müzelerin eğitim faaliyetleri giderek artmakta ve yenilikler aranmaktadır (Buyurgan ve Demirdelen, 2009). Türkiye için ise kültür ve turizm bakanlığının bünyesinde bulunan müzeler katılımcıların dikkatini çekmek için çeşitli çalışmalar yürütülmektedir

Literatürde son zamanlarda hızla artan çalışmaların yanında müze eğitimi dezavantajları nedeniyle halen yaygın kullanıma sahip değildir. Diğer bir deyişle müze eğitimi sosyal bilgiler veya diğer disiplinler için gerekli bir eğitim olarak gözüксе de bazı sınırlılıklar nedeniyle uygulanamamaktadır. Yapılan çalışmalarda bu eksiklikler şöyle sıralanmıştır; (Aktekin, 2008; Arı, 2010; Demirci, 2009; Gögebakan, 2018; Kamçı ve Memişoğlu, 2020; Karaman, 2022; Kartal ve Şeyhoğlu, 2020; Keleş, 2003; Seidel, Hudson ve Onur, 1999; Yıldırım ve Tahiroğlu, 2012; Zayimoğlu-Öztürk, 2014).

- Kalabalık sınıf mevcudu,
- Yasal işlemlerin uzun ve zor olması,

- Öğrencileri kontrol etmekte güçlük çekilmesi,
- Sorumluluğun çok fazla olması,
- Gidilecek yere ulaşım sürecinin zorluğu,
- Ulaşımda problem yaşanması,
- Müzelerin yeterli tanıtım yapmamaları,
- Maddi imkânsızlık,
- Veli izinlerinin zor olması
- Müze kurallarının uygulanma zorluğu
- Müze açısından öğretmen bilgi eksikliği
- Amaca hizmet eden müzenin uzaklığı
- Ders saatinin gezi için uygun olmaması
- Ek bütçe sorunları
- İklimsel sorunlar
- Zaman
- Gruba eşlik edecek kişilere ihtiyaç duyulması
- Organizasyon işleri oldukça zor ve yorucu olması
- Öğretim programının aksayabileceği düşünüldüğü için yöneticilerin izin vermek istememeleri

Bu ve bunun gibi nedenler sebebiyle müze gezilerini eğitimcilerin tam anlamıyla gerçekleştiremedikleri yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır.

2.6. TEKNOLOJİ BAĞLAMINDA OKULLARDA SANAL MÜZE EĞİTİMİ

Müze eğitiminin dezavantajlarını ortadan kaldıracak ya da en aza indirgeyecek birçok alternatif yol bulunmaktadır. Alternatif yolları çeşitlendirmeye çalışılmasında yapılandırmacı ve ilerlemeci eğitim felsefelerinin yeri azımsanmayacak derece fazladır. Öğrenme ortamlarının çeşitlenmesi, yapılandırmacı eğitim ile gündeme gelmiş ve uygulanmaya başlamıştır. Günümüz eğitim çalışmalarında “ülkemizdeki okullarda eğitim ortamları çeşitlendirilerek; sınıf dışında; Bilgisayar ve Fen Bilgisi laboratuvarı, spor odaları, kütüphaneler, resim ve müzik odaları vb. gibi çeşitli ortamlar ve araçlar kurulmuştur” (Kıldan, 2007 s.2). Mekânsal değişimin yanı sıra öğrenme ortamlarını şekillendiren bir diğer unsur ise teknolojik temeldir (Filiz, 2020). Teknolojik temelinde ortam sınırlı kalmayarak sınıftan çıkmadan mekân değişimini beraberinde getirecek

teknolojiler üretilmiştir. Diğer bir deyişle teknoloji yapılandırmacı eğitim anlayışıyla birlikte öğrenme ortam çeşitliliğini sınıfta sunma imkânını yaratmıştır. Teknolojinin sınıf ortamına girmesiyle birlikte bilginin sorgulanması, yorumlanması ve analiz edilmesi sağlanmıştır. Bu değişim çok uyaranlı eğitim ortamlarını beraberinde getirmiştir. Çok uyaranlı eğitim ortamları öğrencilerin kendini tanıdığı ve kendilerini özgürce anlatabildiği uygulama alanıdır (Karakaş-Kurt, 2022). Öğrenciler bu yolla kalıcı öğrenmeler gerçekleştirir. Kalıcı öğrenmeler çağdaş eğitim modellerini geleneksel modellerden ayıran en önemli özelliktir (Yılmaz, 2007). Çok uyaranlı eğitim ortamları teknolojik temelle birlikte daha kolay ve kullanışlı hale gelmiştir.

Teknolojik temel kapsamında öğretim programlarının ve öğretim ortamlarının yenilikçi teknoloji kullanımına kolaylık sağlayacak şekilde yeniden yapılanmasının önü açılmıştır. (Somyürek, 2014). Eğitimin iyileştirilmesi için eğitim reformu için kapsamlı bir maddi kaynak uygulamaya konulması zorunlu hale gelmiştir. Eğitime ayrılan maddi kaynak bir harcamadan ibaret değil, ülke için oldukça kârlı ve gerekli bir yatırımdır (Ünal, 1985). Bunun gerekliliğinin bilinmesi ile birlikte bilgisayar destekli eğitim projelerinden olan en kapsamlı ve büyük bütçeli Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi hayata geçirilmiştir (Ekici ve Yılmaz, 2013). Fatih projesi kapsamında her okula güçlü ağ bağlantısı, her sınıfa etkileşimli tahta konumlandırılması hedeflenmiştir (Aktaş, Özmen ve Türkan, 2013). Ayrıca programlar, ders içerikleri, öğretmenler öğretim programlarıyla birlikte bilişim teknolojisi destekli öğretime uyumlu hale getirilip bu doğrultuda e-kitap ve öğrenme materyalleri hazırlanmıştır (TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi, 2010). Bu sayede eğitimde kalitenin artırılması ve bütün öğrencilerin eğitim teknolojilerinden uygun şekilde faydalanması amaçlanmıştır (Akgün, Yılmaz ve Seferoğlu, 2011). Bu amaç doğrultusunda çalışmalar halen devam etmektedir. Zira eğitimde teknolojinin yaygınlaşması kolay bir olgu değildir.

Bu yaygınlaşma için ne kadar bütçe ayrılıp proje hazırlanmış, uygulamaya koyulmuş olsa bile uygulamadaki diğer unsurlar göz ardı edilmemelidir. Diğer unsurlar kısaca; okulun iklimi, öğrencinin teknolojiye ulaşma bilirliliği, öğreticinin bu konudaki hazırbulunuşluğu vb. olarak sıralanabilir. Bu ve bunun gibi unsurların değişkenliği uygulamada birtakım zorlukları beraberinde getirir. Bu değişkenler sebebiyle teknolojinin her okul ikliminde aynı uygulanamayacağı bilinmelidir. Benimsenmesi ve tam anlamıyla uygulanması yıllar alabilir. Diğer taraftan eğitimde fırsat eşitsizliğinin ortadan kaldırılması için teknoloji bulunmaz bir fırsattır (Metin ve Bahat, 2021). Eğitimde

teknolojinin verimli kullanımı ve iyileştirilmesi için gerek yöneticiler gerek okullar gerekse öğretmenler üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmekle sorumludur. Bu sorumluluk yöneticiler için teknolojiyi ulaştırma, okullar için kullanımını destekleme, öğretici için verimli kullanmadır. Teknolojinin yeterliliğini artırma için idare ve öğretici işbirliği içinde olmalıdır. İdare öğretici için durağan değil sürekli kendini geliştirebileceği ortam hazırlamakla yükümlüdür. Öğretici ise teknolojiyi derslerinde etkili şekilde kullanması için öncelikle teknoloji hakkında bilgiye sahip olmalı ve bu teknolojiyi derslerinde nasıl kaynaştıracakını tasarlamalıdır (Kurtoğlu ve Seferoğlu, 2013). Zira öğreticini katılımı olmadan öğrenciler mevcut teknolojiden kendi başlarına faydalanmaları olanaksızdır. Bu sebeplerden dolayı eğitimde teknolojinin iyileştirilmesi, yaygınlaşmasına, sorumlulukların yerine getirilmesine ve kullanımın artmasına ihtiyaç vardır. Diğer bir deyişle teknoloji, eğitimde değişime neden olmak için gereklidir. Fakat bu gereklilik tek başına yeterli değildir (Saritepe, Durak ve Seferoğlu, 2016). Eğitim teknolojileri için yapılan iyileştirme çalışmalarının yanı sıra bu kullanılan teknolojinin öğretimde birçok faydası ve kolaylığı bulunmaktadır.

Eğitim teknolojilerinde kullanılan uygulamalar eğitim materyallerinin çeşitlenmesi açısından da öğreticiye kolaylık sağlamaktadır. Nitekim okullarda kullanılan materyallerin gerçek hayattan izler taşıması ile birlikte öğrencilerin matematik, sosyal ilişkiler, kültür ve diğer sanatlar gibi alanlara olan ilgilerinin daha çok artacağı bilinmektedir (Kıldan, 2007; Nalçacı ve Erçoşkun, 2010).

Eğitim teknolojilerinin güncel durumlardan etkilendiği ve değiştiği durumlardan biri de dünyayı etkileyen covid-19 salgının yaşanmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Dünyanın birçok ülkesinde eğitim kurumlarının bilişim teknolojilerinin eğitimde daha etkili ve verimli şekilde yararlanmasının önü açılmıştır. Eğitimin bilişim sistemleri ile sağlanması, ülkelerin eğitim teknolojisinde eksikliklerini ortaya koymuş aynı zamanda bu eksiklikler için onarım imkânı sunmuştur. Öyle ki ülkemizde bu eksikliklerin onarımı doğrultusunda yeni eğitim teknolojilerine ihtiyacı olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda Fatih projesinin önemli unsurlarından biri olan Eğitim Bilişim Ağı ya da kısaca EBA, sistemiyle geliştirilen canlı ders ortamları ile birlikte eksiklikler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Türker ve Dündar, 2020). Teknolojinin ulaşabilirliğinin kısıtlı olduğu yerlerde ve durumlarda diğer kitle aracı olan televizyonlardan yayın yapılarak eğitim sağlanmaya çalışılmıştır. Covid-19 salgınıyla ülkelerin sadece sağlık alanında değil

eğitimde de teknoloji gelişiminin önemini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda teknoloji alt yapısını daima dinamik tutmak gerekir.

Teknoloji ülkeleri her alanda ve durumda ileri götüren bir gelişmedir. Değişimin ve gelişimin bir örneği olan teknoloji ve teknoloji alt yapısı ülkelerin gelişmişliği ile paralel olarak ilerleme gösterir. Eğitimde teknoloji ülkeler için geleceğe yatırım olarak düşünülmelidir.

Eğitimin teknoloji birleşimi ile gerçekleşen sanal müze eğitimi, teknolojinin öğrenme üzerine getirdiği olumlu özellikleri de bünyesinde taşımaktadır. Yapılan araştırmalar sonucu eğitimde kullanılan teknoloji, motivasyonu artırmada ve verimli ortam sağlamada başarılı bir araç olduğu tespit edilmiştir (Güllüpnar, Kuzu, Dursun, Kurt ve Gültekin, 2013; Kıralli, 2013). Başarılı araç olarak kullanılabilecek olan sanal müzeler, birçok dersin öğretiminde de materyal çeşitliliği sağlamada önemli kaynak oluşturur. Nitekim eğitim ve öğretimde müze veya incelenecek her olay ve obje için yerinde gözlem imkânı sınırlıdır. Eğitim teknolojilerinden biri olan etkileşimli tahtada bulunan internet alt yapısı sayesinde öğrencilerin gidemediği yerleri ve ulaşamadığı bilgilerin teknoloji sayesinde ayağına getirilmesidir (Özay ve Keskin, 2021). Bu etkileşimli tahta ve internet alt yapısı müze eğitimini sanal müze eğitimine çevirmek için imkân sağlamaktadır. Sanal müzeleri uygulamasını sınıflarda kullanmak ise öğrenen açısından teknolojinin fayda ve kolaylaştırıcı etkisini beraberinde getirecektir.

2.7. EĞİTİMDE SANAL MÜZE KULLANIMIN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Sanal müze, durağan bir resim yerine güçlü bilgi akışı, sabit görüntüler yerine 3d sistemleriyle değişken ve 3 boyutlu görüntüleri ön planda tutan dijital mekânlar olarak adlandırılır (İlhan, Tokmak ve Aktaş, 2021). Sanal müze deneyimi, öğrencilere müze gezisinin getirdiği dezavantajları ortadan kaldırarak müze eğitimine olanak verir. 3d sistemlerle dizayn edilen mekânlar gerçeği yansıttığı gibi maliyet açısından da oldukça ekonomiktir. Diğer bir avantajı ise, öğretmene geziyi istediği zaman başlatıp istediği zaman sonlandırma fırsatını sunmasıdır. Müze gezilerinde öğretmen geziyi belirli bir sürede bitirmek yerine bu süreyi kendi tasarlayabilmektedir (Canlı, 2016). Dersi biten veya öğrencilerin dikkati dağıldığında öğretici, ertesi gün sanal müze gezisine devam edebilir. Ancak müze gezilerinde böyle bir şans yoktur; birkaç gün gezi düzenlenemez. Diğer bir değişle ders saatinin müze gezileri için uygun olmaması da müze eğitiminden

vazgeçilmesine sebep olan etkenlerdendir. Müze gezisi dezavantajlarından bir diğeri olan kalabalık sınıf mevcudunda müze gezileri, öğretmen için ekstra sorumluluk gerektirirken sanal müze gezileriyle bu dezavantajda ortadan kaldırılabilir. Ulaşımında problemlerin yaşanması, bu gezi için ekstra bütçe ayrılması ve veli izinlerinin zorluğu gibi sebepler müze gezilerinde diğeri itici unsur olarak tanımlanabilir. Ayrıca sadece yakın müze gezilerini kapsamayan sanal müzeler amaca hizmet eden müzenin uzaklığı sorununu da ortadan kaldırır. Müze gezilerinin idare, öğretmen ve veli için itici unsurlarının çekici unsurlara çevrilmesi için sanal müzeler eğitimde bir fırsat olarak görülebilir. Sınıfta öğrencilere sanal müze imkânı ile gezdirilen müzeler, çekici unsurları artırılarak eğitimde müzelerin daha çok kullanılmasını beraberinde getirir. Pek çok dezavantajı ortadan kaldıran sanal müzeler öğrenciler içinde ilgi çekici olmaktadır.

Sanal müzeler müze eğitiminin getirdiği olumsuzlukları ortadan kaldırmaktadır. Ancak sanal müze kullanımının dezavantajları bulunmaktadır. Bu dezavantajlar araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda olumsuzlar şöyle sıralanmıştır; (Altınbay ve Gümüş, 2020; Bozkurt, 2022; Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021; İlhan ve Dolmaz, 2022; İlhan, Tokmak ve Aktaş, 2021).

- Alt yapı sorunları,
- Görsel kalitede zayıflık,
- Eserleri canlı görememe,
- Esere dokunulamaması,
- Müze atmosferinden uzak olması,
- Eserlerin ayrıntılı ve net şekilde incelenememesi,
- Detay eksiklikleri,
- Soru sorma imkânı olmaması,
- Anekdotlar (hikâye) eksiklikler,
- Sosyalleşme sorunu,
- Sosyal ortamda gerçekleşmemesi,
- İnsanlarla iletişimin kısıtlı veya hiç olmaması,
- İnternet gerekliliği,
- Bağlantı sorunu oluşması,
- Bağlantı hızı ve kopma,
- Görüntü kalitesi,

- Altyapı sorunları,
- Ekran bağımlılığı,
- Uygulamanın kullanım zorluğu,
- Farklı zekâ türlerine hitap etmemesi,
- Rehber eksikliği,
- Tur rehberi bulunmaması,
- Gezinin sıkıcı ve ilgi çekici olması ,

Bu ve bunun gibi nedenler sebebiyle sanal müze gezilerinin olumsuz yönleri çalışmalarda ortaya çıkmıştır.

2.8. SOSYAL BİLGİLERDE SANAL MÜZE KULLANIMI

Sosyal bilgiler geniş anlamlar ve tanımlar taşıyan disiplinler arası bir derstir (Keçe ve Merey, 2011). Geniş alana hizmetinin sebebi de tanımının insan olan her şeyi kapsamıdır. Diğer bir deyişle sosyal bilgiler eğitimi, birey ve toplumla ilgili disiplinlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan bireyleri sosyal dünya için hazırlayan çalışma alanıdır (Doğanay, 2005). Bu ders disiplinler arası yapının bir gereği olarak birçok disiplinden beslenmektedir (Turan, 2019). Doğanay’a göre (2008) insanları ve çevresindeki etkileşimle zaman ve mekân boyutunda inceleyen bir derstir. Sönmez’e göre (2010) sosyal bilgiler tanımı ise gerçek olan kanıtlarla bağ kurarak bilgiler bütünü oluşturma olarak tanımlanmıştır. Bir başka tanıma göre sosyal bilgiler düzeyler belirlenerek sosyal bilimlerin gerçek hayat ve toplumla ilgili konularını içeren bir derstir (İnan, 2014). Sıralanan tanımlara göre sosyal bilgiler, sosyal-fiziki çevre ile etkileşiminin geçmiş bugün ve gelecek bağlamında incelemesini konu alan disiplin olarak aktarabiliriz. Diğer bir deyişle sosyal bilgiler geçmiş bugün ve gelecek senteziyle oluşur. Ayrıca sosyal bilgiler öğretimi toplumsal yaşamla ilgili temel bilgilerin yanı sıra, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmayı amaç edinen bir disiplindir (Tay, 2013). Bu bağlamda sosyal bilgiler kendini oluşturan disiplinlerin öğretisi ile bilgi, beceri, tutum ve değer öğretimi kaynaşması amacı taşıyan bir çalışma alanıdır. Bu durum çoklu disiplinlerle beslenen sosyal bilgilerde çeşitli teknikliklerle öğretiyi beraberinde getirmektedir.

Sosyal bilgiler çok disiplinli alan olmasının bir avantajı olarak bünyesinde bulunan disiplinlerin öğretilerinden ve tekniklerinden yararlanma fırsatı bulur. Bünyesinde barındırdığı tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji,

felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtır (MEB, 2008b). Sıralanan disiplinlerden öğretimi konusunda yardımcı olan bir teknikte müze eğitimi ve müze eğitiminin paraleli olan sanal müzelerdir. Nitekim sanal müzeler sosyal bilgiler öğretiminde kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmasında faydalı olacak bir teknik olarak görülebilir. Bu hususta aşağıda sosyal bilgiler dersinin bünyesinde bulundurulduğu bazı sosyal bilim disiplinlerine ilişkin müze-sanal müze öğretim tekniğiyle ilişkileri hakkında kısaca yer verilmiştir.

Antropoloji: Bir sosyal bilim olan antropoloji (Latince: anthropologia "insan bilimi"), insan bilimi anlamına gelir ve konusu insan, toplumlar ve kültürdür (Bostan, 2016). Sosyal bilgiler derslerinde antropoloji disiplini içinde; kültür kavramı aileden başlayarak küresel boyuta varan kültürler arası ilişki ve uyumları incelenir (Turan ve Yıldırım, 2016). Öğrencinin kültür özelliklerini anlamada ve antropolojinin sunduğu geçmiş toplum verileri karşılaştırmasıyla içinde bulunduğu toplumu yakından tanıma fırsatı bulur (Keçe ve Merey, 2011). Sosyal bilgiler ve antropoloji bilimi bağlamında kullanılabilecek müzeler/sanal müzeler taşıdıkları materyal bakımından dersi anlaşılır ve eğlenceli kılar. Kültür bağlamında materyal olarak kullanılabilecek en sağlam kanıt müzeler ve müze koleksiyonlarıdır.

Arkeoloji: Arkeoloji tanım olarak geçmiş zamanın maddi noktalarını irdeleyerek medeniyetlerin gelişim süreçlerini anlamayı ve yorumlamayı konu alan disiplindir (Özbilen, 2020). Arkeoloji Sosyal bilgiler dersi kapsamında müze eğitimi açısından en avantajlı disiplin olarak görülebilir. Uygarlıkların maddi kalıntılarının birçoğu müzeler yoluyla sergilenmeye sunulur. Sosyal bilgiler dersinde kullanılan müze/sanal müze eğitimi kapsamlı ve doğru şekilde aktarılırsa öğrenciler kendilerini minik arkeolog olarak görmesi sağlanır (Öner, Kızılay ve Yasa, 2015). Bu doğrultuda arkeoloji disiplinin öğretiminde müzelerden ve sanal müzelerden yararlanılabilir.

Coğrafya: Coğrafya terim anlamı olarak “yeryüzü ilimi” olarak tanımlanır (Doğanay ve Doğanay, 2000, s.1). Sosyal bilgiler öğretimden coğrafya, insan mekân ilişkisini inceleme olanağı sağlar (Ulusoy ve Gülüm, 2009). Ayrıca farklı dönem ve mekânların siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi de coğrafya bilimi ile analiz edilir (İbret, Karatekin ve Avcı, 2015). Bu doğrultuda her zaman her coğrafi bölgenin yanına gidilmesi ve birçok coğrafi materyallerin sınıfa getirilmesi mümkün olmaktadır (Sever ve Koçoğlu, 2013). Açık alan sanal müzeler ve ören yerleri sanal müzeleri

incelenirken coğrafya biliminden faydalanarak çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Nitekim müzelerde bulunan eserlerin medeniyet ve çevre ilişkisi açısından incelemek için coğrafya biliminden yararlanılır. Bu sebeple sanal müzeler coğrafya eğitiminde yardımcı kaynaklar arasında gösterilebilir.

Ekonomi: Sosyal bilgiler öğretiminde alt disiplin olan ekonomi malların ve zenginliklerin üretim dağıtım ve tüketim ilişkilerini inceleyen süreçtir (Kabapınar, 2014). Ekonomi öğrencilerin vatandaş olarak daha iyi karar vermeleri ve ekonomi konularında kendilerini geliştirmelerini sağlar (Akhan, 2013). Müze eğitimi açısından ekonomi, incelenen kültür hakkında ekonomik kalıntıların yorumlanması ve analizinde yardımcı olur. Ayrıca ekonomisi ile çıkarımlarda bulunup medeniyetin gelişmişliği hakkında fikirler yürütülebilir. Müzelerde bulunan maddi kalıntılar için ekonomi biliminden faydalanılabilmektedir.

Sosyoloji: Sosyoloji bilimi toplumsal yaşamdaki birey ve grup dinamiğini inceleyen ve belirleyen grup ilişkilerini öğrenmeyi amaç edinen disiplindir (Doğanay, 2002). Gündelik yaşamın içine giren müzeler, sosyologlarında ilgi alanına girerek, toplumsal ve siyasal değişmelerin küresel ve yerel sonuçları olarak yeniden tanımlanmıştır (Okay, 2019). Kısaca sosyologlar müzeler için toplumsal yapıyı odak noktası haline getirerek yorumlamışlardır. Müzeler ve müze eğitimi için önemli olan sosyoloji disiplini müze gezileri sırasında toplumsal yapı hakkında fikir sahibi olunmasına olanak sağlar. Eğer bu toplumsal yapı ve özellikler öğrenci tarafından içselleştirilebilirse öğrenciler o toplumla barışık olarak yaşamlarını sürdürebilirler (Keçe ve Merey, 2011). Bu içselleştirme toplumsal yapının iyi analizi ve müze ortamında yorumlanan diğer toplumsal yapıyı karşılaştırmayı teşvik eder. Sosyolojide müze eğitimi, öğrenciye birden çok durum ve koşulu bir arada değerlendirme fırsatı sağladığı için çok boyutlu düşünmeye de katkı sağlar

Hukuk: Hukuk toplumsal varlık olan insanın yaşayabilmesi ve toplum düzeni için konulan kurallara denir. (Vural, 2011). Toplumsal yaşam bir arada yaşayan insanları belli kurallar ve cezalar ile yaşam sürmeye itmiştir. Ancak kurallar ve cezalar toplumdan topluma ve zamana bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu değişimi çeşitli müzelerde bulunan ceza aletlerinden anlamak mümkündür. Böylelikle o dönemde yaşayan bireylerin toplumsal kuralları hakkında da fikir sahibi olunabilir Sosyal bilgiler dersi için düzenlenecek bir müze-sanal müze gezisinde gözetilen kurallar öğrencilerle

çeşitli eserler üzerinden değerlendirme fırsatı yaratabilir. Bu değerlendirme öğrenci için incelediği toplumun toplumsal yapısı hakkında yeni görüşler oluşturma imkânı sağlar.

Felsefe: Felsefe tanım itibarıyla zor bir kavramdır. Hangi tanım yapılırsa yapılsın felsefe için yeterli ve doyurucu olarak kabul görmemiştir. Bu sebeple felsefe her seferinde yeniden ve farklı biçimlerde tanımlanmaya devam edilmektedir (Topdemir, 2009). Felsefe ilk olarak bir düşünce sistemi olarak kabul edilmekte ve diğer bilimlerin felsefeden doğduğu öngörülmektedir. Dolayısıyla Sosyal bilgilerin temelinde bulunan bilimlerde felsefe temelinden doğmuştur. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretiminde farklı felsefî akımların, etkisinde kalınmıştır (Öztürk, 2006). Bunun yanı sıra “başkalarının düşünce ve duygularını anlama, farklı perspektiften bakma, açık fikirli olma gibi becerilerin gerçekleşmesi öğrenme ve öğretme amaçlı sorularla, fikri açığa kavuşturan, netleştiren, anlamayı sağlayan felsefe ile mümkündür” (Turan ve Ulusoy, 2010, s.70). Fikirlerin veya bazı düşüncelerin sadece yazılı veya somut kaynaklardan ulaşılabilir olması felsefe ve müzelerin birbirlerini besleyen kaynak olarak görülmesini destekler niteliktedir ve felsefe eğitiminde yardımcı kaynak olarak kullanılabilir. Bu ulaşılabilirlik için müze/sanal müzeler avantaj olarak değerlendirilebilir ve felsefe eğitiminde yardımcı kaynak olarak kullanılabilir.

Siyaset: Siyaset kavramının herkes tarafından kabul edilen bir tanımının henüz yapılamadığı bilinmektedir (Akyüz, 2009). Ancak en genel geçer tanımıyla siyaset devlet işlerinin rekabet ve çatışmanın yanı sıra işbirliği ve danışma yönünden değerlendirilmesidir (Kayapınar, 2022). Sosyalleşmenin bir boyutu da siyasal olarak sosyalleşme olarak gösterilebilir (Turan ve Ulusoy, 2010). Bireyler siyasal görüşlerini erken yaşlarda bütün olarak öğrenir ve sonrasında bu tutumlar doğrultusunda hayatını şekillendirir (Altıparmak, 2014). Bu görüşten yola çıkılarak söylenebilir ki, Sosyal bilgiler öğretiminin içeriğinde bulunan siyaset bilimi öğretim ve öğrenim açısından oldukça önemlidir. Siyaset bilimi tek başına anlatımının zor olması ve anlaşılabilmesi göz önüne alındığında müze/sanal müze kullanımının bu disiplin için öğretiminin kolaylaşacağı söylenebilir. Çeşitli eserler üzerinden yürütülecek siyasi çıkarımlar ve bilgi alışverişleri bu disiplinin öğretimini kolaylaştıracaktır.

Tarih: Safran’a göre (2010) tarih geçmişten gelmesinin yanı sıra insanlardan, devletten, sistemden yaşayışla ilgili her şeyden bahsetme ve söz ediyor olma olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilimlerde tarihin görevi toplumların nereden gelip ve nereye gitmekte olduğunu açıklamanın yanı sıra gelecekteki yolunu sağlıklı ve bilinçli

biçimde çizibilme imkânı sağlar (Yıldız, 2003). Tarih öğretimi önemli bir disiplin olmasıyla belli uzmanlık gerektiren bir iş haline getirmiştir (Öztürk, 2009). Bu uzmanlığın yanı sıra ortaya çıkaracak teknolojik gelişmeler doğrultusunda oluşturulacak tarih müfredatının tasarlanmasında ayrı bir uzmanlık alanı gerektirecektir (Ernas, 2020). Konu edinilen uzmanlık geçmişini konu alan tarih bilimini bugünün teknolojisine bütünleştirmeyi konu edinir. Konu olan bütünleşmede gün geçtikçe yeni bilgilere ulaşılan geçmiş bilimi ve gün geçtikçe ilerleyen bir teknolojiyi uyumlu olarak birlikte yürütmeyi amaç edinir. Amaç doğrultusunda çalışmalar sürekliliğini aslında tarih ve teknolojinin ilerlemesinden almaktadır. Bu ilerlemenin sonucu olarak bahsi geçen uzmanlık sonu olmayan ve süreklilik arz eden bir bütündür. Tarih öğretimi teknolojiyle bütünleşmesinin yanı sıra ulaşılan verilerden hareketle zihinsel olarak geçmişin resmini yapma ve sunma olarak anlaşılabilir. Diğer bir deyişle neler olmuş olabileceğinin boşluklarını doldurmayı içerir (Şimşek, 2011). Soyut olan tarih öğretimin boşluklarını doldurmada müze/sanal müze eğitimi veya gezileri kullanılabilecek en doğru materyallerin bulunduğu ortamlardır. Müzeler tarih öğretinde geçmişin resmini zihinsel olarak tamamlama da yol gösteren hazinelerdir.

Çeşitli disiplinlerden beslenen sosyal bilgiler bünyesinde bulundurduğu bilimlerden beslenmektedir. Turan'a göre (2019) Sosyal Bilgiler toplumla ilgili disiplinlilerin bir araya getirilip bireyleri fiziksel ve sosyal dünyaya hazırlamayı amaç edinen disiplindir. Diğer bir deyişle Sosyal Bilgiler bir öğretim programından ziyade öğrenciler için bir yaşam provasıdır. Bu sosyal öğretim provasında çeşitli bilimlerin etkisinin yanı sıra program içerisinde yer alan çeşitli becerilerden bahsetmek mümkündür. Günümüz eğitim sisteminde öğrenciye bilgiyi aktarmaktan ziyade beceri geliştirme hedeflenmektedir (Demir ve Özyurt, 2021). Bu hedef doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretim programlarında yıllar içinde değişime uğrayarak becerilerin kazandırmanın yanı sıra değerlerin kazandırıldığı ders haline dönüşmüştür (Öztürk ve Mutlu, 2017). Sosyal bilgiler öğretim programında temel beceriler olarak; "araştırma, dijital vatandaşlık, sosyal katılım, eleştirel düşünme, finansal okuryazarlık, konum analizi, gözlem, harita okuryazarlığı, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, iletişim, işbirliği, kanıt kullanma, karar verme, medya okuryazarlığı, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama, çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık, empati, problem çözme, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, hukuk okuryazarlığı, özdenetim, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, girişimcilik, mekan algılama ve değişim ve sürekliliği algılama,"

becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir (MEB, 2018a). Sıralanan becerileri kazandırmada hedeflenen bilgi ve performans yönünden öğrencinin kendini geliştirmesine olanak sağlamaktır (Özdemir, 2015). Ayrıca evrensel olarak bilim insanların sıraladığı 21. yüzyıl becerilerine öğrencilere kazandırılması açısından en uygun zemin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programıdır (Demir ve Özyurt, 2021). Bulunan beceriler müze/sanal müze eğitimi açısından değerlendirildiğinde de birçok becerinin geliştirilmesinde yardımcı olabilecek niteliktedir. Bu doğrultuda programda yer alan becerilerden bazılarının müze/sanal müze açısından değerlendirmeye alınacak olursa şöyle açıklanabilir;

- 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında belirlenen becerilerden biri olan araştırma becerisi, bireyin problem çözümünün sistematik açıdan sonuca ulaşmasını sağlayan beceridir. Bu beceri kapsamında öğrenci nasıl öğreneceğini öğrenir (Dilbaz, Yelken, Özgelen, 2016). Bu kapsamda müze sanal müze kapsamında öğrencilerin öğrenmesi gereken bilgileri araştırma boyutunda incelemesine yardımcı olabilir.
- Çevre okuryazarlığı beceresi insan ve çevre etkileşimini bunun yanı sıra insanın yaşadığı doğal çevreye duyarlılığı konularına dikkat çeken becerileri kapsamaktadır (Duman ve Tural, 2019). Ayrıca Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından geliştirilen programlar arasında çevre okuryazarlığı kavramının geçtiği tek ders Sosyal Bilgiler dersidir (Ulu-Kalın, 2018). Müze/sanal müze eğitimi açısından çevre okuryazarlığı becerisi, geçmiş insanların yaşadığı çevreye uyum becerilerini algılamasını ve günümüz ile değerlendirme fırsatı sunabilir.
- Değişim ve sürekliliği algılama becerisi sosyal olayların öğrenciler tarafından anlamlandırılmasında ve nesne ve mekânların geçmişten bugüne nasıl değişim ve geliş gösterdiğinin anlaşılmasında önemli bir beceridir. Öğrenciler sadece zamanın nasıl ölçülüp nasıl değerlendirildiğini değil zaman kavramının değişimin nasıl oluştuğunu sebep sonuç ilişkisi ile açıklamasına yardımcı olur (Özen ve Sağlam, 2010). Öğrenciye kazandırılması hedeflenen değişim ve sürekliliği algılama becerisi için kullanılabilecek bir etkinlikte sanal müze gezileri olabilir. Geçmişten gelen nesne veya mekânları inceleyen öğrenci günümüz ile kıyas yaparak değişimin nasıl meydana geldiğini açıklamasına yardımcı olabilir.

- Gözlem, duyular vasıtasıyla nesne ya da olayların özelliklerini belirlemek için kullanılan beceridir (Çeliksöz, 2012). Bahsi geçen becerinin kazandırılması için çevresini çok iyi analiz eden ve analiz sonuçlarını çevresiyle paylaşabilen öğrenciler yetiştirmek istenmektedir. Gözlem becerisi beraberinde dikkatli olmayı da gerektirir. İyi bir gözlemci tarihi olay ya da nesneden çıkarımlarda bulunarak yorum yapabilmelidir. Gözlem becerisinin geliştirilmesi için sanal müzeler kullanılabilir. Sanal müze gezileri öğrencilerin gözlem becerisinin gelişmesine ve gözlemledikleri olay ya da nesne üzerinde çıkarımlarda bulunmasına yardımcı olabilir.
- Kanıt kullanma becerisi doğru bilgiye ulaşması için kazanması gereken becerilerdendir. Bireylerin doğru bilgiye ulaşmaları kanıtları kullanarak yorum yapmaları ile gerçekleşir (Sağlam ve Bilgiç, 2018). Tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde kanıtların kullanılması ve değerlendirmesine dayalıdır. Bu beceri doğrultusunda birincil ve ikincil kaynaklar ile çalışarak, öğrencilere Sosyal Bilgiler dersi için aktif bir kanıt kullanma becerisi kazandırılması hedeflenmektedir (Aktın, 2016). Birincil veya ikincil kaynaklara ulaşılmasının en kolay yollarından bir tanesi de sanal müzeler olarak gösterilebilir. Sanal müze gezileri kanıt kullanma becerisinin kazandırılmasında yararlanılacak bir uygulama olarak kullanılabilir.
- Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi öğrenciler için belli zaman, olay ve dönemler arasındaki bağlantıları kurmalarına yardımcı olacak becerilerdendir (Taşyürek, 2020). Alan yazındaki araştırmalar incelendiğinde zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazandırılmasında etkinlikler veya çoklu ortam uygulamaları bu becerinin gelişmesinde etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır (Varlıkgörücüsü ve Çalışkan, 2020). Bu kapsamda değerlendirilecek olan etkinliklerden biri olan sanal müzeler zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin oluşması için etkili olacağı söylenebilir.
- Mekânı algılama becerisi öğrencilerin yaşadıkları çevre ve dünyanın özelliklerini tanıyarak beceri çerçevesinde mekânı algılama yeteneklerinin geliştirilmesidir (Tokmak, 2022). Çevresindeki veya dünyadaki özelliklerin öğrenciye sunulma sınırlılıkları mevcuttur. Bu doğrultu da sanal müze kapsamında uzak çevre veya dünya üzerinde sunulabilecek materyallerle mekânı algılama becerisi kazandırılabilir.

Müze eğitimi ile sunulan becerilerin hem öğrencinin etkin öğrenmesine hem de öğreticinin işini kolaylaştırması açısından avantajlıdır. Müzelerin beceri kazandırma yönünden etkin olmasının yanı sıra sosyal bilgilerin kapsamında yer alan becerilerin kazandırılmasın da etkisinin olduğu söylenebilir. Beceri eğitiminin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında önemli bir yeri vardır. Sosyal bilgiler öğretiminde doğrudan kazandırılması gereken beceriler olarak tanımlanan mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, empati (tarihsel empati), gözlem, değişim ve sürekliliği algılama ve sosyal katılım gibi becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir (MEB, 2008a). Bu becerilerin kazandırılmasında müzeler ve tarihi mekânlar önemli rol oynamaktadır (Ata, 2015). Müzelerdeki eserler sosyal dünyanın içinde var olmasından dolayı toplumun gerçekleridir. Değerleri ve kolay erişilebilir olmaları onları öğrencilerle sosyal bilgiler dünyası arasında bağlantı kurma amacı için vazgeçilmez araçlar kılar (Boyer 1999). Bunun yanında MEB tarafından belirlenen becerilerin haricinde Gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım olmak üzere 5 beceri Sosyal Bilgilere ait beceriler olarak tanımlanmıştır (Çelikkaya, 2011). Bu sıralanan becerilerin, sanal müze uygulamaları ile öğreticiye kolaylaştırıcı etkisinin olduğu bilinmektedir (Bulut ve Uzun, 2021). Bu doğrultu da sosyal bilgiler becerilerinin kazandırılması ve aktarılmasında kaynak kullanmak önemli yer tutmaktadır. Bu araçlardan biri de sanal müze uygulamaları gösterilebilir.

Sanal müze uygulamalarının ve sosyal bilgiler öğretiminin uyumlu olduğu bilinmektedir. Sosyal bilgiler bütününde bazı müzelerle öğrenme alanlarının ilişkilendirilmesi açısından müze örneklerine Tablo 2.4’de verilmiştir.

Tablo 2.4: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarıyla İlişkilendirilebilecek Bazı Sanal Müzeler

Sosyal Bilgilerin Bazı Öğrenme Alanları ve Disiplinler	Müzeler
BİREY VE TOPLUM (İnsan İlişkileri ve İletişim vb.) (Psikoloji, Sosyoloji, Tarih)	Basın Müzesi (İstanbul) TRT Müzesi (Ankara) Telekom Müzesi (Ankara) PTT Müzesi (İstanbul) Karikatür ve Mizah Müzesi (İstanbul)
KÜLTÜR VE MİRAS (Antropoloji, Tarih, Arkeoloji, Sosyoloji ve Halkbilimi)	Etnografya Müzesi (Ankara) İstanbul Arkeoloji Müzesi (İstanbul) Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Ankara) Topkapı Sarayı Müzesi (İstanbul) Gazi Üniversitesi Halk Bilim Müzesi (Ankara) Türk ve İslam Eserleri Müzesi (İstanbul) Panorama 1453 Tarih Müzesi (İstanbul) Vakıf Eserleri Müzesi (Ankara) Tahta Kuşlar Müzesi (Balıkesir) Sakıp Sabancı Müzesi (İstanbul) Cumhuriyet Tarihi Müzesi (Eskişehir) Mevlana Müzesi (Konya) Karagöz Müzesi (Bursa)
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER (Coğrafya, Tarih, Antropoloji ve Halkbilimi)	Zihni Derin Çay Müzesi (Rize) Meteoroloji Müzesi (Ankara) MTA Tabiat Tarihi Müzesi (Ankara) Türkiye Ormançılık Müzesi (Ankara) Zooloji Müzesi (İstanbul) İstanbul Üniversitesi Jeoloji Müzesi (İstanbul)
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM (Ekonomi, Tarih ve Coğrafya)	Bursa Kent Müzesi (Bursa) Ziraat Bankası Müzesi (Ankara) Osmanlı Bankası Müzesi (İstanbul) Türkiye İş Bankası Müzesi (İstanbul) Ankara Halk Ekmek Fabrikası Ekmek Müzesi (Ankara)
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM (Tarih, Coğrafya, Doğa ve Fen Bilimleri)	Ankara Üniversitesi Rasathanesi Müzesi (Ankara) Tofaş Otomobil Müzesi (Bursa) ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi (Ankara) Telekomünikasyon Müzesi (Ankara) Rahmi M. Koç Müzesi (İstanbul) İslam Bilim ve Teknoloji Müzesi (İstanbul) TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi (Ankara) Askeri Müze (İstanbul) İtfaiye Müzesi (İstanbul) Tıp Tarihi Müzesi (İstanbul)

Tablo 2.4: (Devam) Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanlarıyla İlişkilendirilebilecek Bazı Sanal Müzeler

Sosyal Bilgilerin Bazı Öğrenme Alanları ve Disiplinler	Müzeler
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER (Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Siyaset Bilimi, Tarih)	Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Müzesi (Ankara)
	Türk Hava Kurumu Müzesi (Ankara)
	Kızılay Müzesi (İzmir)
	Jandarma Müzesi (Ankara)
	Polis Müzesi (Nevşehir)
	Cumhuriyet Eğitim Müzesi (İstanbul)
	Galatasaray Müzesi (İstanbul)
	Kandilli Rasathanesi Müzesi (İstanbul)
	Hukuk Müzesi (Ankara)
KÜRESEL BAĞLANTILAR (Coğrafya, Antropoloji, Ekonomi, Beşeri Bilimler)	British Müzesi (İngiltere) – <i>Ulusal Müze</i>
	Louvre Müzesi (Fransa) – <i>Sanat ve Sanat Tarihi</i>
	Kanada Bilim ve Teknoloji Müzesi (Kanada) – <i>Endüstri ve Teknoloji</i>
	Alman Tarih Müzesi (Almanya) – <i>Tarih Müzesi</i>
	Kahire Mısır Müzesi (Mısır) – <i>Tarih Öncesi ve Arkeoloji</i>
	Ulusal Bilim Müzeleri (Japonya) – <i>Doğa ve Doğa Bilimleri</i>
	Asya Uygarlıkları Müzesi (Singapur) – <i>Etnoloji ve Uygarlık</i>

Kaynak: Ata, 2002, s.59-60.

Sosyal bilgiler dersinde kullanım için çeşitli müzeler sınıflandırılmıştır. Öğretici tarafından doğru ve uygun müzenin seçimi dersin daha etkin ve kalıcı olmasını sağlar.

2.9. SOSYAL BİLGİLERDE SANAL MÜZE VE DEĞER KAZANIMI

MEB tarafından sıralanan becerilerin kazandırılmasının yanında Sosyal Bilgiler eğitimi için bir diğer önemli unsur ise değer kazanımıdır.

Sosyal bilgiler disiplini için değerler öğretimi önemli bir yer tutar. Zira sosyal bilgiler dersi bir değer aktarım dersi (Kan, 2010). Müze eğitimi/sanal müzeler ise bir değer aktarımına yardımcı uygulama olarak gösterilebilir. Değer bir kişinin ya da toplumun ideal olarak kabul edilene göre hareket etme tarzıdır (Doğan, 2007). Kısaca insan kendisini değerlerle birlikte var eder (Balcı, 2008). Aynı zamanda toplumlarda ortak değerler çevresinde bütünleşir. Okullarda bu değerlerin öğrencilere kazandırılmak istendiği önemli sosyal kurumlardır (Tonga ve Uslu, 2015). Alan yazında yaşanan tartışmalar ise değer öğretimi öğretilmemesinden ziyade hangi yöntemle öğretileceği noktasında düğümlenmektedir (Meydan, 2014).

Okul ikliminde gerçekleşen her iyi ya da kötü hareket dengesi örtük olarak değer eğitimini oluşturmaktadır. Ancak formâl eğitimin bir parçası olarak değer eğitiminin planlı öğrenme yaşantılarıyla da kazandırılması gerekmektedir (Doğanay, 2006).

Öğretmenin, dersi sırasında kullandığı yöntem ve teknikler, uygun görülen değerlerin, öğrenciler tarafından özümsemesini ve kazandırılmasını kolaylaştırır (Fidan, 2009). Öğretmen belirli değerleri öğrencilere kazandırmaya çalışırken birçok yöntem ve teknikten, uygulamadan yararlanmaktadır. Bu uygulamalardan biri de sanal müze uygulamasıdır. Örneğin sosyal bilgiler içinde bulunan tarihi konuların öğretimde sanal müzelerden yararlanılabilir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Philip'e göre (2003), değerler ve tarih öğretimi ilişkisini şöyle sıralanmaktadır;

1. Geçmişte gerçekleşen olaylarda değer kavramının nasıl açıklandığı,
2. Aynı olaylara farklı yorumların değer yargımıza etkisi,
3. Değerlerin yapılandırılırken etki eden faktörlerin neler olduğu,
4. Olayların arkasından gerçekleri görebilme ve analizini yaparak yeni değerleri belirleyebilme,
5. Tartışma yoluyla değer yargısına daha kalıcı ulaşma gibi yollarla değer eğitime katkılarıdır (Philips, 2003; Akt: Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Bu çerçevede sadece yerel değerlerin değil evrensel değerlerinde aktarımı da söz konusudur (Akkiprik, 2007). Evrensel değerlerin öğrencilere aktarımı oldukça zordur. Çünkü değerler toplumdan topluma farklılık gösterir (Candan ve Ergen, 2014). Bu özellik sebebiyle evrensel değerlerin aktarımı ve incelenmesi zorlanılan kısımdır. Evrensel değerlerin yanı sıra yerel değerlerin temeli ailede atılır ve okulda devam ettirilir. Yazıcı (2006) da yaptığı çalışma da değerler eğitiminin okul ve ailede tutarlı şekilde yürütülmesinin gerekliliği sonucuna ulaşmıştır. Ancak evrensel değerlerin öğretiminde örneklerin sınırlı olması ve örneklere ulaşım zorluğu sebebiyle öğretimde kaynak kullanımını zorunlu kılmaktadır (Karacan, 2018). Bu doğrultuda kullanılabilecek bir uygulama örneği olarak sanal müzeler gösterilebilir. Seçilecek olan sanal müzelerin cinsine veya çeşidine göre değerlerin analizi yapılarak öğrenciler tarafından değerler belirlenebilir. Sanal müzeler değerlerin anlaşılması ve geçmiş ile mukayese etmeyi kolaylaştırdığı için derslerde kullanılabilir bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Örneğin değer kavramının; bundan yaklaşık otuz beş bin yıl önce nesillerinin tükendiği düşünülen özellikle Avrupa'da yaşamış insan türü olan Neandertal'lerin hasta ve yaşlılarına baktıkları ve ölümlerini gömdükleri onlara saygı gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Papagianni ve Morse, 2017; Akt: Nedir, 2022). Bu ve bunun gibi örneklerin sadece sözel olarak aktarımıyla değerler kazandırılmaz. Soyut kavramlar ve geçmiş olaylarla

ilgilenen tarih öğretimi ve soyut olan değerlerin aktarımı bu özellikleri sebebiyle öğrenen ve öğretici açısından güçlüğe sebep olmaktadır. Bu zor kısım için kullanılan materyal çeşitliliği ile öğretme ve öğrenme güçlüğü ortadan kaldırılabilir. Ayrıca Tarih ve kültürel değerlerin aktarımında eğitici materyal kullanımı öğretimi kolaylaştırması açısından önemlidir. Bu doğrultuda yeni Sosyal Bilgiler programında tarihî yerlerle öğretimin öneminin arttığı görülmektedir (Gökkaya, Ak ve Yeşilbursa, 2009). Tarihi anıtların, eski eserlerin, tarihi olayların derslerde kullanımı öğrencilerin gözünün önünde canlandırma ve hayal gücünü kullanabilecekleri öğrenme ortamları sunar (Yeşilbursa, 2008). Bu öğrenme ortamları teknoloji sayesinde sınıflara, sanal müze adıyla kullanılabilecek çevrimiçi öğrenme ortamları olarak girmiştir. Diğer bir deyişle teknolojik ilerlemenin eğitimde karşılığının bulmasının örneği olan sanal müzeler, değer ve tarih öğretiminde kullanılabilecek materyallerdendir. Materyal kullanımının yanı sıra değer eğitimi için belli disiplinler öğretim programlarında ön plana çıkarılmıştır. Ön plana çıkan değer öğretiminin, daha belirgin olarak belli disiplinlerce kazandırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda öğretim programları incelendiğinde değer eğitimi başta Hayat Bilgisi, Sosyal bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Düşünme Eğitimi dersleri ile aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Aydın ve Gürler, 2012, s.52). Bu doğrultuda değer aktarım dersi olarak sıralanan disiplinlerden biri de Sosyal bilgiler disiplindir.

Sosyal bilgiler; tarih, coğrafya, felsefe, psikoloji gibi birçok disiplinin bulgularını ve içeriklerini belli amaçla entegre etmeye çalışan tek disiplindir (Barth, 1991). Bu özelliği sebebiyle Sosyal bilgiler içerik ve öğretilerini zengin bir disiplindir. Birçok disiplinden beslenen Sosyal bilgiler beslendiği disiplinlerin değer yargılarını da bünyesinde taşımasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda Sosyal bilgiler öğretiminde çok çeşitli değer ve değer aktarımı örneklerine rastlamak mümkün olabilmektedir. Sosyal bilgiler dersi için değer eğitimi iki yönlü olarak değerlendirmek mümkündür. Birincisi öğrenciler için kişisel ve toplumsal olarak değerleri açıklama fırsatı yaratma ikinci ise bu fırsatı deneyimleme olanağı sağlamasıdır (Naylor ve Diem, 1987). Diğer bir deyişle değerler eğitimi bireyin kendi ahlaki kodlarını geliştirirken diğer kişilerin ahlaki kodlarıyla ilgilenip incelemesidir (Çelikkaya ve Filoğlu, 2014). Yerinde ve zamanında yapılmayan veya yanlış yapılan değer eğitiminin olumsuz sonuçlara yol açabilir. Nitekim günümüzde kişilerin sergilediği yanlış davranışlar, tutum veya inançlar küçük yaşlarda almış oldukları etkili etkili yapılmamış değer öğrenimlerinin sonucunda oluşur (Dilmaç, 1999). Bu sebeple her bireyin uygun beceri ve değerle yetiştirilmesi hedeflenmelidir.

(Cihan, 2014). Bu denli önemli olan değer eğitimi, değişen ve gelişen dünya ile birlikte daha değerli hal almıştır (Aral, 2008). Günümüz Sosyal bilgiler öğretim programında bu gereklilikler bilinerek değerlerin kazandırılması için programda belirtilerek öğretmenler tarafından kazandırılması amaçlanmıştır. Programa göre, sosyal bilgiler dersinde verilen değerler şu şekilde sıralanabilir; adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverliktir (MEB, 2018a). Sıralanan değerlerin doğru ve yerinde olarak kazandırmak için en doğru yöntem yaşantılar yoluyla öğrenilmesidir (Sarı, 2005). Bu sebeple denilebilir ki değerlerin doğru şekilde aktarımı yaşantıların ortaya konulduğu öğrenme ortamlarının işe koşulmasıyla gerçekleşir. Bu doğrultuda değer kazanımına ilişkin yaşantı ile elde edilebilecek değer kazanımına uygun uygulamalardan biri olan sanal müzeler örnek gösterilebilir.

Sanal müzeler kullanım açısından pratik olan ve görsel olarak öğrenciye somut tecrübeler edinebilme imkânı sağlayan bir öğretim materyali olarak değerlendirilebilir. Somut tecrübeler diğer bir değişle yaşantılar yoluyla öğrenilecek değerlerin daha kalıcı ve doğru şekilde öğrencinin hayatına bütünleştiği bilinmektedir (Meydan, 2014). Sanal müzeler ise öğreticiye bu fırsatı sunmaktadır. Nitekim doğru şekilde planlanan bir sanal müze uygulamasında birçok değer yargısının öğrencinin doğru şekilde kavranmasını kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Bu doğrultuda Sosyal bilgiler programında yer alan değerlerin bazılarının sanal müze açısından değerlendirmeye alınacak olursa şöyle açıklanabilir;

- Adil olma: Sosyal bilgiler programda belirlenen ve doğrudan verilecek değer olarak adlandırılan değerdir. Öğrencilerin yasaların yani toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların farkına varmasının öğretimi hedeflenmektedir (Yaraş, 2015).
- Bağımsızlık: Kavram olarak bağımsızlık ülkenin başka bir ülke ya da ülkelerin yönetim, denetimi ve etkisi altında olmama durumudur (Günay, 2013). Bu kavramın değer olarak ele alınması ise öğrencilere bağımsızlık bilincinin kazandırılmasıdır
- Estetik: bir nesnenin, objenin veya bir eserin sanatsal olarak değerlendirilmesine estetik denir (Tunalı, 2012). Amaç güzel olana ulaşma olarak görülebilir. Sanal müzelerde kullanılan birçok eserin öğrenciler tarafından incelenmesi öğrencilerde estetik değerinin gelişmesine yardımcı olacaktır.

Sanal müzeler seçilen sanal müzenin cinsine göre birçok değer kazandırılmasına hizmet etmektedir. Sanal müzelerin bu denli kullanımı öğrencilere değer kazanımını daha bilinçli ve yerinde yapmalarına olanak sağlayacaktır. Özellikle Sosyal bilgiler dersi programı için belirlenmiş olan değerlerin aktarılmasında sanal müzeler önemli bir materyaldir. Nitekim Sosyal bilgiler disiplini için değer kazanımı önemli alanlardandır.

Günümüzde farklı öğretim programları incelendiğinde bu programların temelini değer, beceri ve kazanım gibi bileşenlerden meydana geldiği bilinmektedir (Topkaya, 2016). Sosyal bilgiler disiplini için ise bu durum bireylerin kendisini, yakın ve uzak çevresini tanımasını sağlamayı amaçlayan bilgi, beceri ve değerler etrafında meydana gelmiştir (Dündar, 2008). Bu doğrultuda sanal müzelerin doğru ve yerinde kullanımı bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında faydalı bir uygulama olduğu öngörülmektedir. Bu neden doğrultusunda bu çalışmanın yapılması uygun görülmüştür.

2.10. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Hem öğrenciler hem de öğretmenler için büyük avantajlar sağlayan sanal müze teknolojisinin eğitimde kullanılabilirliğine yönelik yurt içinde ve yurt dışında çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Sanal müze teknolojisinin eğitim alanında kullanılan akıllı tahtaların yaygınlaştırılması ile birlikte bütün öğretmenler tarafından ulaşılabilir hale gelmiştir. Bu duruma ek olarak kullanım kolaylığı, materyal çeşitliliği, zaman tasarrufu, bütçe tasarrufu, gibi birçok kolaylık sunan sanal müzelerin eğitim alanında kullanılabilirliği tartışılmaya başlanmıştır. Hem öğrenciler hem de öğretmenler için büyük avantajlar sağlayan sanal müze uygulamasının eğitimde kullanılabilirliğine yönelik yurt içinde ve yurt dışında çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu başlık altında, sanal müze uygulamasının, eğitim alanındaki kullanımına yönelik öne çıkan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Günümüz eğitim anlayışında mekân sınırının genişlemiştir. Okulların fiziksel mekânının yanında farklı öğrenme mekânları da öğrenme ortamlarına eklenmiştir. Bu etkide sonucunda müzelerin eğitim öğretimdeki rolü değişmiştir. Şener ve Zengin, çalışmasında müzelerin objelerle dolu bir mekân olmaktan çıkıp, aktif eğitim kurumlarına dönüştüğünü söylemiştir. Çağın gerekliliği ile birlikte bilişim teknolojilerinin yeniliklerini kullanarak sanal müze uygulamalarına başlanmıştır. Çalışmada Türkiye’de ve dünyada sanal müze uygulamaları üzerine yapılan çalışmalar incelenerek literatür

taraması yapılmıştır. Bu tarama doğrultusunda sanal müze uygulamaları Türkiye açısından değerlendirilip karşılaşılan güçlükler ve uygulama eksiklikleri tespit edilmeye çalışılmış ve önerilere yer verilmiştir (Şener ve Zengin, 2017).

Yurt dışında yapılan müze eğitimi çalışmasında ise, Boyer, sosyal bilgiler müfredatında müze kaynaklarının kullanılması ile ilgili bir çalışma yürütmüşleridir. Antik dünyada, MÖ 3. Yüzyılda kurulan İskenderiye Müzesi'nde olduğu gibi, bir müze hem "ilham perilerinin yeri hem de bir bilim ve öğrenim yeri" diyerek bu yöntemin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Yirmi birinci yüzyıla girerken, yapılan çalışma için eğitimin müzelerin kamusal misyonunun doğasında olduğunu kabul etmişlerdir. Diğer bir deyişle müzelerin eğitim işlevlerini giderek daha fazla ciddiye alındığı ve bu yolda eğitim politikaları geliştiğini söylemek mümkündür. Müze eğitimi için rehber konumunda olan çalışma planlama ve yürütmenin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler içerir (Boyer, 1999).

Türkiye de müzelerin eğitim açısından gelişmesi bağlamında önemli bir dergi yayımlanmaktadır. Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi (JIMuseumED), tarihi mekânların öğretimde kullanımı ve okul dışı olanları derleyerek araştırmacılara kaynak olan dergidir. Bu dergi kapsamında müzelere yönelik farklı kapsamlarda araştırmalar yayımlandığı görülmektedir. Diğer taraftan yılda bir yayımlanan dergide Türk araştırmacıları bilgilendirmeyi amaçlayan çeviri çalışmaları da bulunmaktadır. Araştırmalar incelendiğinde sanal müzeler ve kullanımı hakkında araştırmalara ulaşılamamıştır. Ancak derginin devamlılığı ve amaçları düşünülecek olursa sanal müze çalışmalarının iyileştirilmesi açısından fayda sağlayacağı bilinmektedir.

Tuna ve Kaya, müze ve müze eğitimi açısından 2000-2021 yılları arasında sosyal bilgiler öğretimi için lisansüstü tezlerin incelemesini amaç edinmişlerdir. Geniş bir perspektiften incelenen çalışma da müzeler ve sanal müzeler için çeşitli sonuçlara ulaşmıştır. İncelenen çalışmaların durumundan hareketle sosyal bilgiler öğretiminde müze eğitimi konusunda tezlerin üretildiği, ancak tezlerin sadece yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmüştür. Klasik müze gezilerinden ziyade internet ağı ve eğitim teknolojileri gibi gelişmelerle birlikte sanal müzeye rağbet olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sanal müzelerin birçok avantajının bulunmasının bu durumda etkili olduğu belirtilmiştir (Er-Tuna ve Kaya 2022).

Müzelerin bir eğitim materyali olarak eğitim kurumlarınca kullanımı veya eğitim fakülteleri tarafından bir materyal olarak değerlendirilmesinde modern müze anlayışının yeri yadsınamaz. Modern müze anlayışının yerini dolduran sanal müze teknolojisine yönelik çalışmalar, daha çok görüşmelere göre değerlendirme şeklinde yürütülmüştür. Söz konusu çalışmalarda, sanal müze uygulamasının ne şekilde kullanılabileceği veya öğrenme ortamlarına nasıl entegre edilebileceği noktasında çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Sanal müzelerin ilk karşılığı olan sanal tur kavramı araştırmalarda kullanılan terimler arasındadır. Yıldırım ve Tahiroğlu; sanal müzelerin 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını nasıl etkilediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda yürütülen çalışma kendinden sonra gerçekleştirilecek olan çalışmalar için yol gösterici konuma ulaşmıştır (Yıldırım ve Tahiroğlu, 2012).

Şar ve Sağkol, Eğitim fakültelerinde müze eğitimi dersi gerekliliği üzerine yürüttükleri çalışmaların da müzelerin geçmiş ile bağları sağlamlaştırma, sanatı sevdirmenin ötesinde bir role sahip olduğunu belirtmişleridir. Yapılandırmacı eğitim karşısında müze eğitiminin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Çünkü yapılandırmacı eğitim anlayışı göre yaşamın kendisi bir okuldur ve öğrenme hiçbir zaman sonu gelmeyen eylemdir. Yapılandırmacı eğitim için öğrenci aktif öğretmenin rehber olması beklenir. Bu eğitim yaklaşımının gerekliliklerinin karşılanması için ile müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılması ne denli uygun, gerekli ve önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Diğer bir deyişle yapılandırmacı eğitim için gerekli olan aktif öğrenme ortamlarından biri de müzelerdir. Çeşitli dersler ile ilişkilendirilen müzeler eğitim aracı olarak adlandırılmıştır. Müzenin yapılandırmacı eğitim için gerekli olduğunu savunan bu çalışma da eğiticinin bu yönden donanımlı olması üzerinde durulmuştur. Nitekim eğitim etkinliklerini düzenleyen öğretmen müze aktiviteleri ve gerekli konuları içerecek bir ‘Müze Eğitimi’ dersine ihtiyaç olduğunu savunmuştur. Bu doğrultu kapsamında ‘Müze Eğitimi’ dersi, Eğitim Fakültelerimiz bünyesinde oluşturulabileceğini savunmuşlardır. Nitelikli bir eğitim için müze eğitiminin eğitim fakültelerinden başlaması gerektiğini savunmuşlardır (Şar ve Sağkol, 2013).

Kahraman, sanal müzelerin yeni gelişip ortaya çıkmasından ötürü terimler, konuya ait kavramlar, sınıflandırılması, dünyada ve Türkiye’de sanal müze örnekleri incelenmiştir. Söz konusu çalışmada alandaki bilimsel yayınlar taranmış ve sanal müze kavramına dair bir çalışma ortaya konmuştur. Ayrıca çalışma da konunun yeni

olmasından dolayı değişik görüşlerin yer aldığı tartışmalara da yer verilmiştir (Kahraman, 2021).

Altınbay ve Gümüş, eğitim alanında sanal müze teknolojisi kullanılarak yapılan çeşitli çalışmaları gözden geçirmişlerdir. Söz konusu çalışmalarda sanal müzelerin derse yönelik motivasyonları üzerinde olumlu bir etki yarattığı ve ekonomik bir çözüm sunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılandırmacı eğitim temelinde öğrencilerin özellikle görsel zekâ alanına hitap eden sanal tur uygulamasını kullanması önem arz ettiği vurgulanmıştır. Çalışma da mekânların ziyaretinin yanı sıra bilgilendirici videolar ve seslerin kullanılmasının hatırd tutmaya yardımcı olduğu ve öğrencilerin ilgisini daha çok çektiği vurgulanmıştır. Ayrıca çalışmada öğretici tarafından da kullanımı kolay olması bir avantaj olarak öngörülmüştür (Altınbay ve Gümüş, 2020).

Koca ve Daşdemir, sanal tur ve sanal gerçeklik arasındaki temel fark ve benzerliklerden bahsetmişlerdir. Araştırmalarında öğrencilerin süreç içerisinde akademik başarılarını artırmada ve bilimsel veri kullanma noktasında çağa uygun etkinliklere yönlendirilmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Günümüz eğitim yaklaşımında öğrenciyi okul içinde ve dışında aktif ve yaratıcı kılmak olduğunu belirten araştırmacılar sanal tur uygulamasının avantajlarından bahsetmişlerdir. Bu tür uygulamaların kullanımının öğrencilerin dikkatlerinin çekileceğini söyleyip üç boyutlu görseller kullanmak zaruri bir ihtiyaç olarak tanımlamışlardır. Araştırmanın amacı çalışmada sosyal bilgiler öğretiminde sanal tur uygulamalarının öğrenci başarısına etkisinin incelemek olarak belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda çalışmanın sonuçları incelendiğinde sanal tur uygulamalarının öğrencilerin akademik başarılarını geleneksel yöntem ve tekniklere göre daha fazla arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca söz konusu uygulamanın öğrencinin öğrenciler arasında iletişim, etkileşim ve sosyalleşme gibi ortamları da destekleyici olduğu belirtilmiştir (Koca ve Daşdemir, 2018).

Benzer bir sanal müze çalışması, Kaya ve Okumuş tarafından yürütülmüştür. Söz konusu çalışmada ilk olarak sanal müze teknolojisi hakkında temel bilgiler verilmiştir. Araştırmanın amacı araştırmacı tarafından ülkemizde eğitim açısından yeni sayılabilecek bir uygulama alanına sahip olan sanal müzelerin tarih dersinde kullanımını değerlendirmek olarak belirtilmiştir. Yapılan araştırmada ilköğretim 4, 6 ve 8. Sınıf öğrencilerine “müze nedir?” sorusunun sorulmasının ardından alan yazın ile aynı nitelikte cevaplar alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonraki süreçte sanal müzeden ne anladıkları ve daha önce sanal müze deneyimleri sorulmuştur. Ulaşılan cevaplara binaen

çeşitli çalışmalarla sonuçlar kıyaslanmıştır. Uygulama sonunda öğrencilerden izlenimler toplanarak öğrencilerden veriler toplanmıştır. Ulaşılan cevapların takribinde çeşitli çalışmalarla sonuçlar kıyaslanmıştır. Kısaca yapılan çalışmada ulaşılan veriler ile alan yazında bulunan verilerle kıyaslanarak benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılmıştır (Kaya ve Okumuş, 2018).

Sanal müzelerin gündeme gelmesinin ardından eğitimde sanal müzeler birçok disiplinle ilişkilendirilmiştir. Sanal müzeler ve disiplin olarak değerlendirildiğinde en uygun disiplinlerden biri de sosyal bilgiler öğretimidir. Çınar ve arkadaşları tarafından alan yazına kazandırılan çalışma da sanal müze uygulamalarıyla Sosyal Bilgiler dersi arasında sıkı bir ilişki olduğu söylenmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin derse karşı tutumları açısından sanal ortamda yapılan müze gezilerinin etkisini incelediği araştırma sonucunda; Sosyal Bilgiler dersine yönelik motivasyonları üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu görülmüştür. Diğer taraftan Covid-19 salgını sırasında gerçekleştirilen çalışmada çevrimiçi eğitim olarak gerçekleşen uygulama sonunda sanal müzelerin mekân kısıtlamasını ortadan kaldırdığını, ders ortamını zenginleştirerek öğrenme-öğretme sürecini eğlenceli hale getirdiği sonucuna ulaşılmıştır (Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021).

Benzer bir çalışma, İlhan ve arkadaşları tarafından yürütülmüştür. Söz konusu çalışmada uygulama sonrası sanal müzeler ile ilgili avantaj, dezavantaj, kullanım zorlukları, uygulama süresi gibi faktörler bağlamında değerlendirme yapılması hedeflenmiştir. İlgili çalışma pandemi döneminde yapılmıştır. Pandemi döneminde artan sanal müze kullanımının sanal müze eğitimi ile ilişkili araştırmaların sayısının ayrı oranda artmadığı görülmüştür. Alandaki eksikliği gidermeyi amaç edinen araştırmacılar; Pandemi döneminde artan sanal müze kullanımının eğitimdeki yansımalarını araştırmak istemişleridir. Araştırmacı daha önceki araştırmaları tahlil ederek sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müzenin eğitim ortamına ve derslerine entegre edilmesi hususunda kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu yargı doğrultusunda ilgili çalışma öğretmen ve öğretmen adayları ile gerçekleşmiştir. Çalışmaya katılanların neredeyse tamamının daha önce sanal müze turu deneyimlemediği ve deneyimleyen katılımcıların ise eğitim amaçlı kullandıkları belirlenmiştir. Etkili öğretim aracı olduğu düşünülen sanal müzeler konuları somutlaştırdığını ve tarihi konuların öğretiminde kalıcı öğrenme aracı olarak çalışma da tanımlanmıştır (İlhan, Tokmak ve Aktaş, 2021).

Sanal müze eğitiminde ilköğretim düzeyi öğrencilerle çalışmanın yanı sıra alan yazında öğretmen adayları veya öğretmenlerle ilgili gerçekleşmiş çalışmalarda

bulunmaktadır. Nitekim eğitim etkinliklerini düzenleyen ve sınıfa aktarımını sağlayanlar öğretmenlerdir. Diğer bir değişle en önemli sorumluluk sürecin yöneticisi olan öğretmene düşmektedir. Bu doğrultu da Çalışkan ve arkadaşları öğretim etkinliklerinde sanal müze kullanımı hakkında sosyal bilgiler öğretmen adayları ile bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışma sonunda sosyal bilgiler öğretmen adayları sanal müzenin öğretim ortamı olarak kullanılmasının öğrencilerde kalıcı öğrenme gerçekleşmesine yardımcı olacağı, aktif ve eğlenceli bir öğrenme ortamı sağlayacağı, somutlaştırma, tarihi konuların sevdirmesi ve empati kurulması gibi nedenlerden ötürü müze eğitimine olumlu baktıklarını belirtmişlerdir. Çalışma sonunda kendinden sonra gerçekleştirilecek olan çalışmalar için yol gösterici olması için öneriler sunulmuştur. Öneriler sunulmadan önce alan yazında incelenen çalışmalarda çevrim içi ortamda çalışan öğrencilerin bireysel görev başarılarının sosyal etkileşimle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda eğitim teknolojileri ve öğretim tasarımcılarından yardım alınarak başarılı bir sosyal etkileşim alanı oluşturacak ve öğrenenlerde sosyal burdalık hissettirecek üç boyutlu tasarımlar geliştirilmesi gerekliliğini belirtmişlerdir (Çalışkan, Önal ve Yazıcı, 2016).

Müzelerin kullanımının eğitimde entegrasi ancak öğretmenin bu alanı yerinde kullanımı ile ilgilidir. Nitekim eğitimin girdilerinden biri de öğretmendir. Bu doğrultuda yapılan alan yazın çalışmaları incelendiğinde Kaschak, müze kullanımı veya müze eğitimine yönelik çalışmasında daha çok öğretmenler üzerinde durmuştur. Kaschak, yürüttüğü projede müze ziyaretlerinin sosyal bilgilerle nasıl bütünleştirileceğini göstermek isteğiyle öğretmen adaylarına müze ziyareti modellemesini kullanmıştır. Bu temel doğrultusunda ilerleyen çalışma da, öğretmen adayları bu süreç sonunda müzeleri derslerinde kullanma konusunda özgüvenlerinin geliştiği sonucuna ulaşılmış. Sanal tur uygulamalarının ise öğrencilerinin akademik başarılarını artırdığı tespit edilmiştir. Ancak yapılandırılan müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanılması sonucunda kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesinden söz edilememiştir. Diğer taraftan sonuçlar incelenilecek olursa müzelerin vatandaşlık ve tarihi olaylarının anlaşılmasını kolaylaştıracağı kanısına ulaşılmıştır (Kaschak, 2014).

Öğretmenler için bir diğer araştırma Ay ve Fidan tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları gezilerin önemli olduğunu ve sosyal bilgilerin içeriğinin için çok uygun olduğunu düşünmektedirler. Ancak öğretmen adayları öğrenim gördükleri programlarda yeterli

gezi yapılmadığını ve bu konuda yeterince iyi yetiştirilmediklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir deyişle ne ortaöğretim programında ne de yükseköğretim programında yeterince yer verilmediğini dile getirmişlerdir. Çalışma da öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerden yararlanmanın sağlayabileceği katkılara ilişkin görüşler alınmıştır. Müzelerin sadece eğitim kademelerindeki eksiklerinin olmadığı, müzelerinde yeterince tanıtımının yapılmadığı da belirtilmiştir (Ay ve Fidan, 2014).

Müze eğitimi çalışmaları yapılandırmacı eğitimin benimsenmesi ile hızlanmıştır. Diğer bir deyişle müzelerin eğitimdeki nüfuzu gün geçtikçe artmaktadır. Nitekim yapılan çalışmalar bu yönde yol gösterici niteliktedir. Alan yazında ise sadece öğretmenler ya da sadece öğrenciler ile ilgili müze araştırması yapılmamıştır. Egüz ve Kesten tarafından yürütülen çalışmada müze örneği ile öğretmen ve öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Sosyal bilgiler dersini alan ve dersi verenlerin görüşlerinin alındığı çalışmada müzelerin eğitim amaçları kullanılmasına ilişkin görüşlerini almaktır. Diğer taraftan araştırma içinde bu süreçte karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre sosyo-kültürel bakımdan iyi olan okullarda daha üst düzey sanal müze veya müze kullanımı olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan öğretmenlerin sanal müze kullanımı hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin sanal müze kullanmama gerekçeleri ise şöyle sıralanmıştır: teknolojik eksiklikler, sınavlar, müfredatı yetiştirme kaygısıdır. Araştırmacılar bulgulardan yola çıkarak öneriler ise müze kullanımının programda etkin hale getirilip uygulanabilir ayrıntıların düzenlenmesi yönünde olmuştur (Egüz ve Kesten, 2012).

Sosyal bilgiler dersi için uygun bir eğitim etkinliği de müzelerdir. Gökmen tarafından yapılan çalışmada müzenin öğretim yeri olarak kullanımına ilişkin bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın amacı olarak müzenin eğitim aracı olarak görülüp görülmediği, hangi derslerde müzelerden yararlanıldığı ve hangi amaçla müzelerin kullanıldığını tespit etmek olarak tanımlanmıştır. Bu çalışma bulgularına göre öğretmenler tarafından müzeleri eğitim ortamları olarak gördüklerini ortaya çıkartmaktadır. Araştırmanın diğer aradığı cevap olan hangi dersler için elverişli sorusuna öğretmenler en çok hayat bilgisi dersini sonrasında ise sosyal bilgiler dersini öngörmüşlerdir. Diğer bir deyişle müzeler Sosyal bilgiler için kullanılabilir ve uyumlu olarak görülen eğitim ortamı veya eğitim etkinliğidir (Gökmen, 2004).

Sosyal bilgiler için müzelerin gerekli olduğu ve sanal müze sosyal bilgiler uyumunun kolay yakalandığı bilinmektedir. Sosyal bilgiler için vatandaşlık ve tarihi

olayların aktarımının yanında kültürel değerleri günümüz ile karşılaştırmamızı sağlayan önemli bir kaynak görevi görmektedir. Sosyal bilgiler öğretimi için ise bu kültürel mirası somut olarak göstererek öğrenimi kolaylaştırmaktadır. Demircioğlu ve Tokdemir Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi ilgili çalışmalarında çevre ve müze gezilerinin değer aktarımı için elverişli ortamlar olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca çevre ve müze gezi çalışmalarının öğrencilerin yeni değerleri tanınması ve oluşturmada önemli rollere sahip olduğu söylenmiştir. Diğer bir deyişle tarih öğretiminde ve değer aktarımında birçok yöntemden bahseden araştırmacılar çevre ve müze gezilerinde değer aktarımında önemli bir yeri olduğunu bildirmişlerdir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Sosyal bilgiler için gerekli olarak görülen müze eğitimi gerekli görülmüştür. Müze eğitiminin birçok dezavantajını ortadan kaldıran sanal müzelerinde kullanımı sınırlıdır. Aktaş ve arkadaşlarının araştırma bulguları incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müze algılarının yüksek çıkmasına karşın katılımcılarının büyük çoğunluğunun sanal müzeyi kullanmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu sanal müzenin etkili kullanımının müze ziyaretlerine ilginin artıracaklarını savunmaktadır. Ayrıca araştırma da öğretmenler sanal müze kullanımı ile ilgili problemlerden ötürü derslerde kullanmadıklarını dile getirmişlerdir (Aktaş, Yılmaz ve İbrahimoğlu, 2017).

İlgili literatürde sanal müze sosyal bilgiler dersinde değer kazanına ilişkin çalışmaya ulaşılamamıştır. Müze ve değer eğitimi açısından ilişkin yalnızca iki adet çalışmaya ulaşılmıştır. Kuşçuoğlu ve Aladağ tarafından yürütülen çalışma sınıf öğretmenleri ile gerçekleşmiştir. Diğer çalışma ise Meirkhanovna ve arkadaşları tarafından yine sınıf öğretmenleri üzerine yapılan bir araştırmadır (Meirkhanovna ve ark, 2022). Sıralanan iki çalışmada da ulaşılan sonuçlar, öğrencilere müzelerin yeni bakış açısı kazandırdığı ve müzelerde değer eğitimi konusunda rehberlik edeceği düşünülerek önemli bulunmuştur. Bu hedef doğrultusunda sınıf öğretmenlerine müzelerin hangi değerleri kazandırdığına dair görüşleri alınmıştır. Yapılan çalışma sonunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre müze eğitiminin bazı değerlerin kazandırılmasında önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Kuşçuoğlu ve Aladağ'ın yürüttüğü çalışmada sıralanan değerler şöyledir: estetik, kültürel mirasa duyarlılık, yardımseverlik, bilimsellik, Türk büyüklerine saygı ve vatanseverliktir. Sıralanan değerlerin kazandırılmasına yardımcı olan müzeler etkili öğrenme için önemli bir materyaldir.

Çalışma da müzelerde yapılan etkinliklerin de değer aktarmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Kuşçuoğlu ve Aladağ, 2019).

Yapılan literatür araştırmasında müze eğitimi ve değer üzerine yapılan çalışmalarda sınıf öğretmenliği ön plana çıkmıştır. Filiz, tarafından sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı konulu tez çalışması yürütülmüştür. Çalışmanın bir bölümünde müzelerin değer kazandırmaya ilişkin rollerine yer verilmiştir. Öğrencilerde ‘vatanseverlik’ ve ‘kültürel mirasa duyarlılık’ bilinci içerisinde değerlerinin gelişmesine katkı sağladığını belirtmiştir (Filiz, 2010).

Coşkun ve arkadaşları tarafından yürütülmüş, Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri, isimli çalışma sonrasında değer kazanımına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmanın sırası veya sonrasında ‘barış’ ve ‘emeğe saygı’ gibi değerlerin kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır (Coşkun, Keskin ve Kaplan, 2012).

İlgili literatürde, yapılan çalışmalar sanal müze kullanımının sosyal bilgiler dersinde oldukça faydalı olduğu tespit edilmiştir (Ata, 2002; Demirci, 2009; Demirboğa, 2010; Ermiş, 2010; Filiz, 2010 Südor, 2006; Utku, 2008). Sanal müzelerin veya müze eğitiminin sosyal bilgiler için uygun bir etkinlik olduğuna (Ay ve Fidan, 2014; Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008; Gökmen, 2004) müze eğitiminin ders motivasyonunu artırdığına (Altınbay ve Gümüş, 2020; Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021; Doğan, 2017; Karadeniz, 2017; Mercin, 2017) yapılan çalışmalarca ulaşılmıştır.

Sanal müzenin faydasının yanında değer kazanımının sosyal bilgiler için bu denli önemli olmasının yanında sanal müze ile ilişkilendirerek bir çalışma yürütülmemiştir. Diğer bir değişle değer kavramı veya değer kazandırma açısından müze veya sanal müzelerinin kullanımı açısından bir çalışmaya ulaşılammıştır. Ancak müze ile ilgili çalışmalar içinde değer kazanımına ilişkin bilgilere yer verilmiştir ancak ayrı bir çalışma olarak yürütülmemiştir Dolayısıyla sanal müze kullanımının eğitim alanında yaygınlaşabilmesi için, bu teknolojiye yönelik daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda değer kazanımı ve sanal müze çalışmaları açısından alan yazında eksiklikler bulunmaktadır. Alandaki eksiklik açısından bu çalışma referans olacak bir niteliktedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımının sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından değer kazanımına ilişkin görüşlerinin incelendiği bu araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel araştırma yönteminin birlikte kullanılıp verilerin toplanması, analiz edilmesi sonucunda nitel ve nicel yöntemlerin güçlü yanlarının birbirlerini destekler nitelikte kullanıldığı kapsamlı çalışmaları içerir (Creswell, 2016; Fırat, Yurdakul ve Ersoy, 2014). Karma araştırma yöntemlerinden biri olan açımlayıcı sıralı desenin kullanıldığı bu araştırmada ilk olarak nicel veriler toplanmış ve çözümlenmiş sonrasında nitel veriler toplanıp analiz edilmiştir. Açımlayıcı sıralı desen nicel verilerin toplanması ve analizi, nitel verilerin toplanması ve analizi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır (Creswell ve Clark, 2015). Creswell ve Sözbilir'e (2017) göre araştırmada soruna kapsamlı sonuçlar getirebilmek için nitel paradigma ile nicel paradigmanın bir arada kullanılması gerekmektedir. Karma araştırmalar, nitel veya nicel verilerden elde edilen sonuçlardan birinin diğerinden elde edilen sonuçları açıklığa kavuşturmasını, detaylandırmasını ve güçlendirmesini esas alır (Greene ve ark. 1998). Karma yöntem basit bir birleşim işleminden ziyade birbirini destekler nitelikte kullanılan kapsamlı bütünleşme çalışmalarıdır (Fırat, Yurdakul ve Ersoy, 2014). Karma araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada yöntem, nitel ve nitel boyut olmak üzere iki kısımda açıklanmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda tek grup öntest-sontest zayıf deneysel desen; nitel boyutunda olgu bilim deseniyle kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel araştırma basamağında kullanılan olgu bilim (görüngübilim, fenomenolojik) deseni kişilerin bir olguya ilişkin yaşantıları, algıları ile birlikte bunlara yükledikleri anlamları çözümlemeye çalışır (Dönmez, 2017). Fenomenolojide olguyu yaşayan kişilerin olgu ile arasında bağlantı vardır ve olgu biliminin başlangıcını olguların kendisi oluşturmaktadır (Kocabıyık, 2016). Bu nedenle olgu bilim; yaşadığımız olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumları karşımıza çıkarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Diğer deyişle farkında olunan ancak bilinmeyen olguları anlamlandırmak için kullanılır. Bu anlamlandırmayı ise araştırmaya katılanların yaşadıkları deneyimleri “ne” ve “nasıl” sorularıyla cevaplandırma çabaları oluşturur (Creswell, 2012). Araştırmanın nitel kısmında sanal müzeyi deneyimleyen öğretmen

adaylarının bu deneyimlerini araştırmak ve sanal müzenin değerler eğitimindeki görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın nicel araştırma basamağında “tek grup öntest-sontest zayıf deneysel desen” kullanılmıştır. Bu desende katılımcıların bağımlı değişkene karşı ölçümlerini başlangıçta ön test sürecin sonunda son test olarak uygulanarak belirlenir (Karasar, 2010). Ayrıca ön test ve son test için belirlenen aynı ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma için yürütülen deneysel süreç çizelge Tablo 3.1’de gösterilmiştir (Büyükoztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010).

Tablo 3.1: Tek Grup Ön Test-Son Test Deneysel Desen

Grup	Öntest	İşlem	Sontest
G	O ₁	X	O ₂

G: Katılımcı

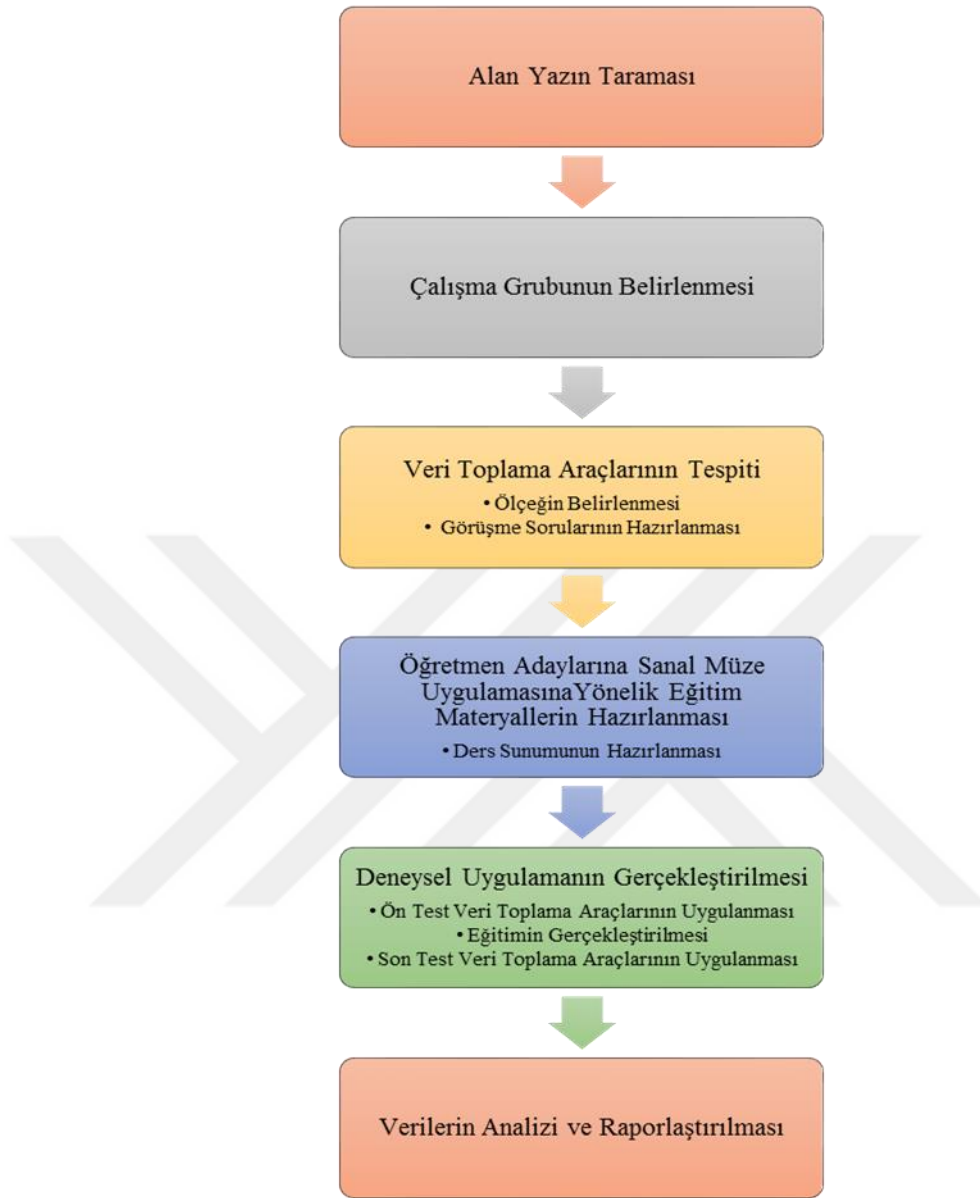
O1: Çalışma grubuna eğitim öncesi uygulanan sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeği (SMSTMÖ).

X: SMSTMÖ süreci

O2: Çalışma grubuna eğitim sonrası SMSTMÖ ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları yönlendirilmiştir.

Tablo 3.1’de gösterildiği gibi katılımcılara ön ölçüm olarak Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ) uygulanmıştır. Deneysel işlem için katılımcılar eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmen adayları olarak belirlenmiştir. Eğitim sürecinden önce bir ön test uygulanmıştır. Eğitim sürecinde öğretim materyali olarak sunum ve çeşitli sanal müze uygulamaları kullanılmıştır. Eğitim sonunda katılımcılara son ölçüm olarak SMSTMÖ ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Araştırma süreci Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1: Araştırma Süreci

Şekil 3.1’ de araştırma süreci aşamalar halinde gösterilmiştir. Sırasıyla alan yazın taramasının ardından uygun çalışma grubu belirlenmiştir. Veri toplama araçlarının tespitinin ardından uzman görüşleri alınarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Veri araçları ile ayrıntılı bilgi “Veri Toplama Araç ve Teknikleri” bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu aşama sonrasında eğitimde uygulanması için uygun sunum oluşturulup sanal müzelere karar verilmiştir. Bu aşama sonunda deneysel araştırma gerçekleştirilmiştir. Ön test ve son test uygulanmasının sonunda elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar raporlaştırılıp süreç tamamlanmıştır.

3.2. ÖRNEKLEM

Araştırma verileri 2022-2023 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Kütahya Dumlupınar Üniversitesinde bulunan sosyal bilgiler üçüncü sınıf öğretmen adaylarından toplanmıştır. Çalışma grubunun 3. Sınıf öğrencilerinden oluşturulma gerekçesi bu sınıf seviyesinde öğrencilerin aldığı dersler dolayısıyla değerler eğitimi hakkında bilgisi olmasıdır. Örneklemen belirlenmesinde tesadüfî örnekleme ve tesadüfî olmayan örnekleme olmak üzere iki yöntem araştırmacılara yardımcı olur. Tesadüfî olmayan örnekleme yollarından biri de amaçlı örneklemdir. Amaçlı örnekleme bilgi açısından zengin durumların derinlemesine araştırmayı konu edinen bir yöntemdir (Başaran, 2019). Amaç, incelenen konu hakkında derin bilgiye ulaşmaktır (Cohen, Manion ve Morrison, 2021). Derinlemesine bilgi edinmenin yanı sıra amaçlı örnekleme yönteminde örnekleme oluşturan kişileri araştırmacı tayin eder (Tutar ve Erdem, 2020). Örneklem, evrenden rastgele seçilen kişilerden değil, belli kriterleri karşılayan kişilerden araştırmacı tarafından tayin edilir. Amaç konu edinilen bilgiye derinlemesine ulaşmaktır. Dolayısıyla bu araştırmada tesadüfî olmayan örnekleme yöntemleri arasında yer alan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır (Ekiz, 2020). Bu alt gruplardan biri de ölçüt örneklemdir. Amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örneklem, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişi, nesne, olay veya durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu araştırmada katılımcılar araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumun seçilmesi ve derinlemesine araştırmayı sağlayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi, belli özellikleri veya ölçütleri sağlayan katılımcıları kapsamaktadır (Başaran, 2019). Çalışmada örneklem seçiminde belirlenen ölçütler; sosyal bilgiler öğretmen adayı olmak, değerler eğitimi hakkında bilgisi olmak ve sanal müze eğitimine katılmak olarak belirlenmiştir.

Araştırma Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce katılımcılardan edinilecek çeşitli bilgiler ile ilgili çeşitli kişi ve kurumlardan birtakım izinlerin alınması gerekmektedir (Creswell, 2012). Bu doğrultuda araştırmaya başlanmadan önce, üniversitenin kurumsal etik kurulundan gerekli izin alınmıştır (EK-1). Zayıf deneysel desen olarak gerçekleştirilen çalışmada katılımcı temelinde grup eşleştirme yoktur (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu sebeple çalışma

tek grup olarak planlanmış, kontrol grubu olarak ayrı bir grup oluşturulmamıştır. Tek olarak belirlenen çalışma 22 gönüllü öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarına ilişkin bilgiler Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2: Çalışma Grubundaki Öğretmen Adaylarının Demografik Bilgilerinin Dağılımı

	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	15	68,2
	Erkek	7	31,8
Yaş	18-20 yaş	9	40,9
	21-23 yaş	13	59,1

Tablo 3.2’ye göre katılımcıların yarısından fazlası kadındır ve yaşları 21-23 yaş arasında değişkenlik göstermektedir.

Araştırma için yürütülen deneysel uygulamaya ilişkin çalışma grubu Tablo 3.3’de gösterilmiştir.

Araştırma için yürütülen deneysel uygulamaya ilişkin çalışma grubu Tablo 3.3’de gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Deneysel Uygulamaya İlişkin Çalışma Grubu Simgesel Gösterimi

Uygulama	SMSTMÖ’ye Katılan Öğretmen Adayı Sayısı	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları
Ön test	22	22
Sanal Müze Eğitimi ve Etkinlikleri	22	22
Son test	22	22

Örneklem, evreni temsil etme açısından yeterli ve asgari düzeydedir. Ayrıca kolay ulaşılan ve araştırmaya katılmak isteyen (gönüllü) bireyler üzerinden uygulanmıştır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Çalışmada araştırma öncesinde ön test ve sonrasında son test olarak öğretmen adaylarına yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve SMSTMÖ uygulanmıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada ölçmek ya da gözlemlemek istenen değişkenleri elde etmek amacıyla araştırma sürecinde çeşitli araçlar kullanmak gerekir. Verilerin toplanmasında araştırmanın çeşidine göre kullanılan araçlar değişkenlik gösterir. Karma desen olarak tasarlanan araştırmada iki ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlardan birincisi öğretmen adaylarının sanal müzeler hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ) uygulama öncesinde ön test, uygulama

sonrasında son test olarak kullanılmıştır. SMSTMÖ’nden elde edilen ön test ve son test verileri arasındaki anlamlı farklılığa bakılmıştır.

Araştırmada kullanılan ikinci veri toplama aracı araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bu form aracılığıyla çalışma grubuna sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşleri sorulmuş ve çalışma grubundan eğitim sürecini değerlendirilmesi istenmiştir. Görüşme tekniği katılımcıların konu ya da durum hakkında duygu ve düşüncelerin anlaşılması için tasarlanmaktadır (Karataş, 2017).

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirliklerine ilişkin bilgiler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

3.3.1. Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ)

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve uygulama sonrasında sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemek ve iki tutum düzeyi arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için, 2016 yılında Teker ve Özer tarafından Türkçe’ye uyarlanan "Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği" kullanılmıştır (EK-2). Söz konusu ölçek Kuzey Texas Üniversitesinde D’Alba tarafından Mayıs 2012’de sanal müze kullanan öğrencilerin analiz etmek için kullanılan bir doktora tezinde geliştirilmiştir. Teker ve Özer (2016) tarafından Türkiye’de sanal müzelerle ilgili memnuniyet ölçeği bulunmamasından hareketle ölçek Türk kültür ve diline uyarlanmıştır. SMSTM Ölçeği, 6’lı likert tipi bir ölçektir. Dereceleme, “Kesinlikle Katılıyorum”, “Orta Derecede Katılıyorum”, “Biraz Katılıyorum”, “Biraz Katılmıyorum”, “Orta Derecede Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneklerini içermektedir. Araştırmada 21 maddeden oluşan ölçeğin yapı geçerliliği denemek amacıyla madde katının on katına yaklaşık olarak 219 öğrenciden alınan verilerle sağlanmıştır. Aynı niteliği ölçen maddelerin ölçekten atılması için madde toplam puan korelasyonu hesaplanmıştır. Ölçekteki 3 maddenin toplam korelasyondan faktör yük değerinin .30’dan küçük olduğu ve ölçeğe olan katkısının düşük olmasından dolayı çıkarılmıştır. Belirlenen 3 madde ölçekten çıkarıldıktan sonra cronbach alpha değeri yeniden hesaplanmış önceki ölçümdeki .910 olan değer bu sefer .947 olarak ölçülmüştür. Daha sonra söz konusu 3 maddenin varyansının yüksek olması sebebiyle maddelerin ölçekten çıkarılmamasına karar verilmiştir. Ölçeğin uyarlanması nedeniyle modifikasyon önerileri incelenmiş ve 2 maddenin modifikasyon önerisi bulunduğu belirlenmiştir. Bu iki maddenin ölçüde katkı sağlamayacağı düşünülerek ölçekten çıkarılmıştır. Faktör analizi sonucuna göre, SMSTM

Ölçeği Türk dili ve kültürüne uyarlanmış, ölçeğin Türkçe formunun toplam 19 maddeden iki faktör (Sanal Ortam Memnuniyeti, Sanal Ortamın Kullanılabilirliği) olacak şekilde tasarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için ise Cronbach alfa değeri 0,842 olarak hesaplanmıştır. Bu değer iyi bir iç tutarlılık olarak kabul edilmektedir. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin oldukça geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

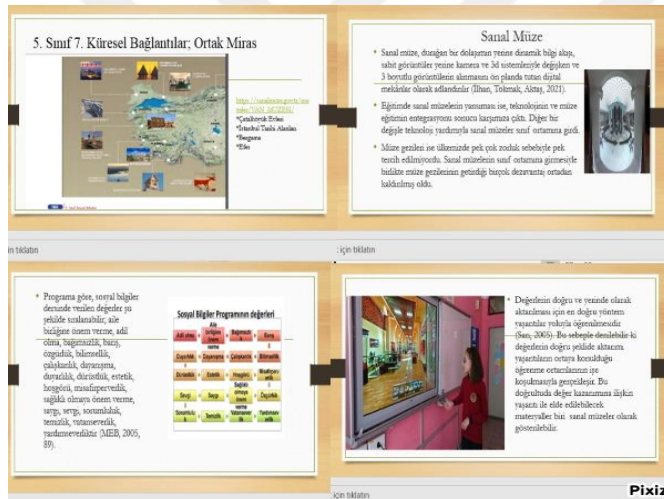
Araştırmada çalışma grubundan sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşleri sorularak eğitim sürecini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirme için araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce ilgili alan yazın taraması yapılmış ve iki alan uzmanının görüşleri doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Nitel verilerin analizi sürecinde Miles & Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})}$] kullanılmış ve araştırmacılar arasındaki uyum %92 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç ulaşılan sonuçların güvenilir olduğu anlamına gelmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve 11 ilimizi etkileyen deprem afeti nedeniyle 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde eğitim uzaktan eğitim yoluyla yürütüldüğü için öğretmen adaylarıyla yüz yüze görüşme yapılamamıştır. Öğretmen adaylarıyla görüşme yapılmadan önce araştırmacı tarafından 2 ders saati sanal tur uygulaması hakkında bilgi verilmiş ve daha sonra 2 ders saati uygulamalı bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Sanal müze uygulamasının kullanıldığı bu etkinlikte Edirne Sağlık Müzesi, Çanakkale Destan Tanıtım Merkezi, Samsun Gazi Müzesi, Çanakkale Anadolu Hamidiye Tabyası, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Odunpazarı Modern Müze, Çanakkale Mehmetçik Şehitler Abidesi, Van Müzesi, Çatalhöyük evleri, Üçüncü Ahmed Çeşmesi, 15 Temmuz Hafıza Müzesi öğretmen adaylarına tanıtılmıştır. Sanal müze uygulamasının yapılacağı müzeler belirlenmeden önce ders kitaplarındaki kazanımlar incelenmiş ve bu kazanımlar doğrultusunda ziyaret edilecek müzelere karar verilmiştir. Etkinlik bitiminde öğretmen adaylarına merak ettikleri müzeleri sanal müze, sanal tur uygulamasıyla gezmeleri ve oradaki eserleri incelemeleri istenmiştir. Yapılan etkinlikler tamamlandıktan sonra hazırlanan sorular uygulamaya katılan 22 sosyal bilgiler öğretmen adayına farklı günlerde bireysel olarak google meet üzerinden sorulmuş ve yapılan görüşmeler 10-20 dakika arasında değişkenlik göstermiştir.

3.4. KATILIMCI EĞİTİMİNDE SUNUM VE UYGULAMA

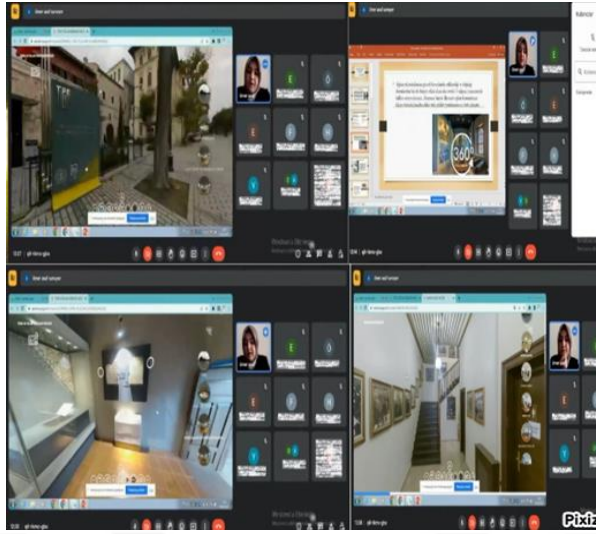
Yapılan deneysel çalışmada araştırmacı süreç içerisinde yer almıştır. Araştırmacı sana müzelerin tanıtımı için ön testin yapılmasından sonra süreci kendi yönlendirmiştir. Ayrıca süreç üzerinde yaşanacak aksaklıklara müdahaleyi araştırmacı en aza indirerek deneysel yapının korunmasına yardımcı olmuştur. Araştırma sürecini yönlendirecek olan eğitimde kullanılan sunum, uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Sunumun içeriğinde bulunan eğitimde müze kullanımına ilişkin dezavantajlarından sonra sanal müzelerin avantaj ve dezavantajlarından bahsedilmiştir. Sunumun devamında sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin örnekler eklenmiştir. Sunum sonunda değer kazanımı ile ilgili sosyal bilgiler kazanımları ve ders içeriklerine uygun sanal müze örneklerine yer verilmiştir. Ön test sonrası kullanılan sunum örnekleri Şekil 3.2’de gösterilmiştir.

Şekil 3.2: Uygulamaya Ait Sunum Görseller

Uygulama 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde iki ders saati sanal müze uygulaması hakkında bilgi verilmiş ve daha sonra iki ders saati uygulamalı bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Sanal müze uygulamasının genel bilgilerinin verilmesinin ardından materyal olarak çeşitli sanal müze örnekleri kullanılmıştır. Uygulama google meet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Uygulanan sanal müzeye ait görseller Şekil 3.3’de gösterilmiştir.

Şekil 3.3: Uygulamaya Ait Görseller

Uygulama için seçilen sanal müze örnekleri belirli bir sosyal bilgiler ders içeriği ile uyumlu olması için alan yazın taraması yapılarak taslak içerik hazırlanmıştır. Sıralanan ve uygun görülen sanal müze örnekleri alan uzmanı tarafından incelenmiş, örnekler üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve son halini almıştır. Sanal müzelerin seçiminde kullanılan bir ölçüt ise okullarda kullanılan ders kitaplarıdır. Uygulamada kullanılan bazı eserler, nesneler, olaylar ve içerikler ders kitaplarında bulunan örneklerden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu örneklerden bazıları Tablo 3.4’de gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Başvurulan Kitaplara Ait Bilgiler

İncelenen Ders Kitabı	Öğrenme Alanı/Konu	Kitap örnek sayfa
Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı	Kültür ve Miras; (Değişen Dünyada Değişen Osmanlı)	
Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı	Bilim Teknoloji ve Toplum (Bilimin Öncüleri)	BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM EL-HAREZMİ (780-850) Bize Sıfırı Tanıtan İnsan - Matematik, astronomi ve coğrafya bilginidir. - Matematik alanında yaptığı çalışmalarla "cebir" bilimini geliştirip sistematikleştirmiş, matematiğin ayrı bir bilim dalı olarak var olmasına sağlamıştır. - El-Harezmi (Görsel 4.15) Hint sayı sisteminin faydalanarak ilk kez "0" (sıfır) rakamından bahsetmiştir. İki bilinmeyenli denklemlere çözüm yolunu bulmuş ve bilinmeyen işaretli "x" simgesini matematik bilimine kazandırmıştır. - İlk kez sadece cebir matematiğini ele aldığı eseri 600 yıl boyunca Avrupa'da bu alanda temel eser olarak kullanılmıştır. - Alanında ilk olan bir astronomi kitabı hazırlamıştır. Kitapta Güneş'in, Ay'ın ve o devirde bilinen bazı gezegenin hareketleri ile ilgili bilgiler vermiştir. BİLİYOR MUSUNUZ? El-Harezmi çölde altı kişiyi iki gruba ayırır. Üç kişi kuzeye doğru giderek kutup yıldızının doğduğu zamanı, diğer üç kişi de güneye giderek kutup yıldızının battığı zamanı aynı anda tespit eder. El-Harezmi sonuçları karşılaştırarak meridyen dairesinin 1 derecelik açısını hatasız olarak hesaplamayı başarır. ALİ KUŞÇU (1403-1474) Osmanlı'ya Astronomi ve Matematiği Sevdiren İnsan
Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı	Etkin Vatandaş (Hâkimiyet Milletindir)	 Görsel 6.17: Demokrasi Hareketi Demokrasi ve vatandaşlığın yolunda ilerlemeye çalışan ülkemizde bu süreçte zarar verebilecek olaylar gerçekleşmiştir. Özellikle 1960, 1971 ve 1980 askeri darbeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Günümüzde farklı yöntemlerin kullanıldığı darbe girişimlerinin amaçlarının aynı olduğunu görüyoruz. Hükümeti yıkmak veya iş görmeyi hâle getirmek amacıyla yapılan bu darbeler kimi zaman ülkemizin gelişmesini istemeyen güçler tarafından desteklenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olan birtakım kişiler örgüt kurarak kendi menfaatleri uğruna vatanımıza ihanet etmişlerdir. Milletimizin demokrasiye ve millî egemenliğe bağlılığını hiçe sayan FETÖ (Fetullahçı Terör Örgütü) mensupları 15 Temmuz 2016 tarihinde bir kâhıma başlattılar. Bir grup FETÖ terör örgütü mensubu Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprülerini saat 22.00 sıralarında tek taraflı olarak trafiğe kapattı. Anlam verilmeyen bu hareketlilik televizyon kanallarında haber oldu. Sosyal medyada Ankara ve İstanbul başta olmak üzere bazı şehirlerde patlama ve silah sesleri duyulduğu haberleri yer aldı.
Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Ders Kitabı	Kültür Miras (Ülkem Kültürüm ve Tarihim)	 Sıradaki medeniyet Doğu Anadolu'da güçlü bir devlet kurmuş olan Urartular. Urartular Van sınırındaki bayraklıları Tuzgaya kale, su kanalları, barajlar inşa ettiriler (Görsel 2.14). Usta madenciler olan Urartular, çanak çömlek ve mobilya yapımında başarılıydılar. Görsel 2.14 Van Urartu Kalesi

Sanal müzelerin belirlenmesinde araştırmanın amacı olan sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşlerini almak olduğu için uygulamaya ait sanal müzeler alan uzmanları görüşleri alınarak seçilmiştir. Seçilen sanal müzeler sosyal bilgiler ders kitabı içeriği, kazanım ve değer bazında incelenmiştir. Gerekli inceleme ve uzman görüşleri sonrasında uygulamaya ait bazı sanal müze örnekleri Tablo 3.5’de gösterilmiştir.

Tablo 3.5: Yapılan Uygulamadan Örnek Müzeler

İncelenen Sanal Müze	Sanal Müze Görselleri
Türk ve İslam Eserleri Sanal Müzesi	
Çatalhöyük Sanal Örenyeri	
Samsun Gazi Sanal Müzesi	
Çanakkale Hamidiye Tabyası Sanal Müzesi	

Katılımcı eğitiminde kullanılan sanal müze örnekleri uygulama sırasında ayrıntılı şekilde olarak ele alınmıştır. Sanal müzeye özgü tarihçe ve eser incelemesinin yanında katılımcılara sanal müze kullanımı ile ilgili teknik bilgilerde verilmiştir.

3.5. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Bu araştırmada kullanılan veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Kütahya ili Dumlupınar Üniversitesi Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören üçüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin oluşturduğu dört ders saati ve kişisel görüşme ile araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veri toplama araçları uygulanmadan önce öğrencilerle kısa bir şekilde tanışılmış, onlara araştırma ve veri toplama araçları hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve kişisel verilerin izinsiz şekilde kimseyle paylaşılmayacağı taahhüt edilmiştir. Bu süreçte öğrencilere ön-test ve son-test olarak Teker ve Özer (2016) tarafından geliştirilen Sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeği (SMSTMÖ) ve araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları uygulanmıştır. Öğretmen adaylarından verilerin toplanma süreci iki aşamada tamamlanmıştır. İlk aşamada, uygulamaya başlanmadan önce SMSTMÖ ölçeği gruba uygulanmış ve veriler not edilmiştir. Ön-test verileri toplandıktan sonra, gruba sanal müze hakkında bilgi verilerek sanal müze uygulaması gerçekleştirilmiştir. Dört ders saati sonunda veri toplama sürecinin ikinci aşamasına geçilmiştir. Sürecin ikinci aşamasında ise, aynı öğretmen adaylarına aynı ölçek olan SMSTMÖ ölçeği son test olarak verilmiş ve veri toplama süreci tamamlanmıştır. Verilerin toplanması çevrimiçi olarak gerçekleşmiştir. Ölçeklerin tamamlanmasının ardından öğretmen adayına bireysel olarak çevrimiçi yapılan görüşmeler ile görüşler alınmıştır. Bu görüşmeler görüşme sonunda araştırmacı tarafından not edilmiş ve analizi yapılmıştır.

Nicel verilerin analizine geçilmeden önce verilerin normallğine Shapiro-Wilk testi ile bakılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir ($p=0,003$; $p<0,05$). Bu çalışmada veri sayısı 30'un altında olduğu için normallik testlerinden Shapiro-Wilk testi kullanılmıştır. Araştırmada nicel verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiklerden ve Wilcoxon İşaretli Sıralar testinden yararlanılmıştır.

Araştırmada nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi araştırmacının farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için kullandıkları yöntemdir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bu analiz için temel amaç bulguların özetlenmesi ve yorumlanarak sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda yapılan çalışma belirlenen temalar göre özetletme yorumlama yoluna gidilerek gerçekleştirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde nicel ve nitel verilerin çözümlenmesinden sonra ulaşılan bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda sunulmuştur.

4.1. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZE KULLANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Araştırmada belirlenen “*Sanal müze kullanımı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşlerini nasıl etkilemiştir?*” sorusuna cevap bulabilmek amacıyla öğretmen adaylarına sanal müze kullanımı öncesi ve sonrasında iki defa “*Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği*” uygulanmış ve puanlar arasındaki farklılaşma belirlenmeye çalışılmıştır. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları Tablo 4.1’deki gibidir.

Tablo 4.1: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Kullanımına İlişkin Görüşleri

Son test- Ön test	N	SSO	SST	Z	P
Negatif Sıralar	6 ^a	10,83	65,00	1,99	,046
Pozitif Sıralar	16 ^b	11,75	188,00		
Eşit	0 ^c				
Toplam	22				

Tablo 4.1. sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarını göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşlerini belirten ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($Z=1,99$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplam puanları dikkate alındığında söz konusu farklılığın öğretmen adaylarının son test puanları lehine olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşleri yapılan etkinlikler sonucunda olumlu yönde değişmiştir denilebilir.

4.2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SANAL MÜZELER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN BETİMSSEL ANALİZİ

Veri toplama aracında yer alan daha önce “*Sanal müze uygulaması hakkında bilginiz var mıydı? Varsa bu bilgiyi nereden edindiniz?*” sorusuna ilişkin öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar analiz edilmiş ve Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Hakkındaki Bilgileri

	Evet (f)	Hayır (f)
Daha önce sanal müze uygulaması hakkında bilginiz var mıydı?	10	12

Tablo 4.2'ye göre öğretmen adaylarının yarıdan fazlasının uygulama yapılmadan önce sanal müze uygulaması hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarından sanal müze uygulaması hakkında bilgisi olanların bilgi kaynağı araştırılmış ve öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar gruplandırılmıştır.

Tablo 4.3: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Hakkındaki Bilgi Kaynakları

	Kendim araştırdım (f)	Öğretmenimden (f)	Sosyal medyadan ve dergilerden (f)
Daha önce sanal müze uygulamasını nereden öğrendiniz?	3	3	4

Tablo 4.3'e göre katılımcılar en fazla sanal müze uygulamasını sosyal medyadan ve dergilerden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Kendi araştırmaları sonucu sanal müze uygulamasından haberdar olan öğrenciler Ö11, Ö14 ve Ö21'dir. Bu konuda Ö14 bilgi kaynağını *"Google haritaları çok kullanırım. Ara ara girer bakarım. Bu sayede sanal müzeleri de öğrendim"* demiştir. Sanal müze uygulamasını öğretmenleri aracılığıyla öğrendiklerini belirten öğrenciler Ö6, Ö17 ve Ö22'dir. Ö17 bu konudaki bilgi kaynağını *"Lisede rehber öğretmenim söylemişti bize. Hatta bizim kullanmamıza da izin vermişti"* sözleriyle ifade etmiştir. Sanal müze uygulamasını sosyal medyadan ve dergilerden öğrendiklerini belirten öğrenciler Ö1, Ö4, Ö10 ve Ö19'dur. Örneğin Ö1 bu konuda *"Bilim teknik dergisini düzenli olarak okuyorum. Geçen ayki sayısında bu konu hakkında bilgi edinmiş ve internet sitelerinden bazı müzeleri gezmiştim"* derken Ö4 *"...daha önce bununla ilgili bir internet haberi okumuştum oradan bilgi edindim"* demiştir. Bunun dışında Ö10 ve Ö19 da sosyal medya aracılığıyla sanal müze uygulamasını duyduklarını ifade etmişlerdir. Diğer öğrenciler ise daha önce hiç duymadıklarını ve bu sebeple kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Veri toplama aracında yer alan *"Sanal müze uygulamasını daha önce kullandınız mı? Niçin kullandınız ya da kullanmadınız?"* sorusuna ilişkin öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar analiz edilmiş ve Tablo 4.4'de sunulmuştur.

Tablo 4.4: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Kullanım Durumları

	Evet (f)	Hayır (f)
Daha önce sanal müze uygulamasını daha önce kullandınız mı?	5	17

Tablo 4.4’e göre sanal müze uygulaması hakkında daha önce bilgi sahibi olan öğrencilerden sadece 5’i daha önce sanal müze uygulamasını kullandığını belirtmiştir (Ö1, Ö6, Ö10, Ö17, Ö22). Diğer tüm öğrenciler ise ya uygulama imkânları olmadığı için ya da bu uygulamadan haberi olmadıkları için kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Sanal müze uygulamasını daha önce kullanan öğrencilerden Ö17 bunu “*Fırsat buldukça kullanıyorum. Göbeklitepeyi, Çayönünü, Çanakkale müzelerini kullandım. Gidip canlı canlı göremediğim yerleri en azından merak gidermek, kültürlenmek için kullanıyorum. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adayı olarak her fırsatı kullanmamız gerekiyor bence*” Ö16 ise “*Sanal müze uygulamasını daha önce hiç duymamıştım. İlk defa bu uygulama aracılığıyla duyduğum için daha önce kullanmadım*” sözleriyle ifade etmiştir.

Veri toplama aracında yer alan “*Sanal müze uygulaması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?*” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 4.5’de bulunmaktadır.

Tablo 4.5: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulaması Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	f	Katılımcılar
Görülmeyen yerler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlar	13	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö11, Ö15, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21
Akılda kalıcılığı artırır	3	Ö6, Ö16, Ö22
Masrafsızdır ve zaman esnekliği sağlar	2	Ö9, Ö14
Konuyu Somutlaştırır	2	Ö10, Ö17
Dikkat çeker ve dersi eğlenceli kılar	2	Ö12, Ö13

Sanal müze uygulaması hakkında öğretmen adaylarının görüşleri analiz edildiğinde beş kategori altında toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğretmen adayları sanal müze uygulamasını genel olarak olumlu özelliklerle nitelendirmişlerdir. Öğretmen adaylarına göre sanal müze uygulaması en çok görülmeyen yerler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır. Ö1’e göre sanal müzeler “*Her istediğimiz müzeye gitme koşulları olmadığından sanal müze oldukça kullanışlı*” olarak bulunmaktadır. Ö3’e ise bu soruya yönelik olarak “*Sanal tur uygulamasının çok faydalı olduğunu düşünüyorum gitmek istediğim çok müze vardı ancak gidememişim. Böylelikle birçok*

müze hakkında bilgi sahibi olabileceğim” şeklinde cevap vermiştir. Katılımcılar tarafından belirtilen bir diğer yararlılık sanal müzelerin akılda kalıcılığı artırmasıdır. Örneğin Ö6 bu konudaki düşüncesini “...görmek öğrenmeyi hızlandırır sanal müze uygulamasıyla öğretilmek istenen konular daha akılda kalıcı olur diye düşünüyorum” olarak belirtmiştir. Ö16 ise “...ilerde öğretmen olduğumuzda sınıflarımızda kullandığımızda sanal müze sayesinde öğrencilere gidemediğimiz yerleri göstererek dersin kalıcılığını arttırabiliriz” diyerek sanal müzelerin üstünlüğüne değinmiştir. Katılımcılar göre sanal müzelerin diğer faydaları masrafsız ve zaman esnekliği sağlaması, konuyu somutlaştırması, dikkat çekici olması ve dersi eğlenceli kılmasıdır. Bu konudaki öğretmen adayı görüşleri sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- *“Sanal müzeler çok faydalı çünkü sınıf içinde masrafsız ve zaman kaybı olmadan yerimizde durarak birçok müzeyi gezebilmek oldukça güzel bir özellik.” (Ö9)*
- *“Öğrencilere tarihle veya coğrafya ile ilgili konularda anlatılan soyut kavramların kafalarında daha iyi canlanması için sanal müzelerin faydalı olacağını düşünüyorum.” (Ö17)*
- *“Öğretmen olduğumuzda sınıfımızdaki öğrencileri müzeye götüremesek bile sanal müze uygulamasını kullanarak gösterebiliriz. Böylece derslerimizde farklı şeyler yaparak öğrencilerimizin dikkatlerini çekmeyi sağlar ve dersimizi daha eğlenceli hale getirebilir.” (Ö13)*

Veri toplama aracında yer alan “*Sanal müze uygulaması sosyal bilgiler dersi için gerekli midir? Açıklar mısınız?*” sorusuna verilen cevaplar Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Uygulamasının Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımına İlişkin Görüşleri

Görüşler	f	Katılımcılar
Etkili öğrenmeyi sağlar	9	Ö1, Ö8, Ö11, Ö12, Ö15, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22
Tarihi ve coğrafi konuların öğretimini kolaylaştırır	9	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö13, Ö16, Ö18
Kavram öğretiminde etkilidir	4	Ö4, Ö7, Ö14, Ö17

Tabloya göre sanal müze uygulaması sosyal bilgiler dersi özelinde etkili öğrenmeyi sağlar. Tarihi ve coğrafi konuların öğretimini kolaylaştırır. Örneğin Ö1’e göre “*Derse çocuklara öğreteceğimiz bilgiler sonucunda müze gezileri imkânsızlıktan dolayı kısıtlı olabilir. Etkili öğrenme için sanal müze turları gereklidir*” Ö8 ise “*Sosyal bilgiler ders programı incelendiğinde; öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar bağlamında, Sosyal bilgiler dersi, teknoloji kullanımı için en uygun içeriğe sahip derslerden biridir.*

Sosyal bilgiler teknoloji ile desteklendiğinde daha etkili bir öğretim gerçekleştirilebilir” Öğretmen adayları tarafından en çok ifade edilen görüşlerden bir diğeri sanal müzelerin özellikle Tarihi ve coğrafi konuların öğretimini kolaylaştırdığı üzerinedir. Ö3 bu konudaki düşüncesini *“Sosyal bilgiler dersi birçok tarihi konuyu ele alıyor geçmişten şimdiye dek yapılanlar arasında bir köprü gibidir bu yüzden en çok bu ders için gereklidir”* sözleriyle ifade ederken Ö13 ise *“Sosyal bilgiler içinde tarihi ve coğrafyayı barındırır. Öğrencilere eski zamanlarda kullanılan aletleri, yaşayan hayvanları, insanların hangi durumlarda yaşadığını göstermek için bu tür uygulamaları kullanarak görsel açıdan görüp bilgilerin daha kalıcı olmalarını sağlar”* sözleriyle ifade etmiştir. Sanal müze uygulaması öğretmen adaylarına göre ders içinde bulunan kavramların öğretiminde de etkilidir. Örneğin Ö14 bu konudaki düşüncesini *“Sosyal bilgiler dersinde çok fazla yer, coğrafya, yer ismi geçmektedir. Gidip göremesek bile o yerleri sanal tur ile öğrencilere bilgi edindirilebilir”* olarak belirtmiştir. Dersin disiplinler arası yapısı nedeniyle birçok disipline ait kavramları içinde barındırması öğretimi zorlaştırmaktadır. Öğretmen adaylarına göre sanal müzeler aracılığıyla kavramları barındıran bazı eserler öğrencilere gösterilerek kavram öğretimi desteklenebilir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamı tüm bu gerekçelerle öğretmen olarak görev başladıktan sonra derslerinde sanal müze uygulamalarından yararlanacaklarını ifade etmektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşleri belirlendikten sonra sanal müzelerle değer kazanımına ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda onlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve öğretmen adaylarının belirttiği değerler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenerek verilen cevaplar doğrultusunda frekansları içeren tablolar halinde sunulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının görüşlerini içeren doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

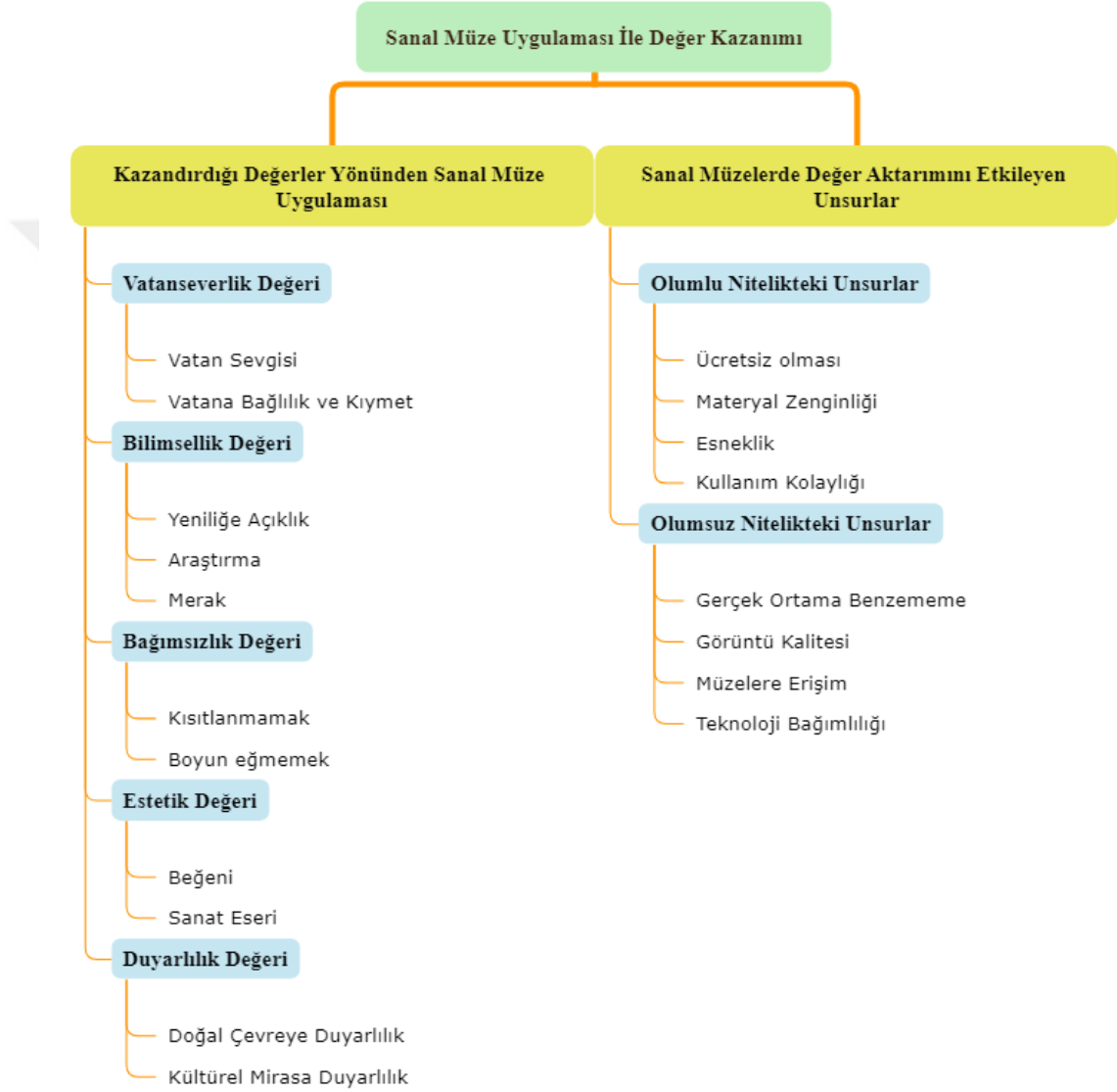
Tablo 4.7: Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerden Kazanılan Değerlere İlişkin Görüşleri

Değer	f
Vatanseverlik	11
Bilimsellik	8
Bağımsızlık	6
Estetik	6
Duyarlılık	5
Toplam	41

Tablo 4.7. sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerden kazanılan değerlere ilişkin görüşlerini göstermektedir. Buna göre öğretmen adayları sanal müze

aracılığıyla en çok vatanseverlik değerinin ($f=11$) kazanılacağına inanmaktadır. Bunu bilimsellik ($f=8$), bağımsızlık ($f=6$), estetik ($f=6$) ve duyarlılık ($f=5$) değerleri izlemektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının belirttikleri değerleri gösteren temalar ve kodlar Şekil 4.1’deki gibidir.

Şekil 4.1: Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerden Kazanılan Değerlere İlişkin Görüşleri

Şekil 4.1. sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzeler aracılığıyla kazanılacağı düşünülen değerleri göstermektedir. Öğretmen adaylarının görüşleri “Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması” ve “Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar” olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. “Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması” altında bulunan alt temalar “Vatanseverlik”, “Bilimsellik”, “Bağımsızlık”, “Estetik” ve “Duyarlılık” olarak

bulunmuştur. “Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar” ise kendi içinde “Olumlu Nitelikteki Unsurlar” ve “Olumsuz Nitelikteki Unsurlar” olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

4.3. KAZANDIRDIĞI DEĞERLER YÖNÜNDEN SANAL MÜZE UYGULAMASI

Bu tema altında bulunan alt temalar “Vatanseverlik”, “Bilimsellik”, “Bağımsızlık”, “Estetik” ve “Duyarlılık” olarak belirlenmiştir. Oluşturulan alt temalar altındaki kodlar kullanım sıklığına göre aşağıda verilmektedir.

4.3.1. Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerin analizi sonucunda sanal müzelerin en çok vatanseverlik değerinin (f=11) gelişimine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vatanseverlik değeriyle ilişkili belirlenen alt tema ve kodlar Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8: Vatanseverlik Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Vatanseverlik	Vatan Sevgisi	Ö1, Ö3, Ö5, Ö15, Ö17, Ö20, Ö21, Ö22
		Vatana Bağlılık ve Kıymet	Ö6, Ö7, Ö19

Tablo 4.8’e göre “Vatanseverlik” alt teması kendi içinde “Vatan Sevgisi” ve “Vatana Bağlılık ve Kıymet” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Öğretmen adayları vatanın savunması amacıyla geçmiş savaşa ait eserlerin sanal müze aracılığıyla görülmesinin vatanseverlik değerini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının bu konudaki görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir.

-Sanal müzeler aracılığıyla öğrencilerin değer algıları olumlu yönde değişebilir. Örneğin ben öğrencilerime Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi, Gelibolu Savaş Müzesi gibi müzeleri gezdirerek vatanseverlik değerlerini geliştirebilirim (Ö17).

-Sanal müzelerin öğrencilerin öğrenimine katkı sağlayacağını düşünüyorum. Örneğin Çanakkale savaşından kalma kalıntıların olduğu bir müzede öğrencilere sanal tur yaptırarak bizler için canını feda eden askerlere saygı duymayı öğretilip vatan sevgisi aşılayabiliriz (Ö21).

-Değerler soyut kavramlar olduğu için öğrenciler bu tür kavramları anlamada çoğu zaman zorluk çekerler bu nedenle soyut kavramların somutlaştırılması öğrenmeyi daha

kalıcı kılar. Müzeler genelde bizden önce yaşamış insanlara, savaşlara ait kalıntılar olduğu için öğrenciler bunu gördüklerinde vatanseverlikleri gelişebilir (Ö22).

On yedi, yirmi bir ve yirmi iki numaralı öğretmen adaylarının görüşlerinde olduğu gibi vatanseverlik genel olarak cephede savaşmak yani ülkesinin toprak bütünlüğünü sağlamak için canı pahasına girilen çabayı belirtmektedir. Bir, üç, beş, on beş ve yirmi numaralı öğretmen adayları benzer olarak savaşlara ait kalıntıları gösteren müzelerin öğrencilerin vatanseverlik algısını olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmektedir. Bunun dışında vatanının çıkarlarını koruyan ve onu ileriye taşımak için çaba gösteren kişiler de öğretmen adayları tarafından vatansever bireyler olarak adlandırılmaktadır. On dokuz numaralı öğretmen adayı bu konudaki görüşünü vatanını korumak ve geliştirmek için bir şeyler ortaya koyan insanlara ait kalıntıları görmek öğrencilerin vatanseverlik algısını geliştirir sözleriyle ifade etmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılardan örnekler aşağıda sunulmuştur.

Tarihi bir müze içinde sadece kalıntılar bulunmaz. Bilim ve Teknoloji müzelerinde olduğu gibi geçmişte oluşturulan çeşitli icat ve eserlere de yer verilebilir. Öğrenciler bu buluş ve eserleri gördüklerine kendilerine olan güvenleri artabilir ve vatanlarına daha çok bağıllık duyabilirler (Ö6).

Sanal müzeler sadece bir eserin geçmişinin anlatımından ibaret değıldir. Bir mekânın ya da orada ortaya çıkan eserlerin ne şartlar altında oluşturulduğunu görmek önemlidir. Sadece o eserleri görmekle yetinmez aynı zamanda o ruhu hissetmeye çalışırsak vatanımızın kıymetini daha iyi anlamış oluruz. (Ö7).

Ö7'nin de belirttiğı gibi öğrenciler sanal müzeler aracılığıyla sadece çeşitli eserleri ve yerleri görmezler. Aynı zamanda o eserler oluşturulurken hâkim olan ruhu da hissedebilirler. Öğrencilerin kurmuş oldukları empati yeteneğıyle birlikte vatanın kıymeti daha iyi anlaşılabilir ve vatana olan bağıllıkları artırılabilir.

4.3.2. Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından en çok belirtilen ikinci değer bilimsellik (f=8) olarak bulunmuştur. Bilimsellik alt teması altında oluşturulan kodlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.9: Bilimsellik Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Bilimsellik	Yeniliğe Açıklık	Ö2, Ö4, Ö8
		Araştırma	Ö1, Ö10
		Merak	Ö13, Ö14, Ö21

Tablo 4.9’a göre “Bilimsellik” alt teması kendi içinde “Yeniliğe Açıklık”, “Araştırma” ve “Merak” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Yeniliğe açıklıkla ilgili öğretmen adaylarına ilişkin doğrudan ifadeler aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencisi olarak okumayı, yazmayı, gezmeyi ve keşfetmeyi severim. Yeniliğe açık bir insanım. Öğretmen olarak göreve başladığımda da sanal müzelerden yararlanarak öğrencilerime yenilikçi, bilimsel bir bakış açısı kazandırabilirim (Ö2).

Sanal müzeler okul için etkili bir öğrenme keşfetme aracı. Kullanımı kolay. Öğrencileri Türkiye’nin her yerinde bulunan müzelere götürmek birçok açıdan mümkün olmayabiliyor. Ancak sanal müzeler aracılığıyla öğrencilerin yeni yerler keşfetmesi sağlanabilir. Onlarda merak duygusu uyandırabilir (Ö4).

Öğretmen adayları sanal müzeleri değerler eğitimi açısından değerlendirirken Ö2 gibi Ö8’de yenilikçi bakış açısına sahip olduğu için sanal müzelerden yararlandığını belirtmiş ve bunu bilimsellik değeri ile ilişkilendirmiştir. Bazı öğretmen adayları ise kendi özelliklerinden ziyade sanal müzelerin öğrencilerin yenilikçi bakış açılarını destekleyeceği yönünde açıklamada bulunmuşlardır. Yenilikçi bakış açısı dışında Ö10 sanal müzelerin kişileri araştırmaya teşvik ettiği için bilimsellik algılarını geliştirdiğini ifade etmiştir. Ö10 ile benzer görüşe sahip olan Ö1 bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki gibi belirtmektedir.

Sanal müzeler hakkında daha önce bilgi sahibiydim. Araştırmayı severim. Bilim teknik dergisini düzenli olarak okuyorum. Geçen ayki sayısında sanal müzeler hakkında bilgi veriliyordu. Ben de bu konu hakkında böylelikle bilgi sahibi olmuş ve internet sitelerinden bazı müzeleri gezmiştim. İstanbul’da bulunan İslam Bilim ve Teknoloji tarihi müzesi bu müzelerden biriydi. Fuat Sezgin tarafından oluşturulan bu müze öğrencilere gezdirilerek bilimsellik değer algıları olumlu yönde etkilenebilir (Ö1).

Birinci öğretmen adayı Fuat Sezgin tarafından oluşturulan İslam Bilim ve Teknoloji müzesini gezdikten sonra öğrencilerin bilimsellik değer algılarının geliştirilebileceğini düşünmektedir. Katılımcı daha önce araştırma merakı sayesinde sanal müzeler hakkında bilgi sahibi olduğunu da eklemiştir. Öğretmen adayları yeni yerler

görme merakı sayesinde öğrencilerin bilimsellik değerlerinin olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir (Ö14). Bilimsellik teması altında oluşturulan kodlardan biri merakla ilgilidir. Öğretmen adaylarının doğrudan ifade ettiği görüşleri aşağıda verilmiştir.

- Sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir ders. Bu derste çok fazla yer ismi ya da coğrafi terim geçiyor. Öğrenciler ve biz bizzat gidip oraları göremesek bile bu yerleri öğrenebilir, meraklarını giderebilirler. O yerler hakkında bilgi sahibi olabilirler. Tüm bunların öğrencilerin bilimsellik algılarını olumlu yönde değiştireceğine inanıyorum (Ö13).

- Öğrenciler de kendi başlarına sanal müze turu yapabilir bu sayede birçok anlamda kendini geliştirebilir daha fazla merak edip daha fazla araştırma yapmaya yönlenebilmesi açısından sanal müzeler önemlidir. Bu uygulamanın öğrenciler açısından birçok bilimsel kazanımı olabilir (Ö21).

Öğretmen adayları merak duygusunun öğrencilerini daha fazla araştırma yapmaya sevk edeceğini düşünmektedir. Öğrencilerin merakları arttıkça yeni yerler görme ve öğrenme istekleri artacak ve bu doğrultuda sanal müzelerden daha fazla yararlanacaklardır.

4.3.3. Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından en çok belirtilen değerlerden bir diğeri bağımsızlık (f=6) olarak ifade edilmektedir. Bağımsızlık alt teması altında bulunan kodlar Tablo 4.10'daki gibidir.

Tablo 4.10: Bağımsızlık Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Bağımsızlık	Kısıtlanmamak	Ö9, Ö11
		Boyun Eğmemek	Ö12, Ö13, Ö18, Ö22

Tablo 4.10'a göre "Bağımsızlık" alt teması kendi içinde "Kısıtlanmamak" ve "Boyun Eğmemek" olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Kısıtlanmamak, genelde öğretmen adayları (Ö9, Ö11) tarafından sadece siyasi anlamda değil kültürel, ekonomik vb. alanlardaki bağımsızlığı da içermektedir. On bir numaraları öğretmen adayı bu düşüncesini Atatürk'ün yaptığı inkılaplarla örneklendirmiştir. Bu konudaki düşüncelerini yansıtan doğrudan ifade aşağıdaki gibidir.

Milli Mücadele yıllarında özellikle Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde verilen mücadelenin izlerini öğrenciler sanal müzeler aracılığıyla görebilir. Kısıtlanmamak, tam bağımsız olabilmek için yapılan inkılaplar böylelikle öğrencilere hissettirilebilir (Ö11).

Öğretmen adayları tam bağımsızlığın dışında özellikle siyasi anlamda bağımsızlığın sanal müzeler kullanılarak geliştirilebileceğini belirtmektedir. On üç numaralı öğretmen adayı sanal müzeler sayesinde öğrenciler devletimizin başka devletlerin egemenliğine girmemek için verdiği çabayı görebilir sözleriyle ifade etmektedir. Bu konuda on iki, on sekiz ve yirmi iki numaralı öğretmen adaylarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

Türk toplumları eski tarihlerden beri çok geniş bir coğrafyada kimsenin boyundurluğu altına girmeden yaşamış ve çeşitli eserler vermişlerdir. Öğrenciler sanal müzelerden yararlandıklarında Türklerin yaşayışlarına dair izleri görebilecek ve bağımsızlığın ne kadar önemli olduğunu anlayabileceklerdir (Ö12).

Türk milleti geçmişten günümüze hiç kimseye boyun eğmemiş ve bir başka devlete bağlı olmamıştır. Bağımsız kalabilmek için vatan toprakları şehit kanlarıyla sulanmıştır. Sanal müzelerde öğrenciler atalarından kalan özellikle savaşlarla ilgili eserleri gördükçe bağımsızlık uğruna verilen mücadeleye yakından şahit olabilir (Ö18).

Sanal müzeler sayesinde öğrenciler önemli şahsiyetler ve yaptıkları eserler hakkında bilgi sahibi olabilirler. Bağımsızlığın kolay elde edilmediğini böylelikle öğrenmiş olurlar (Ö22).

Sanal müze denildiğinde öğretmen adaylarının genellikle aklına tarihi müzelerin geldiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple vatanseverlik ve bağımsızlık değerlerinin daha çok ifade edildiği düşünülmektedir. Bu değerlerin dışında öğretmen adayları tarafından daha sık yinelenen değer ifadelerinden bir diğeri estetik olarak bulunmuştur.

4.3.4. Estetik Değerine İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının sanal müzeler aracılığıyla kazandırılabilceği düşündükleri değerlerden bir diğeri estetikdir. Estetik alt teması altında bulunan kodlar Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11: Estetik Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Estetik	Beğeni	Ö5, Ö16, Ö22
		Sanat Eseri	Ö3, Ö14, Ö21

Tablo 4.11'e göre "Estetik" alt teması kendi içinde "Beğeni" ve "Sanat Eseri" olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Sanal müzeler içinde bulunan eserler ve geçmiş dönemden günümüze ulaşan kalıntılar dönemin şartlarıyla değerlendirildiğinde dönemdeki estetik algısının ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir (Ö22). Beş ve on altı numaralı öğretmen adayları sanal müzeleri kullandıklarındaki beğenilerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir.

Daha önce Gaziantep'te bulunan Zeugma müzesini sanal müze uygulaması aracılığıyla ziyaret ettim. Müze içerisinde bulunan iki bin yıldan fazla süre önce yapılmış mozikleri gördüğümde hayret ettim ve eserleri çok beğendim. O dönemdeki insanların sahip oldukları bilgiyi, tecrübeyi ve imkânları çok merak ettim. Öğretmen olarak göreve başladığımda öğrencilerimin de bu güzel eserleri görmelerini çok isterim (Ö5).

Gidip canlı göremediğim yerleri görmek ve merakımı gidermek için sanal müze ve sanal tur uygulamalarını kullanıyorum. Göbeklitepe'nin gizemiyle ilgili bir yazı okumuştum. Okuduğum bu yazı çok ilgilimi çekti. Haberdan sonra biraz araştırma yaptım ve Göbeklitepe'yi sanal tur uygulamasıyla gezdim. Binlerce yıl öncesinin kalıntılarını görmek hoşuma gitti. Taşlar üzerine işlenen motifleri çok beğendim (Ö16).

Sanal müze uygulamasını deneyimleyen öğretmen adayları deneyimlerinden bahsetmiş ve özellikle geçmiş dönemden günümüze kalan eserleri beğendiklerini belirtmişlerdir. Sanal müze uygulaması kullanımını müzede bulunan sanat eserleriyle bağdaştıran öğretmen adayları görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmektedirler.

Sanal müze uygulamasının değer edindirmede çok etkili olduğunu düşünüyorum. Müzeleri canlı görme imkânına öğrenciler her zaman sahip olamayabiliyor. Bunun için maddi imkânlar yeterli olmuyor ve izin noktasında sıkıntı çekiliyor. Sanal müze uygulamasının kullanımın kolay olması ve ücretsiz olması nedeniyle öğretmen ve öğrenciler tarafından kolaylıkla kullanılabilir. Öğrenciler sanal müzeler içerisinde bulunan sanat eserlerini görerek estetik bir bakış açısına sahip olabilir (Ö3).

...örneğin Odunpazarı Modern Müzesi gibi birçok sanat eserinin görülebildiği müzeleri ziyaret etmek öğrencilerin estetik değerlerini geliştirebilir (Ö14).

Sosyal bilgiler dersi içerisinde bulunan bazı ünitelerde müzeler, eserler ve geçmişe dair kalıntılarla ilgili teorik bilgiler bulunuyor. Bu ders sadece düz anlatım ya da gösteri gibi yöntemlerle işlendiğinde öğrenciler için kalıcı olmuyor. Ancak bu konular anlatılırken yeri geldikçe sanat eserleri ya da oluşturulan diğer eserler sanal müze uygulamasıyla gösterilse öğrenciler için daha kalıcı ve öğretici olur (Ö21).

Güzellik algısı ve sanat eseri algısı estetik değerinin içinde yer alan unsurlardandır. Bu sebeple öğrencilerin sanat eserlerine yönelik yaptıkları vurgu, estetik değeriyle ilişkilendirilmiş ve bu tema altında işlenmiştir.

4.3.5. Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Sanal müzelerin etkisi olabileceği düşünülen bir diğer değer öğretmen adayları tarafından duyarlılık olarak belirtilmiştir. Bu değer altında yer alan kodlar Tablo 4.12’de belirtilmektedir.

Tablo 4.12: Duyarlılık Değerine İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Duyarlılık	Doğal Çevreye Duyarlılık	Ö4, Ö10
		Kültürel Mirasa Duyarlılık	Ö8, Ö12, Ö15

Tablo 4.12’ye göre “*Duyarlılık*” alt teması kendi içinde “*Doğal Çevreye Duyarlılık*” ve “*Kültürel Mirasa Duyarlılık*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Doğal çevreye duyarlılık öğretmen adayları tarafından çevreye karşı saygılı olmak ve geçmişten kalan eserleri korumakla ilişkilendirilmiştir (Ö10). Dört numaralı öğretmen adayı doğal çevreye duyarlılık konusundaki düşüncelerini aşağıda belirtmektedir.

Sanal müzelerin öğrencilere kazandırabileceği değerlerden biri olarak doğal çevreye duyarlılık değerini görüyorum. Çünkü öğrenciler binlerce, yüzlerce yıl öncesinden kalan bu eserleri gördükçe onları korumayı ve gelecek nesillere ulaştırmayı vazife edinebilir (Ö4).

Doğal çevreye duyarlılık, öğretmen adayları tarafından genellikle günümüze ulaşan eserleri, kalıntıları korumakla ilişki olarak ifade edilmiştir. Bunun dışında öğretmen adayları sanal müzelerin kültürel mirasa duyarlılıkta önemli bir aracı rol üstlendiğini de belirtmektedir. Öğretmen adaylarının kültürel mirasa duyarlılıkla ilgili doğrudan ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler dersi, geçmişten günümüze kadar yapılanları aktaran bir köprü gibi. Sanal müzelerin bunun için gerekli olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler kendi milletlerini böylelikle daha iyi tanıyabilir ve kültürel miraslarına karşı daha duyarlı olabilirler (Ö8).

Sanal tur ve sanal müze uygulamaları sayesinde müzelerin değeri daha iyi anlaşılabilir. Müzeler daha iyi tanındığında öğrenciler kültürel miraslarını daha iyi bilip

onları koruyabilirler. Ayrıca müzelerin sadece bir toplumun değil tüm insanlığın mirası olduğu daha iyi anlaşılabilir (Ö12).

Müzelerdeki eserler kültürümüzün ve değerlerimizin en kalıcı kanıtlarıdır. Bu açıdan somut bilgi edinerek daha iyi bir öğrenme gerçekleşir (Ö15).

Sanal müzeler kendi kültürümüze ait çok sayıda maddi ve manevi unsuru barındırdığından sanal müzelerin kullanımı kültürel mirasa olan duyarlılığı artırmaktadır. Öğretmen adaylarının doğrudan ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Sanal müzelerde değer aktarımının etkili olabilmesi için öğretmen adayları bazı unsurların gerekliliğini ifade etmiştir. Bu unsurlar aşağıda verilmektedir.

4.4. SANAL MÜZELERDE DEĞER AKTARIMINI ETKİLEYEN UNSURLAR

Bu tema altında bulunan alt temalar “*Olumlu Nitelikteki Unsurlar*” ve “*Olumsuz Nitelikteki Unsurlar*” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Oluşturulan alt temalar altındaki kodlar kullanım sıklığına göre sunulmaktadır.

4.4.1. Olumlu Nitelikteki Unsurlar

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerde öğretmen adayları sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen bazı unsurlar olduğundan bahsetmişlerdir. Olumlu nitelikteki unsurlara ilişkin oluşturulan alt tema ve kodlar Tablo 4.13’de verilmektedir.

Tablo 4.13: Olumlu Nitelikteki Unsurlara İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımı
Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar	Olumlu Nitelikteki Unsurlar	Ücretsiz Olması	Ö2, Ö8, Ö15, Ö16
		Materyal Zenginliği	Ö1, Ö4, Ö9
		Esneklik	Ö11
		Kullanım Kolaylığı	Ö20

Tablo 4.13’e göre “*Olumlu Nitelikteki Unsurlar*” alt teması kendi içinde “*Ücretsiz Olması*”, “*Materyal Zenginliği*”, “*Esneklik*” ve “*Kullanım Kolaylığı*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Sanal müzelerin ücretsiz olmasıyla ilgili on altı numaraları öğretmen adayı görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

Sanal müzeleri sadece öğretmenler, öğretmen adayları ve öğrenciler kullanmıyor. Müzeler öğretmenlere ve öğrencilere ücretsiz diye biliyorum. Ancak halktan herhangi biri için ücretli olabiliyor. Bu da müze kullanımının önünde bir sınırlılık bence. Sanal müzelerin

ücretsiz olması nedeniyle isteyen herkes bu uygulamayı ücretsiz kullanabilir ve bazı değerler böylelikle kazanılabilir (Ö16).

Sanal müzelerin ücretsiz olmasının değer edindirmede olumlu etkisi olduğunu belirten diğer öğretmen adayları da bulunmaktadır (Ö8, Ö15, Ö2). Öğretmen adaylarına göre sanal müzelerin olumlu niteliklerinden bir diğeri dersler için materyal zenginliği oluşturmastır. Oluşturulan materyal zenginliği sayesinde öğrenciler konuları öğrenmede çeşitli avantajlar elde edebilir. Örneğin Ö4 bu konudaki düşüncesini “*Sanal müzeler aracılığıyla çocukların görsel zekâsını geliştirebilirim. Çocukların coğrafî konumları öğrenmesinde kolaylıkla yardımcı olurum*” diyerek ifade etmiştir. Ö1 ve Ö9 da benzer olarak sanal müzelerin öğrenme çeşitliliğine yardımcı olacağı düşüncesindedir. Sanal müzelerin sağladığı olanaklardan bir diğeri istenilen yer ve zamanda bu uygulamanın kullanılabilmesidir. On bir numaralı öğretmen adayı bu konudaki düşüncesini aşağıda belirtmiştir.

Öğretmen olarak atandığımda öğrencilerimle birlikte müze gezisi yapacak olsam yasal izin, maddiyat ve planlama noktasında büyük ihtimal sıkıntı yaşarım. Bu gibi etkinliklerin yapılabilmesi için ekstra bir zaman dilimi gerekiyor. Ancak sanal müzelerden istediğimiz zaman yararlanabiliyoruz yani daha esnek bu sebeple bence tercih edilmesi gereken bir uygulama (Ö11).

Sanal müze gezisi için ek bir planlamaya ihtiyaç duyulmaması ve istenilen her an bu uygulamadan yararlanabilmesi nedeniyle öğretmen adayları tarafından olumlu olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanında sanal müze uygulaması kullanımının kolaylığı ile ilgili yirmi numaralı öğretmen adayı görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

Sanal müze uygulamasını kullanabilmek için teknik ya da ekstra bir bilgi gerekmiyor. Kullanımı kolay. Sadece okları kullanarak rahatlıkla müzeler gezilebiliyor. Arada okları hareket ettirmekte zorlansam da bu problemin benden kaynaklandığını düşünüyorum (Ö20).

4.4.2. Olumsuz Nitelikteki Unsurlar

Sanal müze kullanımını olumlu etkileyen unsurların yanında olumsuz etkileyen unsurlar da bulunmaktadır. “*Olumsuz Nitelikteki Unsurlar*” alt teması altında oluşturulan kodlar Tablo 4.14’de belirtilmektedir.

Tablo 4.14: Olumsuz Nitelikteki Unsurlara İlişkin Alt Tema ve Kod Tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar	Olumsuz Nitelikteki Unsurlar	Gerçek Ortama Benzememe	Ö5, Ö10, Ö13, Ö17, Ö21
		Görüntü Kalitesi	Ö3, Ö7, Ö14
		Müzelere Erişim	Ö6, Ö18, Ö22
		Teknoloji Bağımlılığı	Ö12, Ö19

Tablo 4.14’e göre “*Olumsuz Nitelikteki Unsurlar*” alt teması kendi içinde “*Gerçek Ortama Benzememe*”, “*Görüntü Kalitesi*”, ve “*Müzelere Erişim*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Olumsuz olarak nitelendirilen kodlardan ilki gerçek ortama benzememedir. Ö5, Ö10, Ö13, Ö17, Ö21 sanal müzelerin birçok avantajı olmasına karşın gerçek ortamın yerini tutmayacağını ifade etmektedir. Örneğin Ö13 “*Sanal müzeler etkili bir öğretim aracı olabilir ancak param ve zamanım varsa yerinden görmeyi daha çok isterim. Çünkü aslının yerini tutacağını düşünmüyorum*” demiştir. Ö21 ise “*... sanal müzelerin en önemli sınırlılığı gerçek ortamın dışında olması*” diyerek sanal müzelerin dezavantajlarına değinmiştir. Sanal müzelerin diğer olumsuz niteliklerinden biri görüntü kalitesidir. Bazı öğretmen adayları (Ö3, Ö7) görüntü kalitesinin istenen düzeyde olmamasından kaynaklı sanal müzelerin etkin olarak kullanılmadığını ve bunun değer edindirmede olumsuz etkisi olduğundan bahsetmektedir. Ö14 bu konudaki düşüncesini “*Sanal müzedeki bazı eserleri yakından görüntülemek istediğimde imleci yaklaştırdıkça görüntünün bulanıklaştığını fark ettim. Bu sanal müze kullanımında karşılaşılabilecek olumsuz bir durum*” sözleriyle ifade etmektedir. Bunun dışında bazı müzelerin sanal müze ya da sanal tur uygulamasıyla görüntülenememesi öğretmen adayları tarafından bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Ö6, Ö22). On sekiz numaralı öğretmen adayı bu konudaki fikrini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

Siz bazı sanal müzeleri tanıttıktan sonra ben de evde birkaç müzeyi sanal olarak gezmek istedim ama bazı müzelerin sanal müze uygulaması yoktu (Ö18).

Öğretmen adayları tarafından ifade edilen bir diğer olumsuzluk sanal müze gibi bazı uygulamaların öğrencileri teknoloji bağımlılığına iteceği düşüncesidir. Bu konudaki düşüncesini Ö12 “*Günümüzde en büyük problemlerden biri sanala olan yönelim bu sebeple sanal uygulamaların çok kullanılmaması taraftarıyım*” diyerek belirtirken Ö19 “*Çocukları daha çok teknoloji kullanımına iteceği için internette daha fazla vakit*

geçireceklerdir. Bu da bir süre sonra bir sorun yaratabilir. Ayrıca her şeyi internetten halletme gibi bir alışkanlıkları da doğabilir” diye ifade etmiştir.

Öğretmen adayların sanal müze uygulamasının değerlerin öğretimine etkisi hakkındaki görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık değerlerinin öğretiminde etkili olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan sanal müze etkinliği öğretmen adaylarının sanal müzeler hakkındaki görüşlerini olumlu olarak etkilemiştir ve bu farklılık anlamlı düzeydedir. Öğretmen adayları sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen unsurları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirmişlerdir. Sanal müze uygulamasının ücretsiz olması, kullanım esnekliği ve kolaylığı olumlu olarak belirtilen unsurlardır. Olumsuz unsurlar ise sanal müze uygulamalarından bazılarının görüntü kalitesinin düşük olması ve tüm müzeler için sanal müze ve sanal tur uygulamasının kullanılmamasıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ TARTIŞMA ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sürecinde elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, tartışmaya ve elde edilen sonuçlardan hareketle araştırmaya getirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerde değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Karma araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada veriler nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılarak toplanmış ve çözümlenmiştir.

Buna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşlerini belirten ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Fark puanlarının sıra sayıları toplamı ve ortalaması dikkate alındığında söz konusu farklılığın öğretmen adaylarının son test puanları lehine olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik gerçekleştirilen sanal müze uygulaması eğitiminin öğrencilerin görüşlerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırmaya göre öğretmen adaylarının yarıdan fazlası uygulama yapılmadan önce sanal müze uygulaması hakkında bilgi sahibi değildir. Bilgi sahibi olan öğretmen adayları ise bu bilgiye kendi araştırmaları sonucu, öğretmenlerinden ya da sosyal medya ve dergilerden ulaşmışlardır. Öğretmen adaylarından yarıya yakını uygulamadan önce sanal müzeler hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtse de bu katılımcılardan sadece yarısı sanal müze uygulamasını kullanmıştır. Katılımcı grup büyük oranda daha önce sanal müze uygulamasını kullanmamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze uygulaması hakkındaki görüşleri analiz edildiğinde ifade edilen görüşler *“Görülmeyen yerler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlar”, “Akılda kalıcılığı artırır”, “Masrafsızdır ve zaman esnekliği sağlar”, “Konuyu somutlaştırır”, “Dikkat çeker ve dersi eğlenceli kılar”* olarak sıralanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde sanal müze uygulaması hakkındaki görüşleri analiz edildiğinde ifade edilen görüşler *“Etkili öğrenmeyi sağlama”, “Tarihi ve coğrafi konuların öğretimini kolaylaştırma”* ve *“Kavram öğretiminde etkili olma”* olarak sıralanmıştır.

Araştırmanın nitel bölümünde elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiş ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri “*Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması*” ve “*Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar*” olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. “*Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması*” altında bulunan alt temalar “*Vatanseverlik*”, “*Bilimsellik*”, “*Bağımsızlık*”, “*Estetik*” ve “*Duyarlılık*” olarak bulunmuştur. “*Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar*” ise kendi içinde “*Olumlu Nitelikteki Unsurlar*” ve “*Olumsuz Nitelikteki Unsurlar*” olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sanal müze uygulaması öğrencilerin değer algılarını olumlu yönde değiştirebilir ve en çok etki yaratacağına inanılan değerler sırasıyla vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık şeklindedir.

“*Vatanseverlik*” alt teması içinde bulunan kodlar “*Vatan Sevgisi*” ve “*Vatana Bağlılık ve Kıymet*” olarak tespit edilmiştir. Öğretmen adayları, geçmiş savaşlara ait eserlerin sanal müze aracılığıyla görülmesinin vatanseverlik değerini olumlu yönde etkileyeceğini ve bu durumun onların vatana bağlılıklarını artıracaklarını belirtmişlerdir.

“*Bilimsellik*” alt teması kendi içinde “*Yeniliğe Açıklık*”, “*Araştırma*” ve “*Merak*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Katılımcılara göre sanal müze uygulamasıyla bilim ve teknoloji müzelerinin gezilmesi öğrencilerin yeniliğe açıklık, araştırma ve merak duygularını geliştirerek onların bilimsel bir bakış açısı kazanmalarını sağlamaktadır.

“*Bağımsızlık*” alt teması kendi içinde “*Kısıtlanmamak*” ve “*Boyun Eğmemek*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Kısıtlanmamak, genelde öğretmen adayları tarafından sadece siyasi anlamda değil kültürel, ekonomik vb. alanlardaki bağımsızlığı da içermektedir. Tam anlamıyla bağımsız olabilmek için kendinden önce yapılanlar hakkında bilgi sahibi olmak öğrencilerin bağımsızlık algılarında olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Araştırma boyun eğmemek siyasi anlamdaki bağımsızlığı ifade etmekte diğer devletlerin boyundurluğu altına girmemeyi içermektedir.

“*Estetik*” alt teması kendi içinde “*Beğeni*” ve “*Sanat Eseri*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Katılımcılara göre sanal müzeler içinde bulunan eserler ve geçmiş dönemden günümüze ulaşan kalıntılar dönemin şartlarıyla değerlendirildiğinde öğrencilerde beğeni oluşturabilir ve bu durum onların estetik algılarını pozitif yönde etkileyebilir. Sanal

müzeler içinde bulunan birçok sanat eserinin görülmesi yine öğrencilerin estetik algılarını geliştirebilir.

“*Duyarlılık*” alt teması kendi içinde “*Doğal Çevreye Duyarlılık*” ve “*Kültürel Mirasa Duyarlılık*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Doğal çevreye duyarlılık öğretmen adayları tarafından çevreye karşı saygılı olmak ve geçmişten kalan eserleri korumakla ilişkilendirilmiştir. Bunun dışında öğretmen adayları sanal müzelerin kültürel mirasa duyarlılıkta önemli bir aracı rol üstlendiğini de belirtmişlerdir.

“*Olumlu Nitelikteki Unsurlar*” alt teması kendi içinde “*Ücretsiz Olması*”, “*Materyal Zenginliği*”, “*Esneklik*” ve “*Kullanım Kolaylığı*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Uygulamanın öğrenim çeşitliliği oluşturmaya, ücretsiz olması, istenilen yer ve zamanda kullanılmasıyla esnek oluşu ve kullanım kolaylığı olumlu niteliklerdendir.

“*Olumsuz Nitelikteki Unsurlar*” alt teması kendi içinde “*Gerçek Ortama Benzememe*”, “*Görüntü Kalitesi*”, “*Müzelere Erişim*” ve “*Teknoloji Bağımlılığı*” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Katılımcılar tarafından olumsuz olarak ifade edilen nitelikler, sanal müze uygulamasında bazı eserlerin görüntülerinin net olarak anlaşılamaması ve her müzeye erişimin sanal müze uygulamasıyla sağlanamıyor oluşudur.

5.2. TARTIŞMA

Araştırmada ilk olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla Teker ve Özer (2016) tarafından geliştirilen “Sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeği (SMSTMÖ)” kullanılmıştır. Söz konusu ölçek uygulama öncesinde ve sonrasında öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Öğretmen adaylarına uygulanan SMSTM Ölçeğinden elde edilen ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durum yapılan uygulamanın öğretmen adaylarının sanal müze ile ilgili görüşlerini olumlu yönde etkilendiğini göstermiştir. Araştırmanın bu bulgusu, İlhan ve Dolmaz’ın (2022) yaptığı çalışmada sanal müzelerin eğitim alanı olarak kullanılabileceği görüşüyle paralellik göstermektedir.

Araştırmaya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yarıdan fazlası uygulama öncesinde sanal müze uygulaması hakkında bilgi sahibi değildir ve büyük oranda öğretmen adayları sanal müze uygulamasını kullanmamıştır. Sanal müze uygulaması hakkında bilgi sahibi olan öğretmen adayları kendi araştırmaları sonucunda, öğretmenlerinden ya da sosyal medya ve dergilerden bu uygulamayı öğrenmişlerdir.

Araştırma sonucuyla benzer olarak Çınar, Utkugün ve Gazel'in (2021) çalışmasına göre de katılımcılar büyük oranda daha önce sanal müze uygulamasını kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze uygulaması hakkındaki görüşleri analiz edildiğinde ifade edilen görüşler “*Görülmeyen yerler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlar*”, “*Akılda kalıcılığı artırır*”, “*Masrafsızdır ve zaman esnekliği sağlar*”, “*Konuyu somutlaştırır*”, “*Dikkat çeker ve dersi eğlenceli kılar*” olarak sıralanmıştır. Çınar, Utkugün ve Gazel (2021) çalışmasında yapılan sanal gezilerin dersi eğlenceli hale getirdiğini belirtmiştir. İlhan, Tokmak ve Aktaş'a (2021) göre de sanal müzeler zaman, ücret, ulaşım ve enerji açısından ekonomiktir, akılda kalıcılığı artırır. Bulut ve Uzun'a (2021) göre sanal müzeler soyut konuları somutlaştırır. Kızılay ve Hamalosmanoğlu (2022) öğretmenlerin sanal müzeleri konuya dikkat çekmede kullanabileceklerini belirtmektedir. Çelik ve Güllühan (2022) sanal müzelerin etkinlikleri daha anlaşılır hale getirdiği ve dersin eğlenceli olmasını sağladığını ifade etmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde sanal müze uygulaması hakkındaki görüşleri analiz edildiğinde ifade edilen görüşler “*Etkili öğrenmeyi sağlama*”, “*Tarihi ve coğrafi konuların öğretimini kolaylaştırma*” ve “*Kavram öğretiminde etkili olma*” olarak sıralanmıştır. Çınar, Utkugün ve Gazel'e (2021) göre sanal müzeler Tarihi konuların öğretiminde etkili bulunmuştur. Kılıç, Turan, Yalı ve Gülbulut (2023) sanal müzelerin kültürel tarih eğitimine katkıda bulunabileceğini belirtmektedir. Altın ve Oruç (2007) sınıf öğretmeni adayları ile müzede yaratıcı drama yöntemi ile yapılan çalışmalar sonunda katılımcıların Tarih ve coğrafya arasındaki bağı daha anlamlı kurabildiklerini belirtmektedir.

Araştırmanın uygulama aşamasında öncelikle ilgili literatür taranmış ve araştırmacı tarafından değer kazandırmada etkisi olabileceği düşünülen sanal müzeler belirlenmiştir. Belirlenen sanal müze örnekleri Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan sosyal bilgiler kitapları, kazanım ve değerler doğrultusunda hazırlanmıştır. Katılımcıların sanal müze kullanımın değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Araştırmanın nitel basamağında bu görüşme soruları incelenerek gerekli sonuçlara ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuç kapsamında sanal müzelerin vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık değerlerini kazandırmaya yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sıralanan değerlerin

kazandırılmasında sanal müze içerisindeki eserlerin tarihinin güzellik ve beğeni duygusunu desteklemesinin, eserlerin üç boyutlu olarak görülüp incelenmesinin ve eserler hakkında önemli bilgiler edinmelerinin değer kazanımında etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen kodlar kazandırdığı değerler yönünden sanal müze uygulaması ve sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen unsurlar olmak üzere iki temaya ayrılmıştır. Kazandırdığı değerler yönünden sanal müze uygulaması altında bulunan alt temalar vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık değerleri olarak bulunmuştur. Sıralanan değerler aynı zamanda sosyal bilgiler dersi öğretim programının kazandırmayı hedeflediği değerler arasındadır (MEB, 2008). Dolayısıyla sanal müzelerin, sosyal bilgiler dersi öğretim etkinliklerinde kullanılması bahsi geçen değerlerin kazandırılmasında olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir.

Sanal müze uygulamasını kazandırdığı değerler yönünden incelendiğinde ulaşılan değerlerden biri vatanseverliktir. 2018 sosyal bilgiler eğitim programında yer verilen vatanseverlik değeri yurt sevgisi ve ülkelerine yönelik aitlik duygusunu kazandırmada önemli bir yere sahiptir (Baş, vd., 2022). Öğretmen adayları geçmiş savaflara ait eserlerin sanal müze kullanılarak görülmesinin vatanseverlik değerini olumlu yönde etkilediği görüşünde bulunmuşlardır. Araştırmanın bu bulgusu, Topkan ve Erol'un (2022) yaptığı çalışma sonucuyla paralellik göstermektedir. Kaschak (2014) çalışmasında müzelerin öğrencilerin tarihi olayları ve vatandaşlık meselelerini anlamalarını kolaylaştıracağını belirtmiştir. Benzer şekilde Demirci (2009) yapmış olduğu çalışmada müze kullanımının öğrencilerin 'vatanseverlik' değerini kazandıracağını ifade etmiştir.

Sanal müzeler kullanılarak kazandırılacak değerlerden biri bağımsızlık olarak ifade edilmiştir. Sanal müzeler kapsamında genellikle tarihi müzelerin akla gelmesiyle vatanseverlik ve bağımsızlık değerleri katılımcılar tarafından özgürlükle ilişkilendirilmiştir. Bağımsızlık gibi soyut kavramların öğretiminde uygun yöntem, teknik ve materyallerin kullanımı önemlidir (Ünal ve Er, 2017). Genel olarak elde edilen bulgulardan hareketle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değerinin sanal müze ile kazandırılmasının vatana bağlılık ve sorumluluk duygularını geliştirdiğini belirtmişlerdir. Araştırma sonucuyla paralel olarak Kaschak (2014) çalışmasında müzelerin öğrencilerin tarihi olayları ve vatandaşlık meselelerini anlamalarını kolaylaştıracağını ifade etmiştir. Araştırma sonucuyla benzerlik gösteren çeşitli

çalışmalar da bulunmaktadır (Filiz, 2010; Meydan ve Akkuş, 2014; Taşdemir, vd., 2012; Üztemur, vd., 2019).

Sanal müzeler aracılığıyla kazandırılacak değerlerden bir diğeri bilimsellik değeridir. Araştırmada öğretmen adayları sanal müzelerin yenilikçi bakış açısını destekleyici nitelikte olduğunu ve bilimsellik değerini kazandırmaya yardımcı olduğunu bildirmişlerdir. Bu niteliği ile sanal müzeler kültürel miras eserlerini gelişen teknoloji ile zenginleştirilmiş görseller olarak insanlığa sunmaktadır (Peker, 2014). Öğretmen adayları bu kültürel öğelerin teknolojiyle desteklenerek gösterilmesinin bilimsellik değerini kazandırmada etkisi olabileceğini belirtmektedir. Öğretmen adayları tarafından merak etme, sorgulama ve deneyimleme ile ilişkilendirilen bilimsellik değeri sanal müzeler aracılığıyla geliştirilebilir bulunmuştur.

Katılımcılar tarafından ifade edilen değerlerden bir diğeri estetik değeridir. Öğretmen adayları sanal müzelerle sanat eserlerini bağdaştırarak estetik değerine vurgu yapmışlardır. Öğretmen adayları sanal müzelerde kullanılan eserlerin öğrenciler tarafından incelenmesinin estetik değeri için önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Müze kavramıyla bütünleşen tarihi yapılardan; camiiler, türbeler, kervansaraylar vb. yapıların sanal müzeler yoluyla incelenmesi estetik değerinin gelişmesine olanak sağlayabilir. Çalışmanın bu bulgusu Baş, vd., (2022) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Nitekim müzelerin en önemli eğitim işlevinden biri öğrencilere estetik kimlik kazandırmasıdır (Uçar, 2014).

Sanal müzeler aracılığıyla kazandırılacak son değer olan duyarlılık değeri öğretmen adayları tarafından çevreye karşı saygılı olmak ve geçmişten kalan eserleri korumakla ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda sanal müzelerin duyarlılık değerini kazandırmaya yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar tarafından sanal müzelerin geçmiş ve gelecek sentezi doğrultusunda toplumsal duyarlılık değerini geliştirdiği vurgusu yapılmıştır. Barbieri, vd., (2017) araştırmalarında, sanal müzelerin eğitici yaklaşımları sayesinde kültürel içeriğin korunması, dağıtılması ve bu bağlamda kültürel etkileşim için çok etkili araçlar olduğunu belirtmişlerdir.

Sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen unsurlar teması kendi içinde olumlu nitelikteki unsurlar ve olumsuz nitelikteki unsurlar olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Öğretmen adaylarından alınan veriler doğrultusunda olumlu nitelikteki unsurlar alt teması şöyle sıralanmıştır; ücretsiz olması, esneklik, materyal zenginliği ve kullanım

kolaylığıdır. Araştırmanın bu bulgusu, Kıvılcım ve Çalışkan'ın (2022) sanal müze uygulamasını ücretsiz ve tekrar ziyaret için kullanılabilecek bir araç olarak görmeleri ile paralellik göstermektedir. Alt temanın diğer başlığı olan olumsuz nitelikteki unsurlar ise gerçek ortama benzememe, görüntü kalitesi, müzelere erişim ve teknoloji bağımlılığı olarak ulaşılmıştır. Yıldız, vd., (2022) müzelerin dijitalleşme süreçlerini inceledikleri çalışmada sanal müzelerin görüntü kalitesinin artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu bulgu araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bir başka çalışmada ise sosyal bilgiler adaylarının sanal müze deneyimlerinde görüntü kalitesinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İlhan, vd., 2021). Araştırmada görüntü kalitesinin öğretmen adayları tarafından olumsuz nitelik olarak değerlendirilmesinde çalışmanın çevrimiçi olarak gerçekleştirilmesi olduğu düşünülmektedir. Barlas Bozkuş (2014) araştırmalarında, sanal müzelerin çeşitli faydalarına rağmen sanal müzelere yönelik yapılabilecek en bariz eleştirinin, nesneye dokunamama ve dokunamama nedeniyle gerçek bir müze deneyimi sağlamamaları olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları sanal müze kullanımı ile vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık gibi farklı değerlerin kazandırılabilceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda farklı çalışma gruplarıyla yapılan çalışmalarla araştırmada elde edilen sonuçlar arasında önemli oranda benzerlik olduğu görülmüştür (Meir Khanovna ve ark., 2022; Meydan ve Akkuş, 2014; Taşdemir, vd., 2012; Üztemur, vd., 2019). Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda sanal müzelerin sosyal bilgiler dersi öğretimi ve değer kazanımı açısından büyük kazanımlar sağlayacağı ve öğrenme sürecine önemli katkılar sunacağı göz ardı edilemez bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara ve konunun paydaşlarına yardımcı olmak amacıyla birtakım önerilere yer verilmiştir.

- Araştırma Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü 3.sınıf öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışmanın daha fazla üniversiteyi kapsayacak şekilde uygulanması önerilebilir.
- Uygulama sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü 3.sınıf öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Daha farklı sınıf düzeylerinde de uygulanması önerilebilir.

- Eğitimin uygulanmasında sunum ve uygulama çevrimiçi eğitim ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarının sanal müze uygulamasına yönelik eğitimin yüz yüze olarak gerçekleştirilmesi, öğretmen adaylarının ilgisini çekebileceği ve etkinliklerin daha kolay gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.
- Araştırma sonucu değerler öğretiminde sanal müzelerin etkili olduğunu göstermiştir. Bu sebeple okullarda sanal müzeler değer öğretim aracı olarak kullanılabilir.
- Araştırma sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşleri üzerinde sınırlandırılmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda sanal müzelerin değer kazandırma ve beceri kazandırma olan etkiler birlikte incelenebilir.

EKLER

Ek-1: Toplantı Tutanağı

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.04.2023-141

KÜTAHYA DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu

TOPLANTI TUTANAĞI

Toplantı No : 2023/03
Toplantı Tarihi : 30.03.2023
Toplantı Saati : 14:00
Toplantı Yeri : Rektörlük Toplantı Salonu

GÜNDEM

20. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 16.03.2023 tarihli ve 188459 sayılı yazısı gereğince; Sosyal Bilimler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra SEVİN'in "*Sosyal Bilgileri Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerde Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri*" başlıklı akademik çalışmada kullanılmak üzere, uygulama, görüşme ve anket yapma talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşme.

KARAR

20. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 16.03.2023 tarihli ve 188459 sayılı yazısı gereğince; Sosyal Bilimler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra SEVİN'in "*Sosyal Bilgileri Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerde Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri*" başlıklı akademik çalışmada kullanılmak üzere, uygulama, görüşme ve anket yapma talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşüldü.

Yapılan görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda, çalışma kapsamında yapılacak olan uygulama, anket-görüşme sorularının ve ölçeklerin, gerekli izinlerin alınması kaydıyla, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu başvurucaya ait olmak üzere etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ali ÇELİK
Başkan

Prof. Dr. Abdullah İLGAZI
Üye

Prof. Dr. Çetin ÖZDİLEK
Üye

Prof. Dr. Muhammed Sait
GÖKALP
Üye

Prof. Dr. Orhan ELMACI
Üye

Prof. Dr. Ramazan KILIÇ
Üye

Prof. Dr. Selda MANT MENAY
Üye

Adres: Döğüş Çarşısı, Yenimahalle İlçe Kurumlar Yolu, 46100 KÜTAHYA
Telefon: 0274 443 4434 / 443 443 443
E-posta: iletisim@kutupinardpu.edu.tr Web: https://www.dpu.edu.tr
Kart Adresi: Dumlupınar Üniversitesi, 46100 KÜTAHYA

Bilgi İçin: Ebru Yüce
Unvanı: Raportör
Tel No: 0274 443 16 65-3655

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-2: Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği

Lütfen sanal tur hakkındaki görüşünüzü en iyi tanımlayan seçeneği seçiniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Orta Derecede Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Biraz Katılmıyorum	Orta Derecede Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Sanal müzeyi kullanma cezbedicidir.						
2. Sanal müzeyi kullanma keyiflidir.						
3. Sanal müzeyi kullanma kafa karıştırıcıdır.						
4. Sanal müzeyi kullanma sinir bozucudur.						
5. Sanal müzeyi kullanma eğlencelidir.						
6. Sanal müzenin kullanımıyla edindiğim deneyimlerden bir şeyler öğrendiğimi düşünüyorum.						
7. Sanal müzede anlatınlar, önemli şahsiyetler ve eserler hakkında daha fazla bilgi edinmeme yardımcı oldu.						
8. Herhangi bir anlatıyı takip etmeme gerek kalmadan, sanal müzenin keşfedilmesi aracılığıyla daha çok öğrenebileceğimi hissediyorum.						
9. Sanal müze ile deneyimim beni, tur süresince önemli şahsiyetler veya eserler hakkında daha fazla bilgi aramaya teşvik etti.						
10. Sanal müze kullanımı deneyimim sonucunda, turdaki önemli şahsiyetler veya eserler hakkında daha fazla bilgi edinmek isterim.						
11. Sanal müze, koleksiyonun eserleri ve önemli kişileri hakkında yeterince bilgi sunuyor.						
12. Bu müze dışındaki diğer koleksiyonları da sanal müze kullanarak keşfetmek istiyorum.						
13. Sanal müzenin kullanımı kolaydır.						
14. Sanal müzeyi kullanmak için özel talimatlara gereksinim duymadım.						
15. Sanal müzenin nasıl kullanılacağını hızlı bir şekilde öğrendim.						
16. Sanal müzenin nasıl kullanılacağını öğrenmek kolay oldu.						
17. Sanal müzenin nasıl kullanılacağını hatırlamak kolay oldu.						
18. Sanal müzenin kullanımı zahmetsizdir.						
19. Sanal müze, benim müze ziyaretim için bir tamamlayıcıdır.						

Ek- 3: Veri Toplama Aracı

Sayın katılımcı, bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımında değer kazama ve değer aktarımına yönelik görüşlerini incelemektir. Elinizdeki form iki bölümden oluşmaktadır ve yaklaşık cevaplama süresi 30 dk'dır. Bu ölçekten elde edilecek bilgilerin raporlaştırılmasında kesinlikle kimliğinizi ortaya çıkaracak bilgilere yer verilmeyecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN

Yüksek Lisans Öğrencisi Esra SEVİ

I. Bölüm Katılımcı Bilgileri

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()
2. Yaş

II. Bölüm: Görüşme Soruları

1. Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?
2. Sanal müze uygulaması hakkında daha önce bilginiz var mıydı? Varsa nereden bilgi edindiniz?
3. Sanal müze uygulamasını daha önce kullandınız mı? Niçin kullandınız ya da kullanmadınız?
4. Sanal müze uygulaması hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
 - Sanal müze turunun faydalı olacağını düşünüyor musunuz? Neden?
5. Sizce sanal müze uygulaması sosyal bilgiler dersi için gerekli midir? Açıklar mısınız?
6. Sanal müze uygulaması sosyal bilgiler dersinde öğrencilere değer edindirmede etkili midir? Açıklar mısınız?
 - Özellikle hangi değerler sanal müze kullanımı ile öğrencilere kazandırılabilir? Neden?
7. Yapılan etkinlik hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
 - Sizce bu etkinlikle öğrencilere hangi değerleri kazandırılabiliriz? Örneklendirir misiniz?
8. Öğretmen olarak göreve başladıktan sonra sanal müze uygulamasını kullanır mısınız?
 - Sosyal bilgiler öğretimi açısından değer kazandırmada sanal müze uygulamalarını kullanır mısınız? Neden?
9. Sanal müze uygulamalarının yararları ve sınırlılıkları hakkında görüşleriniz nelerdir?
 - Sosyal bilgiler eğitiminde sanal müze kullanımında karşılaşılabilecek sorunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Değer kazanımına ilişkin sanal müze gezilerinin yararları ve sınırlılıkları hakkında görüşleri nelerdir?

10. Ekleme istediğiniz herhangi bir görüş ya da öneri var mıdır? Açıklar mısınız?

KAYNAKÇA

- Abacı, O. (1996). *Müze eğitimi* (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ağır, Ö. (2003). *İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akgün, E., Yılmaz, E. O. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Vizyon 2023 strateji belgesi ve fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi (FATİH) projesi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Akademik Bilişim*, 2(4), 115-122.
- Akhan, N. E. (2013). Adım adım ekonomi okuryazarlığı: sosyal bilgiler dersleri için alternatif yollar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 1-36.
- Akkiprik, G. B. (2007) *Genel lise öğretmenlerine göre karakter eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılacak değerler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yedi Tepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akmehmet, K. T. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde arkeoloji müzelerinin nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, S. (2023, 19 Mart). Erişim Adresi: <https://icom.museum/en/covid-19/advocacy/museumswill-move-on-messagefrom-icom-president/>.
- Aktaş, İ., Özmen, H. ve Türkan, S. (2013, 20 Mart). *Fatih projesi ile sınıflara kazandırılan etkileşimli tahtaların kullanılma düzeyleri*. Erişim Adresi: <https://avesis.ktu.edu.tr/yayin/02db4490-5e41-49a6-a499-6fe8b0e10a4f/fatih-projesi-ile-siniflara-kazandirilan-etkilesimli-tahtalarin-kullanilma-duzeyleri>
- Aktaş, V., Yılmaz, A. ve İbrahimoğlu, Z. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müze kullanımına yönelik tutumları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1294-1313.
- Aktekin, S. (2008). Müze uzmanlarının okulların eğitim amaçlı müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 103-111.

- Aktın, K. (2016). Sosyal bilgiler. İçinde D. Dilek, (Ed.), *Eğitimi sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının öğretimi* (s. 243-264). Ankara: Pegem Akademi.
- Akyol, C. ve Çiftçi, S. (2020). Çoklu ortam tasarımı destekli yapılandırmacı öğretim etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(31), 4077-4096.
- Akyol, P. K. (2020). Covid-19 küresel salgın dönemi ve sonrası müze etkinlikleri. *Millî Folklor*, 16(127), 72-86
- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve ahlak. *Yasama Dergisi*, 11, 93-129.
- Alataş, F. (2008). *İlköğretim programında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaşılan sorunlar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Alpar, D., Batdal, G. ve Avcı, Y. (2007). Öğrenci merkezli eğitimde eğitim teknolojileri uygulamaları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 19-31.
- Altın, B. N. ve Oruç, S. (2007, 15Kasım). *Tarih ve coğrafya eğitiminde müze eğitimi ve yaratıcı drama*. Erişim Adresi: <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874898.pdf>
- Altınbay, R. ve Gümüş, N. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal tur uygulamalarıyla ilgili görüşleri. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*, 1(1), 60-71.
- Altıparmak, İ. (2014). Öğrencilerin siyasal sosyalleşme algısı üzerinde ailenin etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 261-280.
- Anahtarcıoğlu, H. İ. (2019). *Sosyal bilgiler eğitiminde arkeolojik mekânların kullanımına ilişkin öğretmen ve akademisyen görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Aral, D. (2008). *Milli eğitim bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Arı, Ç. (2011). *Müze bilinci öğrenme alanı etkinliklerinin gerçekleştirilebilirliğine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Arslan, A. (2010). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ve Türkçe öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 143-154.
- Artun, A. (2017). *Mümkün olmayan müze: Müzeler ne gösteriyor? Müzeler ne gösteriyor?* (1. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 16-30.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin “müze eğitime” ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi. İçinde A. Şimşek ve S. Kaymakçı, (Ed.). *Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde müzeler*, (s.171-188). Ankara: Pegem Akademi.
- Atagök, T. (1999). Yaşayan müze ve eğitim. *Sanat Dünyamız*, 71, 223-227.
- Atasoy, S. (1999). *Müzecilikten yansımalar* (1. Basım). İstanbul: Anka Yayınları.
- Ay, T. S. ve Fidan, N. K. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 69-89.
- Ayaokur, A. (2014). *Müzelerde bilgi yönetimi: Sadberk hanım müzesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar* (1. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Azuma, R.T. (2001). Artırılmış gerçeklik: Yaklaşımlar ve teknik zorluklar. İçinde W. Barfield ve T Caudell (Ed.). *Giyilebilir bilgisayarların ve artırılmış gerçekliğin temelleri*. (s.27-63). İstanbul: CRC Basın.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Barbieri, L., Bruno, F. ve Muzzupappa, M. (2017). Kullanıcı çalışmaları ile sanal müze sisteminin değerlendirilmesi. *Kültürel Miras Dergisi*, 26, 101-108.

- Barlas Bozkuş, Ş. (2014). Kültür ve sanat iletişimi çerçevesinde Türkiye'de sanal müzelerin gelişimi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 329-344
- Barth, J. (1991). *Elementary and Junior High/Middle school social studies curriculum lanham* (1st ed.). London: University Press.
- Baş, A. B. S., Buldu, A. F. ve Meydan, A. (2022, 3 Aralık). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzeleri eğitsel amaçlı kullanması ile ilgili görüşleri*. Erişim Adresi: https://kongre.akademikiletisim.com/files/TDAE/tam_metin_cilt6.pdf
- Başaran, C. (1988). *Arkeolojiye giriş* (1. Basım). Erzurum: Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Başaran, İ.E. (1994). *Eğitime giriş* (1. Basım). Ankara: İbrahim Ethem Başaran Kadioğlu Matbaası.
- Başaran, Y. K. (2019). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *The Journal of Academic Social Science*, 47(47), 480-495.
- Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu. (2023, 18 Haziran). Erişim Adresi <https://ich.unesco.org/en/missing-page-404-00404>
- Bostan, H. (2016). Antropoloji, kültür ve güvenlik. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-31.
- Boyer, C. (1999). Using museum resources in the K-12 social studies curriculum. *Teacher Librarian*, 26(4), 26-27.
- Bozkurt, A. ve Cilavdaroğlu, A. K. (2011). Matematik ve sınıf öğretmenlerinin teknolojiyi kullanma ve derslerine teknolojiyi entegre etme algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 859-870.
- Bozkurt, M. (2022). *Ortaokul fen bilimleri dersinde sanal müze kullanımının öğrencilerin laboratuvar malzemelerini öğrenmeleri üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bozkuş, Ş. B. (2014). The development of virtual museums in Turkey: As perspective of culture and art communication. *Journal of Academic Social Science Studies*, 26, 329-344.
- Bulut, B., Kara, C., Taşkıran, C. ve Topkaya, Y. (2014). Değerler eğitimine sosyal psikolojik bir yaklaşım: Normatif sosyal etki ve bilgisel sosyal etkinin işlevselliği.

Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(5), 1205-1218.

- Bulut, P. ve Uzun, E. B. (2021). Sanal müzeler ve yaratıcı drama için bir atölye önerisi: Müze sınıfa geliyor!. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 16(1), 131-156.
- Bunting, C. J. (2006). *Açık hava eğitimi yoluyla disiplinler arası öğretim. İnsan Kinetiği* London: Human Kinetics.
- Buyurgan, S. (2017). Yaşayan ve yaşatan müze. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 127-136.
- Buyurgan, S. ve Demirdelen, H. (2009). Total kör bir öğrencinin öğrenmesinde dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme ve müze. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 563-580.
- Buyurgan, S., Mercin, L. ve Özsoy, V. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Büyüköztürk, S., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Can, M. (2009). *Kültürel miras ve müzecilik* (1. Basım). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Candan D. G. ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Canlı, K. (2016). *İlkokul 4. sınıf görsel sanatlar dersinde sanal müze uygulamasına ilişkin öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversite Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Christensen, L. B. Johnson, B. R. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. (A. Aypay Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye’deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.

- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2021). *Eğitimde araştırma yöntemleri* (E. Dinç ve K. Kiroğlu, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Cook, E. ve Erbay, D. (2019). *Amerikan müzeciliğinin tarihi gelişimi ve Smithsonian müzeleri üzerinden araştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun Keskin, S. ve Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4st ed.). Lincoln: Pearson.
- Creswell, J. W. ve Sözbilir, M. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L., (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2st ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Çalışkan, E., Önal, N. ve Yazıcı, K. (2016). Öğretim etkinliklerinde sanal müzelerin kullanımına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adayları ne düşünüyor?. *Turkish Studies*, 11(3), 689-706.
- Çavdırılı, C. M. ve Gök, Ö. A. (2020). Müzeler ve kültürel mirasın sürdürülebilirliği: Köstem Zeytinyağı Müzesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(3), 2241-2262.
- Çelik, Ö. ve Güllühan, N. Ü. (2022). Sanal müze gezilerine yönelik ilkökul öğrencilerinin görüş ve farkındalıklarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 2927-2946.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 969-990.
- Çelikkaya, T. ve Filoğlu, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değere ve değer eğitimiine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1541-1556.

- Çeliksöz, M. (2012). *Farklı düzeylerdeki sorgulayıcı-araştırmaya dayalı öğretim yöntemlerinin ilköğretim öğrencilerinin başarı, tutum, bilimsel süreç becerisi ve bilgi kalıcılıklarına etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Çerkez, S. (2011). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitime dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Çetin, Ö., Çakıroğlu, M., Bayılmış, C. ve Ekiz, H. (2004). Teknolojik gelişme için eğitimin önemi ve internet destekli öğretimin eğitimdeki yeri. *Türk Çevrimiçi Eğitim Teknolojileri Dergisi*, 3(3), 144-147.
- Çınar, C. , Utkugün, C. ve Gazel, A. A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımı hakkında öğrenci görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 150-170.
- Çiftçi, Z. S. (2021). *Müze kavramının günümüz deniz müzeleri kapsamında incelenmesi ve uygulama örneklerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dargut, T. ve Çelik, G. (2014). Türkçe öğretmeni adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşünceleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 28-41.
- Data TÜİK Verileri. (2022, 7 Eylül). Erişim Adresi: www.kulturvarliklari.gov.tr.
- Demir, A. ve Özyurt, M. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri bağlamında incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1254-1290.
- Demir, Ç. (2009). Günümüz sergileme tasarımı, türleri ve Londra'dan sergileme tasarımı örnekleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2) 51-65.
- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi* (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirboğa, E. (2010). *Sanal müze ziyaretlerinin öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal kazanımları üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Demirci Güler, M. P. ve Irmak, B. (2018). Fen eğitiminde teknoloji kullanımı üzerine yapılan çalışmaların içerik analizi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2473-2496.
- Demirci, M. T. (2009). *Kültürel öğelerin öğretiminde müze gezilerinin önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15) , 69-88.
- Diker, O. (2019). Karma gerçeklikli görsel müze olarak Troya müzesinin karma görsellik yöntemi ile incelenmesi. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 3(1), 197-224.
- Dilbaz, G.A., Yelken, T.Y. ve Özgelen, S. (2016). Araştırma temelli öğrenmenin fen ve teknoloji dersine yönelik tutum ve araştırma becerileri üzerindeki etkisi. *Elementary Education Online*, 15(2), 708-722.
- Dilmaç, B. (1999). *İnsanca değerler eğitimi* (1. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Doğan, C. D. (2017). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması: Ölçme ve değerlendirme uygulamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(60), 234-248.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar* (1. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, M. (2010). *Ekomüze odaklı sürdürülebilir destinasyon ve Gökçeada üzerine bir uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Doğanay, A. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi*. (s.16-43). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. İçinde C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi*. (s. 225-256). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğanay, H. ve Doğanay, S. (2000). *Cografya'ya giriş* (1. Basım). Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları.

- Doğanay, Y. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğanay, A. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi*. (s. 265-296). Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, G. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine, bilime, fen bilimleri öğretmenine ve bilim insanına yönelik metaforik algıları ve imajları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Duman, B. ve Tural, A. (2019, 21 Nisan). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı'nın okuryazarlık becerileri açısından incelenmesi*. Erişim Adresi: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/61660695/ICOESS_2019_tam_metin_kita_bi20200102-89773
- Dündar, Ş. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarının yapılandırmacı özellikler açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Düzgün, O. (2008). *Sanal müzecilik ve müzelerimiz* (1. Basım). Ankara: Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık.
- Egüz, Ş. ve Kesten, A. (2012). Sosyal bilgiler dersinde müze ile eğitimin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 81-104.
- Ekici, S. ve Yılmaz, B. (2013). FATİH projesi üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(2), 317-339.
- Ekiz, M. A. (2020). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (Nitel bir araştırma). *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-13.
- Er Tuna, Y. ve Kaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze ve müze eğitimine yönelik yapılmış lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 515- 529.

- Er Türküresin, H., Başer, E. H. ve Yapıcı, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinin dayanışma kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 1, 61-80.
- Erbay, F. (2017). Müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde informal eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 239-253.
- Erdoğan, F. B. (2021). Müzelerde ziyaretçi memnuniyeti artırımına uygulanabilecek stratejiler. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 82, 113-120.
- Ermiş, B. (2010). *İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde “üç boyutlu sanal müze ziyareti” etkinliğine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ernas, P.B. (2020). *Tarih, kültür ve eğitim yazıları* (1. Basım). Ankara: Akademik Düşünce Yayınları.
- Fındıkçı, İ. (1998). Enformasyon bilgi toplumu dosyası; bilgi toplumunda eğitim ve öğretmen. *Bilgi ve Toplum Dergisi*, 1(4), 83-95.
- Fırat, M., Yurdakul, İ. K. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 64-85.
- Fidan, K. N. (2008). İlköğretimde araç gereç kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1(1), 48-61.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim Bilim Dergisi*, 2(20), 1-18.
- Filiz, N. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Filiz, O. (2020). *Öğretmen adaylarının dönüştürülmüş öğrenme ortamlarındaki deneyimlerinin eğitim teknolojisi standartlarına yönelik öz yeterliklerine, yenilikçilik düzeylerine ve çevrimiçi bağlılıklarına etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 97-118.

- Gögebakan, Y. (2018). Alternatif öğrenme mekânları olarak müzelerin eğitim-öğretimde kullanılmasının önemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 40, 9-41.
- Gökkaya, A. K. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- Gökmen, C. O. (2004). *İlköğretim 1. kademedeki müzelerin öğretim ortamı olarak yeri* (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Greene, J. C., Caracelli, V. J., & Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation And Policy Analysis*, 11(3), 255-274.
- Güllüoğlu, F., Kuzu, A., Dursun, Ö. Ö., Kurt, A. A. ve Gültekin, M. (2013). Milli eğitimde teknoloji kullanımı ve sonuçları: velilerin bakış açısından Fatih Projesi'nin pilot uygulamasının değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(30), 195-216.
- Günay, M. (2013). Tarih felsefesi açısından Atatürk ve bağımsızlık. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 35-47.
- Gürbüz, O. (2010). Yapılandırmacı öğrenme uygulamalarına yönelik öğretmen tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 835-857.
- Hein, G. E. (2006). Progressive Education and Museum Education. *Journal of Museum Education*, 31(3), 161-173.
- Hesapçıoğlu, M. (2001). *Postmodern toplumda eğitim, okul ve insan hakları* (1. Basım). İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- İbret, B. Ü., Karatekin, K. ve Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(207), 5-23.
- İçten, T. ve Güngör, B. (2017). Artırılmış gerçeklik üzerine son gelişmelerin ve uygulamaların incelenmesi. *Gazi University Journal of Science Part C: Design and Technology*, 5(2), 111-136.

- İlhan, A. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 93-104.
- İlhan, G. O. ve Dolmaz, M. (2022). Covid-19 pandemisi sürecinde İngilizce öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1313-1337.
- İlhan, G. O., Tokmak, A. ve Aktaş, V. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 3(1), 74-93.
- İnan, S. (2014). Öğretmenler ve öğretmen adayları için sosyal bilgiler eğitimine giriş İçinde S. İnan (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman ve neden?* (s. 1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi* (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Kahraman, Z. (2021). Sanal müzecilikte yeni yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 3(2), 145-160.
- Kalemkuş, J. (2021). Fen bilimleri dersi öğretim programı kazanımlarının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 63-87.
- Kamçı, S. ve Memişoğlu, H. (2020). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(4), 1755-1772.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145.
- Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(1), 1-10.
- Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: Müzeyle topluma ulaşmak. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(8), 19-37.
- Karadeniz, C. (2020). Müzede dijital teknolojilerin kullanımı ve salgın sürecinde dijital katılım. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 9(70), 975-984.

- Karadeniz, C. ve Okvuran, A. (2014). Müzede bir gece: Ankara üniversitesi öğrencileri ile Çorum Arkeoloji Müzesi'nde müze eğitimi. *İlköğretim Çevrimiçi*, 13(3), 865-879.
- Karadeniz, C. ve Okvuran, A. (2018). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de müze eğitimi: Tarihsel gelişim ve gelecek tasarıları. *Milli Folklor*, 30(118), 101-113.
- Karakaş Kurt, E. (2022). Türk dili derslerinin çok uyaranlı öğrenme-öğretme ortamlarıyla yapılandırılması: Örnek eğitim durumu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(2), 847-869.
- Karakuyu, M. (2010). *Coğrafya eğitiminde öğretmen olmak ve öğretmen kalabilmek* (1. Basım). İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Karaman, M. (2022). Müze ve galeri eğitimine yönelik görsel iletişim tasarımı bölümü öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Sanat Araştırmaları*, 1(2), 114-130.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi* (2. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.
- Kartal, A. ve Şeyhoğlu, A. (2020). Öğrenci bakış açısıyla sosyal bilgilerde okul dışı öğrenme ortamları bağlamında “Müzeler”. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 128-146.
- Kasapoğlu Akyol, P. (2020) Covid-19 küresel salgın dönemi ve sonrası müze etkinlikleri. *Milli Folklor* 32(127), 72-86.
- Kaschak, J. C. (2014). Sosyal bilgilerde müze ziyaretleri: Bir yöntem dersinin rolü. *Sosyal Bilgiler Araştırma ve Uygulaması*, 9(1), 107-118.
- Kaya, R. ve Okumuş, O. (2018). Sanal müzelerin tarih derslerinde kullanımının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 7(1), 113-153.
- Kayapınar, M. A. (2022). Siyaset nedir? Türkiye’de siyaset çalışmalarının imkânı üzerine kuramsal bir çözümleme. *Artuklu Akademi*, 9(1), 1-21.

- Kaydu Akbudak, İ., Gölbaş, A. ve Başbüyük, Z. (2017). Kırşehir müzesi envanterinde bulunan yüzüklerin arkeogemolojik ve jeoarkeolojik incelemesi. *Journal of International Social Research*, 10(52), 524-534.
- Keçe, A. G. M. ve Merey, A. G. Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Keleş, V. (2003). Modern müzecilik ve Türk müzeciliği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 1-17.
- Kervankiran, I. (2014). Dünyada değişen müze algısı ekseninde Türkiye'deki müze turizmine bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(11), 345-369.
- Keskin, S. C. ve Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.
- Kıldan, O. (2007).fi, Okul öncesi eğitim ortamları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 501-510.
- Kıralı, F. N. (2013). *Fatih projesi kapsamında dağıtılan tablet-pc uygulamalarına ilişkin öğrenci görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıvılcım, B. ve Çalışkan, A. S. (2022). Turizm eğitimi alan öğrencilerin sanal müze turlarına yönelik görüşleri. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 5(3), 219-229.
- Kızılay, E. ve Hamalosmanoğlu, M. (2022). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen eğitiminde sanal müze kullanımına yönelik görüşleri. *Studies in Educational Research and Development*, 6(1), 73-94.
- Koca, N. ve Daşdemir, İ. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde sanal tur uygulamaları. *Turkish Studies*, 13(27), 1007-1016.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Kocadaş, B. (2005). Kültür ve medya. *Bilgi*, 34, 1-13.

- Körükçü, M. (2019). Değişen müze eğitimi algısı çerçevesinde sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının müze eğitimine yönelik öz-yeterlik inançları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 759-771.
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 111-135.
- Kurbanoglu, S. ve Akkoyunlu, B. (2007, 14 Mayıs). *Uluslararası öğretmen yetiştirme politikaları ve sorunları*. Azerbaycan: Devlet Pedagoji Üniversitesi.
- Kurtoğlu, M. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Öğretmenlerin teknoloji kullanımı ile ilgili Türkiye kaynaklı dergilerde yayımlanmış makalelerin incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 2(3), 1-10.
- Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(7), 69-91.
- Kuşcuoğlu, G. ve Aladağ, S. (2019). Sınıf öğretmenlerinin müzelerin değer aktarmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 124-140.
- Kültür Turizm Bakanlığı e-kitap. (23, 12 Haziran). Erişim Adresi: <https://ekitap.ktb.gov.tr>.
- Kültür Turizm Bakanlığı. (2023, 12 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96599/sanal-gezinti.html>.
- Kültür Turizm Bakanlığı. (2023, 15 Mayıs). Erişim Adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43336/muze-istatistikleri.html>.
- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2023, 25 Mayıs). Erişim Adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr>.
- Meirkhanovna, B. A., Begaliyeva, S. B., Makhabbat, A., Rakhat, Y., Abdualievich, Z. K., & Kaldyhanovna, K. R. (2022). Views of primary school teachers on value acquisition in virtual museums. *World Journal on Educational Technology Current Issues*, 14(2), 343-355.
- Mercin, L. (2006). *Resim dersini müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulamanın erişiyeye, kalıcılığa ve tutuma etkisi*

- (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mesaj, K. (2006). Yeni müze. *Teori, Kültür ve Toplum* 23(2-3), 603-606.
- Mete, S. ve Karaman, A. (2009). *Müze Yönetimi ve Pazarlaması* (1. Basım). Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Metin, I. ve Bahat, İ. (2021). Teknoloji bağlamında eğitimde fırsat eşitsizliği: eğitime erişime yönelik sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 498-517.
- Meydan, A. ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 402-422.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2th ed). Thousand Oaks, CA: Sage Pub.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı MEB. (2018b). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Devlet Kitapları
- Nalçacı, A. ve Ercoşkun, M. H. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyaller. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 141-154.
- National Council for the Social Studies (NCSS) (1994, 18 September). *Curriculum standards for social studies*. Retrieved from: <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introduction>.
- National Council for the Social Studies. (NCSS). (1993, 10 April). *The social studies professional*. Retrieved from: <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introduction>.
- Naylor, D., & Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies* (1th ed.). New York: Random House.

- Nedir, D. (2022). Eğitim bilimleri alanında uluslararası araştırmalar. İçinde G. Gülbahar (Ed.). *Değerler eğitimi ve sosyal bilgiler* (s.5-14). Konya: Eğitim Yayınları.
- Okan, B. (2015). Günümüzde müzecilik anlayışı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 187-198.
- Okan, B. (2018). Günümüz müzecilik anlayışındaki yaklaşımlar ve müze oluşumunu etkileyen unsurlar. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(4), 215-242.
- Okay, Y. (2019). Müze sosyolojisi perspektifinden müze – toplum etkileşimi yorumlarına genel bir bakış. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(41), 205-219.
- Ortaç, Ö. (2021). *Yeni medya teknolojilerinin müze farkındalığı üzerindeki etkisi: Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'deki sanal müzeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Önal, H., Kılıç, B. C., Çolak, İ. ve Kızılcıaoğlu, A. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkinlik yaptırma ve materyal kullanımına yatkınlıkları. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 11-19.
- Öner, G., Kızılay, N. ve Yasa, A. (2015). Sosyal bilgilerde arkeoloji öğretimi üzerine sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 192-215.
- Özay, E. ve Keskin, B. (2021). Eğitimde etkileşimli tahtaların kullanımı hakkında öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(232), 105-119.
- Özbilen, S. (2020). Arkeoloji; geçmiş, zaman ve kuram. *OANNES - Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 41-65.
- Özcan, E. (2019). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının aktif öğrenme modeliyle öğretilmesine ilişkin bir eylem araştırması. *International Journal of Scholars in Education*, 2(1), 58-74.
- Özdemir, D. (2015). *Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özen, R. ve Sağlam H. G. (2010). İlköğretim öğrencilerinin değişim ve sürekliliği algılayışı. *Akademik Başarı Dergisi*, 22(1), 1-15.

- Özmen, S. S. (2018). Müze eğitiminin gelişimi. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 301-324.
- Öztürk, C. (2006). *Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (1. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, F. Z. (2014). Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi. *Journal of Inquiry Based Activities*, 4(1), 12-26.
- Öztürk, İ. H. (2009, 8 Haziran). *Yeni ortaöğretim tarih programları üzerine eleştirel bir inceleme*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/290997234_Yeni_Ortaogretim_Tarih_Programlari_Uzerine_Elestirel_Bir_Inceleme.
- Öztürk, M. ve Mutlu, N. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde beceri ve değerleri ne kadar öğretiyoruz?. *Sakarya University Journal of Education*, 7(3), 552-563.
- Öztürk, Y. (2021, 7 Haziran). *Müzeler herkese açık mı?*. Erişim Adresi: <http://imdatfreni.org/muzeler-herkese-acik-mi-yildiz-ozturk/>
- Peker, N. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımı ve sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının sanal müze kullanımına yönelik tutumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Polat, F. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar (Afyonkarahisar örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Safran, M. (2010). *Tarih nasıl öğretilir* (1. Basım). İstanbul: Yeni İnsan Yayınları.
- Sağlam, H. İ. ve Bilgiç, S. (2018). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenmenin etkililiğine ilişkin öğrenci görüşlerin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 60-71.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: içerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.

- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Journal of Values Education*, 3(10) 73-88.
- Saritepeci, M., Durak, H. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Öğretmenlerin öğretim teknolojileri alanında hizmet-içi eğitim gereksinimlerinin FATİH projesi kapsamında incelenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 7(3), 601-615.
- Seidel, S., Hudson, K. ve Onur, B. (1999). *Müze eğitimi ve kültürel kimlik*. (Çev. B. Ata). Ankara: Müze Eğitimi Anabilim Dalı Yayınları.
- Sert, G., Kurtoğlu, M., Akıncı, A. ve Seferoğlu, S. S. (2012). Öğretmenlerin teknoloji kullanma durumlarını inceleyen araştırmalara bir bakış: Bir içerik analizi çalışması. *Akademik Bilişim*, 1(3), 1-8.
- Sever, R. ve Koçoğlu, E. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya konularına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri/Diyarbakır merkez ilçe örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 17 34.
- Sivrikaya, G. ve Güneröz, C. (2022). Müze eğitimcileri için kapsamlı bir kaynak: Müze eğitimcisinin el kitabı. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 4(1), 212-215.
- Somyürek, S. (2014). Öğretim sürecinde Z kuşağının dikkatini çekme: Artırılmış gerçeklik. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 4(1), 63-80.
- Sönmez, A. (2020). Osman Hamdi Bey'in Sayda kazısı ve bu kazının Müze-i Hümayûn'un gelişimine etkisi. *History Studies*, 12(3), 765-788.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal bilgiler öğretimi* (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu (Yeni programa göre düzenlenmiş yeni ders planı örnekleri)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sungur, T. ve Bülbül, H. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının sanal müze uygulamalarına yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 652-666.

- Südüor, S. (2006). *Anadolu medeniyetleri müzesinin interaktif cd yoluyla ilköğretim altıncı kademe öğrencilerine tanıtılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahan, M. (2005). *Müze ve eğitim*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(4), 487-501.
- Şahin, C. ve Demir, F. (2015). Değişim çağında okul yöneticilerinin okullardaki eğitim teknolojilerini yönetme becerilerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(39), 717-725.
- Şar, E. ve Sağkol, T. (2013). Eğitim fakültelerinde müze eğitimi dersi gerekliliği üzerine. *HAYEF Eğitim Dergisi*, 10(2), 83-90.
- Şaşan, H. H. (2002). Yapılandırmacı öğrenme. *Yaşadıkça Eğitim*, 74(75), 49-52.
- Şener, N. ve Zengin, M. (2017). Türkiye’de ve dünyada sanal müze uygulamaları ve sanat eğitimine etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 58(5), 277-86.
- Şimşek, A. (2011). Geçmişin nesnesini arayan bilim arkeoloji: Türkiye’de tarih öğretimindeki durumu. *Electronic Turkish Studies*, 6(2) 919-934.
- Şimşek, A. (2016). Yayın kritiği: taslak tarih öğretim programı (eleştiriler-öneriler). *Turkish History Education Journal*, 5(1), 316-331.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Taşdemir, A., Kuş, Z. ve Kartal, T. (2012). Değerler eğitiminde okul dışı öğrenme ortamları: Bilim merkezleri ve müzeler. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 2765-2771.
- Taşyürek, Z. (2020). Konu ve beceri temelli sosyal bilgiler öğretimi İçinde T. Çelikkaya ve T. Yakar, (Ed.). *Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi*. (s. 231-266). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tay, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretimin dünü bugünü ve yarını. İçinde R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s.1-18). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Teker, N. ve Özer, A. (2016). Sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 314-335.

- Tezcan Akmehmet, K. ve Ödekan, A. (2011). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İTÜ Dergisi*, 3(1), 47-58.
- TOBB Bilgi Hizmetleri Dairesi (2010, 2 Şubat). *Sınıflar evrensel hizmet fonu ile kullanılacak*. Erişim Adresi: http://haber.tobb.org.tr/uploads/3321_2010_12.pdf.
- Tokmak, A. (2022). Çevre okuryazarlığı ve sosyal bilgiler dersinde çevre eğitimi. *Sosyal Bilimlerde Yeni Araştırmalar*, 21, 21-32.
- Tonga, D. ve Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler dersinde kazanım-değer ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 91-110.
- Topdemir, HG (2009). Felsefe nedir? bilgi nedir? . *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 119-133.
- Topkan, F. ve Erol, M. (2022). Sanal müze etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf sistemlerinin tarih bilinci gelişimine etkisi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 71-86
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşlerine ait nitel bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 637-652.
- Topuz, A. C. ve Göktaş, Y. (2015). Türk eğitim sisteminde teknolojinin etkin kullanımı için yapılan projeler: 1984-2013 dönemi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 8(2), 99-110.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik* (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (Ed.). (2010). *Sosyal bilgilerin temelleri* (1. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, R. ve Yıldırım, T. (Ed.). (2016). *Sosyal bilgilerin temelleri* (2. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, S. (2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.
- Tutar, H. ve Erdem, A. T. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türker, A. ve DüNDAR, E. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde eğitim bilişim ağı (EBA) üzerinden yürütülen uzaktan eğitimlerle ilgili lise öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 323-342.

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). (2023, 18 Nisan). Erişim Adresi: <https://www.tobb.org.tr/BilgiHizmetleri/Sayfalar/Iletisim.php>.
- Türkseven, H. (2010). *Osmanlı Devleti'nde eski eser politikası ve Müze-i Hümayun'un kuruluşu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Uçankuş, T. (2000). *Bir insanlık ve uygarlık bilimi arkeoloji* (1. Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uçar, A. (2014). Sanat eğitiminde müzelerin eğitimsel rolleri ve işlevleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 107-117.
- Ulu Kalın, Ö. (2018). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi (Artvin il örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(13), 155-170.
- Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi (JIMuseumED). (2019, 20 Mart). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jimuseumed>.
- Uluslararası Müzecilik Komitesi (ICOFOM). (2010, 18 Ekim). Erişim Adresi: <https://icofom.mini.icom.museum/publications-2/icofom-study-series-archive/>.
- Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM). (2007). Erişim Adresi: <https://icom.museum/en/ressource/icom-2007-universal-heritage-general-conference/>.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin malzeme kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Utku, Ç. (2008). *İlköğretim 5. sınıf düzeyi sanat eğitiminde, müze eğitiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, F. ve Er, H. (2017). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde öğretimi zor olan soyut kavramlara ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-24.
- Ünal, I. (1985). Eğitimin ekonomik değeri. *Eğitim ve Bilim*, 10(57), 28-31.

- Üztemur, S., Dinç, E. ve Acun, I. (2019). Tarihi mekânlarda ve müzelerde sosyal bilgiler öğretimi: Etkinlik temelli bir eylem araştırması. *International Journal of Research in Education and Science*, 5(1), 252-271.
- Üztemur, S., Dinç, E. ve Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 294-324.
- Varlıkgörücü, N. ve Çalışkan, M. (2020). Zaman ve kronolojiyi algılama becerisini nasıl geliştirebilirim?. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 194-209.
- Vural, M. (2011). Yasama kavramı ve yetkisi açısından pozitif hukuk ile İslam hukuku arasında bir mukayese. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36, 177-200.
- Yalçın, S. (2018). 21. yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar ve yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (JFES)*, 51(1), 183-201.
- Yaraş, İ. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan hoşgörü ve adil olma değerlerine sahip olma boyutunda değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Yaşar, Ş. ve Bayır, Ö. G. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bakış açısıyla sosyal bilgiler. *Education Science*, 5(3), 1213-1225.
- Yavuz, S. ve Coşkun, E. A. (2008). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşünceleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 276-286.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimi 'ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi, İçinde M. Safran (Ed.). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi*. (s.119-150). Ankara: Pegem Akademi Yay.

- Yenice, N. (2003). Bilgisayar destekli fen bilgisi öğretiminin öğrencilerin fen ve bilgisayar tutumlarına etkisi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(4), 79-85.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 23, 209-222
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, T. ve Tahiroğlu, D. M. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 104-114.
- Yıldız, N., Ayyıldız, A. Y. ve Tavukçuoğlu, T. (2022). Müzelerde dijitalleşme sürecine ilişkin sanal müzelerin incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 5(2), 117-141.
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye’de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 181-190.
- Yılmaz, A. ve Egüz, Ş. (2015). Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretiminde müzenin önemi hakkında tecrübe ve düşünceleri. *Turkish studies*, 10(11), 1637-1650.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(9), 21-39.
- Yılmaz, M. (2007). Sınıf öğretmeni yetiştirmede teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 155-167.
- Yılmaz, M., Üredi, L. ve Akbaşlı, S. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgisayar yeterlilik düzeylerinin ve eğitimde teknoloji kullanımına yönelik algılarının belirlenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 105-121.
- Yücel, E. (1999). *Türkiye’de müzecilik* (1. Basım). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2014). Sosyal bilgiler dersinde arkeolojik kazı çalışması ve müze gezisi. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi*, 4(1), 12-26.

Zülfikar, A. B. ve Özgür, E. (2020). Değişen müze ve müzecilikte sergilemenin teknoloji boyutunun incelenmesi: *Bursa panorama müzesi örneği*. *Lycus Dergisi*, 2, 67-100.

DİZİN

-B-

Başarı, 107

-D-Değer, 4, 5, v, 12, 14, 39, 67, 68, 75, 76,
79, 90, 108, 110**-M-**Müze, v, x, 3, 4, 5, 7, 13, 16, 18, 20, 21,
23, 25, 28, 29, 32, 35, 37, 38, 39, 44,
45, 49, 50, 57, 59, 63, 66, 68, 70, 71,
73, 74, 79, 81, 83, 91, 92, 93, 97,
101, 102, 105, 106, 107, 108, 109,
110, 111Müze eğitimi, 4, 5, 25, 32, 37, 39, 44,
49, 50, 91, 107, 108, 110**-S-**Sanal müze, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 19, 21,
28, 29, 36, 37, 40, 42, 43, 45, 47, 48,
51, 59, 60, 61, 63, 64, 66, 68, 69, 70,
72, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 83,
88, 89, 94, 97, 99, 103, 109, 110

Sanal müze eğitimi, 48

Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet

Ölçeği, v, ix, 54, 57, 58, 66, 88

Sanal müze uygulaması, 59, 60, 73, 76,
77, 82

Sanal tur, 48, 75, 89, 90

Sosyal bilgiler, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 13, 24,
30, 31, 32, 33, 34, 37, 39, 41, 42, 43,
49, 50, 51, 53, 64, 66, 67, 70, 71, 73,
74, 79, 81, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 98,
99, 100, 101, 102, 103, 104, 105,
106, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
113Sosyal bilgiler dersi, 4, 6, 7, 24, 31, 33,
39, 41, 43, 49, 53, 71, 73, 74, 96, 98,
99, 101, 102, 105, 107, 110, 111, 113Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı,
97

Sosyal bilgiler eğitimi, 90, 92, 101

Sosyal bilgiler öğretimi, 3, 32, 33, 37,
41, 50, 90, 98, 99, 100, 104, 105,
108, 109, 112**-T-**

Türkçe, 2

-V-

Vatanseverlik değeri, 68

-Y-

Yarı yapılandırılmış görüşme, 59